Centre for Studies in Social Sciences, Calcutta

Documentation of rare Assamese books in collaboration with Assam Sahitya Sabha, Jorhat and the Ford Foundation: microfilmed and digitised in October 2006

Record No: 2006/52	Language of work: Assamese
Author (s) / Editor (s): ✓ Srei Chandradhar Baruah	
Title: অসম- সাহিত্য সভা- পত্ৰিকা	
Transliterated Title: Asaāma Saāhaitaya Sabhaā Palakaikaā	
Translated Title: Magazine of Asam Sahitya Sabha	
Place of Publication: Jorhat	Publisher: Asam Sahitya Sabha - Jorhat - Assam
Year: 1927-28 (1848-49 Sak)	Edition:
Size: 23 cms - 3+252 pages	Genre: Magazine
Volumes: 1 (4 issues)	Condition of the original: good
Remarks: The magazine was first published in the year 1927 and it has been continuing.	
Holding institute: Assam Sahitya Sabha, Jorhat	Microfilmed and digitised by: Centre for Studies in Social Sciences, Calcutta, 2006.

Microfilm Roll No:	From gate:	To gate:

অসম সাহিত্য-সভা-পত্রিকা।

আহাৰ—ভাদ, ১৮৪৮—৪৯

প্রথম বছৰ]　　মুঠ সংখ্যা—৪　　[চতুৰ্থ সংখ্যা

বিদেশত অসমীয়া আৰু আসামত বিদেশী।

(১) চিলেট আৰু কাছাৰত অসমীয়া।

ওপৰত লিখা বিষয়টিলৈ ইয়াৰ আগতে আনে কিবা প্রবন্ধ আদি লিখিছে নে নাই কব নোৱাৰোঁ। আমি তেনাৰ ভিতৰত কিবা এখন কাকতত হেনো "মান ভগনীয়া অসমীয়া" নামে এটা প্রবন্ধ ওলাইছিল। চিলেট আৰু কাছাৰ জিলাত অসমীয়া মানুহ কিমান আছে আৰু তেওঁলোক মান ভগনতে গল নে আন সময়তে তালৈ গল ইত্যাদি বিষয় কিবা তথ্য আগেয়ে ওলালনে নাই একো নজনাত আমি মাথোন নিজ সামান্য অভিজ্ঞতাৰ সহায়ে লিখিবলৈ ওলালোঁ। আজি কালি আমাৰ সাহিত্য সভা প্রমুখ্যে বহুত সভাসমিতিয়ে আৰু বহুত ভাষা হিতৈষী পুৰুষে অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিৰ অৰ্থে কাম কৰিবলৈ নতুন উদ্যমে লাগি গৈছে। এওঁলোকৰ উদ্দেশ্য হৈছে অসমীয়া ভাষাৰ বৃদ্ধি আৰু প্রচাৰ।

"অসমীয়া" শব্দটোৱে যাইকৈ "অসমীয়া" ভাষাকহে বুজায়। ই যদি লগতে "অসমীয়া" জাতি বাচক ৰূপে ব্যৱহাৰ হয় সিও অসমীয়া ভাষাৰ পৰাহে বুজিব পাৰি। যেয়ে "অসমীয়া" ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে সেয়ে "অসমীয়া"। "অসমীয়া" নামে মোগল স্কচ্, খাচিয়া, নগা ইত্যাদিৰ নিচিনাকৈ একে খেলৰ পৰা ওপোজা কোনো এটা জাতি (race) নাই। সেই দেখি চিলেট আৰু কাছাৰত "অসমীয়াৰ" কথা কওঁতে তুই এটা "অসমীয়া" ভাষা সম্পৰ্কীয় কথা কোৱা বোধ কৰোঁ অপ্রাসঙ্গিক নহব। আসাম উপত্যকাৰ দক্ষিণে দুৰ্গম পৰ্ব্বত-মাল ভেদ কৰিও যে অসমীয়া ভাষাই বিস্তাৰ লাভ কৰিছে আৰু আজি কত পুৰুষৰপৰা যে এমুঠি মান মানুহে নিজৰ ভাষাৰ আৰু সমাজৰ বিশেষত্ব ৰাখি এতিয়ালৈ বেলেগে এখন সমাজ পাতি চলিছে সেই উপাখ্যানটিয়ে তাহঁতৰ নিতান্ত ক্ষুদ্র হলেও আশাকৰোঁ অসমীয়া পাঠকসকলৰ অলপ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিব।

পাঠকসকলে নিশ্চয় জানে, যে চিলেট আৰু কাছাৰ আসাম প্ৰদেশৰে দুখন জিলা। আমি বঙ্গ দেশৰ মানুহক বঙ্গালী বোলোঁ, বিহাৰৰ মানুহক বিহাৰী বোলো, সেইদৰে দহজনে আসামৰ মানুহকো অসমীয়া বোলাটো একো আচৰিত নহয়। বৰং আসামৰে চিলেট আৰু কাছাৰ এই জিলা দুখনত চৰকাৰী গণনাত দহ হেজাৰৰ মাজত দুটা বা তিনিটাকৈ অসমীয়া ওলোৱা কথাটোহে আচৰিত হবলগীয়া। এই দুখন জিলাৰ, বিশেষকৈ চিলেটৰ মানুহ আসাম ভেলিৰ প্ৰতি জিলাতে লেথ-জোথ নোহোৱাকৈ আছে। সৰু বৰ নানা শ্ৰেণীৰ চৰকাৰী কৰ্ম্মচাৰী আৰু গুৱাল, নাপিত, দোকানী আদি নানা ব্যৱসায়ৰ চিলেটীয়া মানুহ আসামৰ প্ৰত্যেক চহৰতে বিচাৰিলে শই শই ওলাব। আসামৰ ৰাজধানী চিলং চহৰতে অসমীয়া মানুহ চিলেটীয়া মানুহৰ আধামান হয় নে নহয় সন্দেহ। বঙ্গলা ভাষাত 'বঙ্গেৰ বাহিৰে বাঙ্গালী" বুলি এখন কিতাপ আছে। তাত ভাৰতবৰ্ষৰ গোটেই কেখন প্ৰদেশতে আনকি ভাৰতবৰ্ষৰ বাহিৰে আন আন দেশতো বঙ্গালীয়ে গৈ কিমান উন্নতি কৰিছে দেখিলে আচৰিত হব লাগে *(১) সেইদৰে আসামত চিলেটীয়া মানুহৰ কথা লিখিবলৈ ওলালেও কিজানি এখন ডাঙৰ কিতাপ হব। কিন্তু আসামৰ বাহিৰে অসমীয়া বুলিলে লিখিবৰ কথা যে, বিশেষ কিবা ওলাব তাত সন্দেহ। আন ঠাইৰ কথাকে নকওঁ আসাম প্ৰদেশৰ অন্তৰ্গত চিলেট আৰু কাছাৰ জিলাত অসমীয়া সম্বন্ধে কিবা কথা ওলালেও বোধকৰোঁ পৰ্ব্বতত কাছ-কণী ওলোৱাৰ দৰে অসমীয়া ৰাইজে ব্যগ্ৰ হৈ চাব লাগিব।

চিলেট চহৰত সম্প্ৰতি দুই এজন চৰকাৰী কাম কৰা অসমীয়া মানুহ চুচৰি বাগৰি ওলাইছে গৈ। ইয়াৰ সৰহ খিনিয়ে পুলিচত কাম কৰা মানুহ; তেওঁলোকে কেতিয়াবা ৬ মাহ, কেতিয়াবা বছৰ দিন থাকি আন ঠাইলৈ বদলি হয়; থকা কোনো স্থিৰতা নাই। তেওঁলোকৰ জীৱনটো এক প্ৰকাৰ আদি মানৱসকলৰ চৰণশীল জীৱন (nomadic life) বুলিব পাৰি। কিন্তু পৰিমাণে স্থায়ী বুলিব পৰা মানুহ দুই এজনৰো অলপ কমহে হব। মফচলৰ পিনে পুলিচত কাম কৰা মানুহ ঠায়ে ঠায়ে আছে, কিন্তু তেওঁলোকক চহৰত কেতিয়াবাহে পোৱা যায়। চিলেট চহৰত থকা এই কেজন মানুহে চৰকাৰী কাকত পত্ৰত চহি কৰোঁতে মাথোন আসামত থকা যেন গম পায়; কাৰণ তাত "আসাম গৱৰ্ণমেণ্টৰ" উল্লেখ থাকে। এনেই হলে তেওঁলোকে সম্পূৰ্ণকৈ বিদেশত থকা যেন পায়, কলিকতা, ঢাকা আদি চহৰত চিলেটতকৈ বেছি পৰিমাণে অসমীয়া মানুহ আছে। যিহক এই কেজন অসমীয়া মানুহক তাৰ অধিবাসীসকলে একো বেয়া ভাৱে ব্যৱহাৰ নকৰে। আন ঠাইৰ মানুহ সৰহকৈ বেলেগ এটা দল পাতিব পৰা হলেহে প্ৰতিযোগিতাৰ ভাৱ জাগি উঠে। গুৱাহাটী বা যোৰহাট আদিৰ মানুহে মাদ্ৰাজী বা পাঞ্জাবৰ দুই এজন কৰ্ম্মচাৰী পালে যেনেকুৱা ব্যৱহাৰ কৰে, এওঁলোককো তাৰ মানুহে প্ৰায় তেনে ব্যৱহাৰ কৰে। তাৰ যিবোৰ মানুহ আসাম ভেলিলৈ ধনাই অহা নাই, তেওঁলোকে এতিয়াও "আপোনাদেৰ দেশটা কিৰকম" "লোকদেৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ কি ৰকম' "আসামীয়া ভাষাটা কি ৰকম" ইত্যাদি মৌখিক প্ৰশ্ন কৰে। আৰু তাৰ অসমীয়া প্ৰবাসীসকলে যথাযোগ্য উত্তৰ দি তেওঁলোকৰ কৌতূহল নিবৃত্ত কৰিব লাগে। চিলেটীয়াসকলৰ ভাষা আনে বুজা টান। তলত চিলেটীয়া ৰামায়ণৰ দু ফাঁকি তুলি দিলো:—

"দৰিয়া থেকে হনু যখন লঙ্কায় আইয়া পৈল।
মন্দোদৰী উইটা বলে ইটা কিতা ঐল॥"

*(১) ভাৰতবৰ্ষৰ ভিন ভিন প্ৰদেশত বিশ্ব বিদ্যালয়ৰ ভাইচচ্যান্সেলৰ হাইকোৰ্টৰ জজ লেজিচলেটিভ কাউন্সিলৰ সভ্য চেম্বাৰ অব কমাৰ্চ লোকেল বোৰ্ড, মিউনিচিপালিটি আদিৰ চেয়াৰমেনৰ পদ বহুত বঙ্গালীয়ে অধিকাৰ কৰি আছিছে আৰু এতিয়াও এনেকুৱা উচ্চপদবোৰত বহুত বঙ্গালী আছে।

† আটায়ে বোধ কৰোঁ লক্ষ্য কৰিছে আন ঠাইৰ মানুহে অসমীয়া "স" ভালকৈ উচ্চাৰণ কৰিব নোৱাৰে। চেষ্টা কৰি উচ্চাৰণ কৰিলেও "হ"ৰ দৰে হে শুনায়।

এই ভাষা থৰকৈ মাতিলে তাৰ অসমীয়া মানুহ খিনি তধা লাগি ৰৈ থাকিব লাগে। কথা বাৰ্ত্তা আনৰ লগত বঙ্গলাতহে পতা হয়।

"কামৰূপ" সম্বন্ধে হলে তেওঁলোকৰ পৰিচয় অলপ বেছি, ভাৰতৰ আন আন ঠাইৰ মানুহৰ দৰে ৺কামাখ্যা বুলিলে বিশেষ শ্ৰদ্ধা দেখুৱায়, কিন্তু "আসাম" সম্বন্ধে তেওঁলোকৰ ভৌগলিক আৰু ঐতিহাসিক জ্ঞান বৰ কম। আসাম প্ৰদেশৰ ভিতৰতে এনেকুৱা, আন ঠাইত, যে আসাম সম্বন্ধে কিমান খিনি পৰিচয় তাক নকলেও হব। সম্প্ৰতি বৰ্ত্তমান ৰাজনৈতিক আন্দোলনৰ আন আন ঠাইৰ ডাঙৰ মানুহ বহুতো আসাম চাবলৈ আৰু আসামত বক্তৃতা কৰিবলৈ ঘনাই অহাৰপৰা আসামখন ভাৰতবৰ্ষত বেছি পৰিচিত হৈছে।

চিলেটৰ কলেজবোৰত অসমীয়া ছাত্ৰ নাই বুলিলেই হয়। মুৰাৰিচাঁদ কলেজৰ প্ৰায় ৬০০ মান ছাত্ৰৰ ভিতৰতে এজনো অসমীয়া ছাত্ৰ নাই। সংস্কৃত কলেজত ২।৩ জন মান হে কামৰূপ জিলাৰ অসমীয়া ছাত্ৰ আছে। হেণ্ডিক্ৰাফ্‌ট্‌ স্কুল (School of Handicrafts) টোত দুজন মান অসমীয়া ছাত্ৰ আছিল কিন্তু এতিয়া যোৰহাটতো শিল্প বিদ্যালয় হবৰপৰা চিলেটত অসমীয়া ছাত্ৰ এজন হে ৰ'ল গৈ। যিহওক চৰকাৰী কৰ্ম্মচাৰী আৰু ছাত্ৰ দি দুই এজন আছে তেওঁলোকক গোট খুৱাই চিলেটত এখন অসমীয়া সাহিত্য সভা পাতিবৰ আজি দুবছৰ মান হ'ল। আসাম সাহিত্য সভাই আন ঠাইতো সাহিত্য সভা পাতিবলৈ উৎসাহ দিয়া দেখি কেতিয়াবালৈ চিলেট সাহিত্য সভা খনিকো আসাম সাহিত্য সভাৰ লগত পৰিচয় কৰোৱা হব বুলি আশা ৰখা গৈছে। ইয়াক আসাম সাহিত্য সভাৰ শাখা কৰিবৰ নিমিত্তে দুই জন মান সভ্যই মন কৰাত এবাৰ সাহিত্য সভাৰ নিয়মাৱলী অনাই চোৱা হ'ল। নিয়মাৱলীত দেখা গ'ল "কোনো ঠাইত আসাম সাহিত্য সভাৰ সভ্য হবলৈ অন্ততঃ দহ জন লোক ওলালে আৰু তেওঁলোকে ইচ্ছা কৰিলে সেই ঠাইত শাখা সভা গঠন কৰিব পাৰিব"।

এই খিনিতে আমাৰ বিপদ উপস্থিত হ'ল। অন্ততঃ দহজন সভ্য পোৱা যায় কত? দুই এজন পুলিচৰ মানুহ কিবা চৰকাৰী কামত চহৰলৈ অহাত তেখেত সকলক লগ ধৰি যোৱা বছৰত আমাৰ চিলেট সাহিত্য সভাৰ দুটামান বিশেষ অধিবেশন পতা হল। ইয়াৰে এটা অধিবেশনত, আসাম সংস্কৃত শিক্ষা পৰিষদৰ কমিটি উপলক্ষে আসাম সাহিত্য সভাৰ প্ৰধান সম্পাদক প্ৰমুখ্যে দুজনমান অসমীয়া মানুহ গৈ তাত গোট খোৱাত ইঞ্জিনিয়াৰ শ্ৰীযুত হৰি প্ৰসাদ বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ বহাত খুব ধুমধামকৈ এটা বাৰ্ষিক অধিবেশন পতা হ'ল। তেতিয়া সভাৰ বছৰ পূৰ হৈছিলনে নাই কব নোৱাৰোঁ কিন্তু দৰকাৰ হলে বছেৰেকীয়া কৰম এমাহৰপৰা আন মাহলৈ আগুৱাই অনা পটন্তৰ ৰামায়ণতো হেনো আছে, যি হওক চিলেটৰ এমুঠি মান অসমীয়া মানুহৰ মাজত এনেকুৱা এটি উৎসৱ যে কিমান সুখদায়ক হৈছিল তাক কলিকতাৰ প্ৰবাসী অসমীয়াসকলে হে কিছু পৰিমাণে অনুভৱ কৰিব পাৰিব। আসাম সাহিত্য সভাৰ সম্পাদক শ্ৰীযুত শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী দেৱে সভাপতিৰ আসন গ্ৰহণ কৰে আৰু অসমীয়া ভাষা আৰু আসামৰ ইতিহাস সম্বন্ধে এটি অতি সাৰুৱা বক্তৃতা দিয়ে। সভাটিত যদিও মুঠে ৩০ জন মান হে মানুহ আহি গোট খাইছিল তথাপি বিদেশত হোৱা গুণে মানুহে কিজানি ইয়াৰ কথা এবাৰ চকু ফুৰাই চাব পাৰে ভাবি সভাৰ সহকাৰী সম্পাদকে ইয়াৰ কাৰ্য্য-বিৱৰণী "অসমীয়া" কাকতলৈ পঠিয়াই দিয়ে। শুনিছোঁ হেনো "অসমীয়াৰ" কৰ্ত্তৃপক্ষই সেই কথা খিনি ছুলিয়ালে। "অসমীয়াৰ" পৰিচালক সকলে সদায় ভীষণ আৰু বৃহৎ ৰাজনৈতিক কথাবোৰৰ প্ৰতি দৃষ্টি কৰি থকা অভ্যাস, গতিকে বোধকৰোঁ সভাৰ এই অকণমান কথা খিনি মণিব নোৱাৰিলে। অৱশ্যে ইয়াত চিলেটত থকা দুই এজন অসমীয়াত বাজে আন কাৰো একো বেজাৰৰ কথা হোৱা নাই।

যি হওক কোনো প্ৰকাৰে দহজন সভ্য গোট খুৱাই এই সভাই আসাম সাহিত্য সভাৰ স্বীকৃত সভা হবলৈ আয়োজন কৰিছে। আসাম সাহিত্য সভাৰ সভ্য হব লাগিলে গাই পতি বছৰি তিনিটকা ৰৰঙনি দিবলাগে। কিন্তু এই প্ৰবাসীসকলৰ মাজত এইখিনি কৰ সোধাবলৈ অসমৰ্থ মানুহো আছে। গতিকে সভ্য সংখ্যা

বঢ়াব পৰা ন'হল, মুঠতে ১০৲ টকা বৰঙনি দি স্বীকৃত সভা কৰাবহে ঠিক হ'ল।

এই সভাই মাজে মাজে শুনি আছিল, যে চিলেট আৰু কাছাৰত মৰুচলৰ পিনে কেবাখনো অসমীয়া মানুহৰ গাওঁ আছে। অনন্ত বিদেশীৰ মাজত এইদৰে অসমীয়া গাৱঁৰ কথাটো আমাৰ মনত আফ্ৰিকাৰ মৰুভূমিত অকণমান ওৱেচিচ্ ওলোৱা যেন লাগিল। সেই গাওঁবোৰ চাবৰ কাৰণে আমি সভাৰপৰা খৰচদি মানুহ পঠিয়াবৰ স্থিৰ কৰিলোঁ।

এনেতে এদিন শুনিবলৈ পালোঁ, যে ফাগুন মাহৰ ভিতৰতে সদৌ শ্ৰীহট্ট আৰু কাছাৰবাসী অসমীয়া সকলৰ এখন ৰৰসবাহ হব। এই কথা শুনিয়েই আমাৰ মনত ইমান, যে কৌতুহল উপজিল! খবৰ কৰি জনা গ'ল, যে ফাগুনৰ ২০ দিন মান যোৱাৰপৰা ৪।৫ দিন একেৰাহে চিলচৰ তাৰাপুৰ গাৱঁত অসমীয়াসকলৰ এখন ৰৰসবাহ হব। কিনো কথা খবৰ কৰিবৰ নিমিত্তে শ্ৰীহট্ট অসমীয়া সভাৰপৰা দুজন মানুহ পঠিয়াবৰ ঠিক কৰা হ'ল। যোৱা ৩ মাৰ্চ্চ তাৰিখে সহকাৰী সম্পাদক শ্ৰীযুত শ্যামাচৰণ ফুকণ আৰু শ্ৰীযুত যাদব চন্দ্ৰ দাসে তাৰাপুৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে। তেওঁলোকে সবাহৰ যিটো বিৱৰণ আমাক দিলেহি তাৰ পৰা কিছু কথা তলত তুলি দিলোঁ।

"..........চিলচৰ টাউনৰপৰা ১ মাইল মান দূৰত তাৰাপুৰ গাওঁ। বহুত দূৰৰেপৰা সভা ঘৰ ধু ধু কৰি জিলিকিব লাগিছে। লেঠেৰী নিছিগা মানুহৰ অহা যোৱা চলিছে। সুদূৰ আসামৰ সমাজৰপৰা বঞ্চিত হৈ থকা শ্ৰীহট্ট আৰু কাছাৰ জিলাৰ এচুকত এই মানুহ খিনিয়ে খনিয়া আৰু ৰিহা মেখলা লৈ জাক পাতি সভা ঘৰলৈ যোৱা দৃশ্যটি আমাৰ মনত কেনে আচৰিত লাগিল তাক বুজাবৰ সাধ্য নাই। সভা-মণ্ডপটি বাস্তৱতে চাৰলগীয়া। চাৰিচলীয়া টুপ ঘৰৰ দৰে প্ৰায় ৩০ হাত মান ওখ। চাল কেই খনিয়ে মূধৰপৰা মাটিলৈ এনে ভাবে ঢাকি আছে, যে সাধ্য নাই ব'দ বা বতাহ তাত প্ৰবেশ কৰিব। চাল কাটি তিনিটা বাট দিছে আৰু সেই বাটেৰেই মানুহ ওলোৱা সোমোৱা কৰে। সোমালে ওলোৱা বা ওলালে সোমোৱাটো বাস্তৱতে ধুন চিতিকা। আমাৰ গাৱঁৰ ভাৱনা ৰৰসবাহৰ দৰে ইয়াতো আগত মতা মানুহ আৰু পাচত মাইকী মানুহবোৰ বহে। জীয়ৰী; বোৱাৰী, বুঢ়ী আটাইৰে অবাধ গতি। খেল অনুযায়ে সকলো মানুহ জুম পাতি পাতি বহি আছে। কথা কব জনা কেজন মান মানুহক আগত বহুৱাইছে। তেওঁলোকৰ একো একো জনে নিজকে মহা বাক্‌পটু ভাবি লেঠেৰী নিছিগাকৈ কথা চোবাইছে। আনবোৰে বা কথা কবলৈ নেপাই তামোলকে চোবাইছে আৰু মলাৰ্দ্ধপাত পুৰিছে। ২ ফুট মান ওখ কলাপুলি চাৰিটা পুতি মাজতে পুথি এখনি থৈ এখনি থাপনা পাতিছিল। গাৱঁৰ যি জন নাম লগোৱা তেখেতেই সবাই পাতিছে। তেখেত গাৱঁৰ এজন প্ৰধান মানুহ। লগতে গাওঁবুঢ়া, মেধি, গায়নবৰড়া গায়ন-বায়ন আদি সকলো বহিছে। এজন মানুহ নতুনকৈ আহি উপস্থিত হলেই তেওঁক মাটিতে পৰি সেৱা জনাইছে। তৰঙ্গে অন্তৰত কিমান ভক্তি তাক আমি জোখ কৰি চাব পৰা নাই। সভা-ঘৰ খনি বেছিকৈ সজোৱা। সভা ঘৰৰ খুটাত আঁৰি থোৱা দেখিলোঁ ৰাধাকৃষ্ণ, কালীয় দমন, কালী, চৈতন্য দেৱ আদিৰ ছবি। সভাত বজোৱা বাজনা মণিপুৰীয়া, গীত-ঘাট মণিপুৰীয়া, বায়ন-গায়ন সকলৰ পোচাক—মূৰত পাগ, কপালত ফোঁট, ককালৰ চুৰিয়াৰ ওপৰত চেলেং-চাদৰৰ কোঙৰ বান্ধ। তেওঁলোকক মাজতলৈ তালোৱাসকলে চাৰিও ফালে ঘূৰি ঘূৰি তালত মত্ত। প্ৰায় এহেজাৰ মানুহ সেই সবাহত যোগ দিছিল আৰু সেই সকলোবোৰ মানুহবেই খোৱাৰ যোগাৰ কৰা হৈছিল। সভাৰ মাজত শ্ৰীদাপকটীয়া সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামী আৰু শ্ৰীদহয়ৰীয়া গোসাঁই আৰু তেখেতৰ মাক সভাৰ মাজত তুলি তলিচাৰে শোভা পাইছিল। দুখৰ বিষয় সভাৰ মাজতে গোসাঁই ভকত সকলোৱে ধুম পানত ৰত আছিল।

বৃহস্পতিবাৰৰপৰা আৰম্ভ কৰি দিনে ৰাতিয়ে সবাহ চলি শনিবাৰে ভাগে। শুকুৰবাৰে ৰাতি ১টা মানৰ পাচত গায়ন-বায়ন বজোৱা শেষ হয়। তাৰ পাচত নগাৱঁৰ শ্ৰীযুত বত্নেশ্বৰ শৰ্ম্মাৰ অনুৰোধ মতে শ্ৰীদাপকটীয়া সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামী দেৱে ৰাইজক সম্বোধন কৰি আমি যোৱাৰ উদ্দেশ্য বুজাই দিয়ে আৰু আমাক আমাৰ কথা কবলৈ অনুমতি দিয়ে। আমি উঠি বিনীত ভাবে কবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ "আপোনাসকল অসমীয়াৰ সন্তান"..........আমাৰ কথা শুনি আটায়ে ভাবতে মগন হৈ তবধ মানি চাই আছিল, মাথোন মাজে মাজে "হৈছে" "ঠিক হৈছে" "সঁচাকৈয়ে" "হায়ৰে হায়" ইত্যাদি শব্দৰে আমাক উৎসাহিত কৰিছিল। আমি উপায়ান্তৰ নোহোৱাত অতি দুঃসাহসেৰে বক্তা সাজিছিলো, জনাবুজা আৰু ভালকৈ কব জনা মানুহে হৈ বক্তৃতা কৰিলে নিশ্চয় সোণত সুৱগাৰ দৰে হলহেঁতেন।

শিক্ষা নামৰ বস্তুটোৰপৰা তেওঁলোক একেবাৰেই আঁতৰত। কেইজন মান ডেকাই আমাৰ ওচৰলৈ আহি তেওঁলোক, যে সংসাৰত কথং হৈ উপজি কথং হৈ গুচি যাব লাগিব আৰু অসমীয়াৰ সন্তান হৈয়ো, যে পৰ্য্যন্ত কন্দৰত সোমাই অসমীয়া নামৰপৰা বাদ যাব লাগিব আৰু কেতিয়া হৈ সেই আসাম ভূমি দেখিব ইত্যাদি কথা কৈ বহুত শোক কৰে। আমি কে এতোৱাৰ পিছত শ্ৰীযুত বত্নেশ্বৰ শৰ্ম্মাই আৰু শ্ৰীদাপকটীয়া সত্ৰাধিকাৰে বহুত সময়োচিত কথা কৈ আটাইকে মোহিত কৰে।

ইয়াৰ পিচত শ্ৰীযুত কেদাই গাৱঁবুঢ়াই অসমীয়াহৈ থাকিলেই, নহব, যাতে আমি পুৰণি আসামৰে সৈতে সম্পৰ্ক কৰিব পাৰোঁ তাৰ কাৰণে অৱশ্যে চেষ্টা কৰিব লাগিব। আমি যাতে মানুহ হব পাৰোঁ তাৰ কাৰণে ডাঙৰীয়াসকলে (আমালৈ দেখুৱাই দেখুৱাই) যেন চেষ্টা কৰে। ইয়াৰ পিছত শ্ৰীযুত সুবিধ ৰায় কোচে কয়, যে "শ্ৰীহট্টৰ অসমীয়া সাহিত্য সভাই, যে প্ৰকৃততে আমাৰ উপকাৰ কৰিবলৈ ওলাইছে তাৰ বাবে আমাৰ সৰোৱ ৰাইজৰ অশেষ ধন্যবাদ। ইয়াকে কৰিবৰ হলে আপোনালোকে হৈ প্ৰতি গাৱেঁ অসমীয়া ভাষাত শিক্ষাৰ কথাবোৰ বুজাই দিব লাগিব।" ইয়াৰ পাচত শ্ৰীযুত বস্তুৰাম বায়নে উঠি কয়, যে "আমি যি হলোঁ হলোঁ, আমাৰ লৰা-ছোৱালীক মানুহ কৰি যোৱাটো উচিত"। ইয়াৰ পিচত ২০ মাৰ্চ্চত দিন ঠিক কৰি প্ৰতি গাৱেঁ প্ৰতিনিধি বাছি শ্ৰীহট্টলৈ মাতি নি তেওঁলোকে সৈতে অসমীয়া সাহিত্য সভা পতাৰ ঠিক কৰা হ'ল। "নগৰৰ ডাঙৰীয়াসকলে এটি সুপৰামৰ্শ দিয়ক" বুলি তেওঁলোকে অতি আগ্ৰহেৰে সম্মতি জনায়। পিচদিনা পুৱা ৭॥ মান বজাত ধৰ্ম্ম মেল বহে আৰু মেলত দণ্ডাদি আলোচনা কৰা হয়।

এই অসমীয়া মানুহ খিনিৰ মাজত সমাজিক প্ৰথা আদি কিদৰে চলিছে তাক তলৰ বিৱৰণৰপৰা আটায়ে বুজিব :—

তাৰাপুৰ গাৱঁতে অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যা বেছি। তেওঁলোকৰ মাজত সোণাৰী আৰু কমাৰ মানুহ বহুত। তাত থকা চুটিয়াসকলক উচ্চ জাতৰ বুলি গণ্য কৰে। সোণাৰী আৰু কমাৰ কুলৰপৰা এওঁলোকক চুটিয়া জাতলৈ তোলোঁতে ইয়াৰ আগতে হেনো দণ্ড দিয়া আৰু খুৱোৱা আদি বাবদ এহেজাৰ মান টকা খৰচ হয়। এই জাতলৈ তোলা সম্পৰ্কে কেইখনমান গাৱঁৰ মানুহে শ্ৰীশ্ৰীডিফলু সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামীলৈ চিঠি লিখি সোধে। তাৰ এই উত্তৰ আহে :--

শ্ৰীশ্ৰীডিফলু সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামীৰ আশীৰ্ব্বাদ :—

"বৰথলৰ শ্ৰীমঙ্গল গাওঁবুঢ়া, মনবৰ সাতোলা ও কাণাই মেধি, বৰগুলৰ শুনাৰাম গাওঁবুঢ়া ও সাদৰ সাতোলা ও মণিৰাম মেধি ও বীৰধন গাওঁবুঢ়া, কোলাপাড়ৰ ধনসিং মেধি ও খিনন্দ গাওঁবুঢ়া, খালৰ পাৰৰ কেৰপাই গাওঁবুঢ়া ও জয়ধনি গাওঁবুঢ়া, কৈজানৰ পুৰ্ণসিং সাতোলা আৰু জাপলং লাকৰ পাৰ জিৰাশপুৰ প্ৰভৃতি গাৱঁৰ মেধি, গাওঁবুঢ়া, সাতোলা, মুক্তিয়াৰ সবাৰো কুশল হোক। কদম তলাৰ ৰাইজৰ সবাহৰ বিষয় আমি লেখা হৈছিল। পুনচ লেখিলোঁ। সেই মানুহ হাৰি, সোণৰ কাম কৰি জীৱিকা ধাৰণ কৰে, এতিয়া বৃত্তি ধৰিলে বুলি কলিতা হব নোৱাৰে। কোন সুত্ৰত সবাহ পাবলৈ সম্মতি কৰিছাইক কব পৰা নাই। জাতি ধ্বংস হৈ নমৰিবাইক। শ্ৰীধাপকটীয়া মহন্তৰ কথা শুনি জাত মাৰিবলৈ ধৰিছাইক, মোৰ গাত দোষ নাই। হে ৰাইজ, জাত এটা ডাঙৰ বস্তু। সভা পালে সকলোটি সিহঁতৰ জাতি হব লাগিব।

এই চিঠি পাই শ্ৰীশ্ৰীদাপকটীয়া গোস্বামীয়ে সভাত উঠি কয় :—আজি কালি দিনত জাত জাত কৰি থাকোঁতে মাৰি থাকিলে ভাৰতৰ হিন্দুধৰ্মই লাহে লাহে বিদায়হে মাগিব। আজি হিন্দু ধৰ্মৰ অৱস্থা অতি শোচনীয়। শ্ৰীশ্ৰীগড়মূৰীয়া সত্ৰাধিকাৰে আজি কালি এই ধৰ্ম ভেদাভেদ নিয়মবোৰ উঠাই দিবৰ কাৰবাৰ কৰিছে। গতিকে বাহিজ, মই গড়মুৰৰ গোসাইৰ প্ৰস্তাবটিকে ভাঙ্গি ধৰি আপোনালোকৰ দোষ নিজে বুকু পাতি লবলৈ সাজু"।

ইয়াৰ পিচত আকৌ কিছুপৰ আলোচনা চলি তলত লিখা কথা কেইটা স্থিৰ কৰা হয়। নগৰীয়া সভাত বোধকৰোঁ এইবোৰক ৰিজলিউচন বা প্ৰস্তাব বোলা হ'লহেঁতেন :—

১। তেৰ দিনীয়া কাজ বন্ধ কৰিব লাগে।

২। তিৰোতা মাহুহে গৈ হাট-বজাৰ কৰা বন্ধ কৰিব লাগে।

৩। অসমীয়া মাত মাতিব লাগে।

৪। অসমীয়া ক, খ, পঢ়িব লাগে।

৫। অসমীয়া পোছাক পিন্ধিব লাগে।

৬। বিয়া-সবাহ আৰু দণ্ডনীয় টকাৰ অংশ চিলেটৰ সাহিত্য সভালৈ পঠাব লাগে।

এই মাহুহ খিনিৰ ইমানবোৰ বিস্তৃত বিৱৰণ পঢ়ি যদি কোনোবা পাঠকৰ ধৈৰ্য্য চ্যুতি হব খোজে, তেখেতৰ ওচৰত ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰি আমি তেখেতক দুটা কথালৈ মন কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰোঁ :—

প্ৰথমতে—এই মাহুহ খিনি কিমান দিনত তালৈ গৈছে তেওঁলোকে কব নোৱাৰে, আমিও কব নোৱাৰিলোঁ। চাৰিওপিনে সাগৰ প্ৰমাণ বিদেশীৰ মাজত পানী এটোপাৰ দৰে থাকিও সন্ধ সন্ধ মধ্য একোটি বাঙ্গি অসমীয়া কথা বতৰা আৰু চাল-চলন আদি ৰক্ষা কৰি আছিছে। এওঁলোকৰ আসাম প্ৰীতিৰ পৰিচয় আগেয়ে দিয়া হৈছে।

দ্বিতীয়তে—আসামৰ বাহিৰে অসমীয়া মাহুহে গাওঁ পাতি বসতি কৰাৰ বিৱৰণ ভালকৈ জনাৰ ভিতৰত এয়ে বোধ কৰোঁ প্ৰথম। মানে ধৰি লৈ যোৱা কিছুমান অসমীয়া বন্দীয়ে হেনো ব্ৰহ্মদেশৰ কোনো কোনো ঠাইত এইদৰে বসতি কৰিছে বুলি আৰু এইদৰে গাওঁ পাতি অসমীয়া আচাৰ-ব্যৱহাৰ চলাই থকা বুলি শুনা যায়। এওঁলোকৰ সঠিক বিৱৰণ ক'ৰবাত কিবা ওলাইছেনে নাই কব পৰা নাই; চিলেটৰ অসমীয়া মাহুহ খিনিয়ে এতিয়াও নিজ সমাজৰ ভিতৰতে ছোৱালী অনা-নিয়া কৰি আছে। এওঁলোকৰ মাজত জাতৰ চি বোৰ সমস্যা দিয়া গ'ল, সেইবোৰ অসমীয়াৰ সম্পূৰ্ণকে জনা আছে। আসামৰপৰা চিটকি পৰা এই কণ কণ ঠাল ঠেঙ্গুলিবোৰে কৈছে অসমীয়া সমাজৰ সম্বন্ধে জৰী ডাল এতিয়াও নিছিগা কৈ ৰখাৰ বাবে ওপৰত কোৱা গোসাই-মহন্ত খিনিক সকলো অসমীয়াই এক আধাৰ শলাগনি দিয়া উচিত। অন্যথা তেখেতসকলৰ জাতত তোলা নোতোলা সমস্যাবোৰ আমাৰ বৰ্ত্তমান আলোচনাৰ বাহিৰ।

পিচত ১৯২১ চনৰ ২০ মাৰ্চ্চৰ দিনা ইঞ্জিনিয়াৰ শ্ৰীযুত হৰি প্ৰসাদ বৰুৱা ডাঙ্গৰীয়াৰ ঘৰত চিলেট-সাহিত্য সভাৰ এখনি বিশেষ অধিবেশন পতা হয়। তাত চিলেট আৰু কাছাৰৰ দহখন মান অসমীয়া গাওঁৰ এজন দুজনকৈ মুখিয়াল মাহুহ আহি যোগ দিয়ে। সভাৰ আটায়ে পাতি পাৰি ঘৰত তাৰাপুৰৰ বৰ সৰাহ ইয়ো এখন ক্ষুদ্ৰ সংস্কৰণ হৈ পৰে। শ্ৰীদাপকটীয়া সত্ৰাধিকাৰো আহি সভাত যোগ দিয়ে। তেওঁলোকৰ মাজত অসমীয়া পঢ়াশালি নোহোৱা বাবে বৰ অসুবিধা হৈছে বুলি কোৱাত তেওঁলোকৰ গাওঁৰ নাম' মাহুহৰ আনুমানিক লেখ, কোন ষ্টেচন আৰু পোষ্ট অফিচৰ ওচৰত তেওঁলোকৰ ঘৰ ইত্যাদি কথাৰ তলত লিখা দৰে এখন তালিকা কৰা হয়।

কোন চব্ডিভিজনৰ অন্তৰ্গত।	গাওঁৰ নাম।	ওচৰৰ ৰেল ষ্টেচন।	মাহুহৰ ঘৰৰ সংখ্যা।	পোষ্ট অফিচ।
চিলচৰ।	তাৰাপুৰ।	চিলচৰ।	৭২ ঘৰ।	
ঐ	"সৰৰ ভিতৰ" তাৰে তিনিখন পাৰা :— (ক) খুনৰ বান। (খ) বৰিগাওঁ। (গ) নগা টিকাৰ।	বিহাৰা।	(ক) ১২ (খ) ১০ (গ) ১৪	বিহাৰা।
ঐ	কণাপাৰ।	হিলাৰা।	১৩	কলাইন
ঐ	কৈজান।	ঐ	৮	গোমৰ।
ঐ	খালৰ পাৰ।	ঐ	১৫	ঐ
কৰিমগঞ্জ।	"বৰথল" তাৰে তিনখন পাৰা (ক) আদৰ কোনা (খ) বৰথল।	ভাঙ্গা।	(ক) ১৫ (খ) ১৪	ভাঙ্গা
ঐ	বৰগুল (ক) আলেখাৰ গুল। (খ) বৰ গুল। (গ) দিলাই চৰা।	ঐ	(ক) ৮ (খ) ১৫ (গ) ১২	ঐগৌৰী
চিলেট।	জাপলং [ইয়াৰে তিনিখন পাৰা।] (ক) বাউৰ ভাগ। (খ) চৈলাখলে। (গ) লাফৰ পাৰ।	ৰেলৰ বাট নাই।	(ক) ১৮ (খ) ৬ (গ) ২৩	জাপলং।
ঐ	বগাই।	ঐ	৩১	গোহাই ঘাট।
ঐ	তুকং।	ঐ	১২	ভোলাগঞ্জ।
ঐ	বিজয় পাকৰা।	ঐ	১৬	ঐ
ঐ	জীবনপুৰ।	ঐ	১২	ঐ
ঐ	কলাইৰ আগ।	ঐ	২৫	ঐ
ঐ	ইছামতি।	ঐ	৪০	ঐ
ঐ	বৰহমসিদ্ধিপুৰ।	ঐ	৩০	ঐ

ইয়াৰ বাজেও আৰু কিছুমান অসমীয়া মানুহ থকাৰ কথা শুনা যায়। সভাত উপস্থিত গাৰ্ৰলীয়া মানুহ দুজন মানে কয়, যে তেনেকুৱা আধা অসমীয়া মানুহৰ লেখ জোখ নাই। বাপাক-আইতায়েকৰ দিনত সিহঁত অসমীয়া আছিল কিন্তু এতিয়া জাত গই বঙ্গালত পৰিছে। তেওঁ-লোকৰ কথাত বিশেষ ঠিক নোপোৱাত আমি সেইবোৰ মানুহৰ কথা হিচাবত নধৰিলোঁ। এই বিষয় অসম সাহিত্য সভাই ভবিষ্যতে বিচাৰ কৰি চালে চাব পাৰে।

এই মানুহ খিনি কেতিয়া গৈ সেইখিনি পালেগৈ কোনোৱে কব নোৱাৰে। বুঢ়া দুজনমানে কলে, যে তেওঁলোকৰ ঘৰ অতি পূৰ্ব্বে নগাওঁ আৰু শিৱসাগৰ জিলাত আছিল। তেওঁলোকৰ কোনো কোনোৱে বিয়াৰ বাবে ছোৱালী অনা-নিয়া কৰিবলৈ পৰ্ব্বত পাৰ হৈ ই ভেলিলৈও আহিছিল, কিন্তু বিদেশী বুলি তেওঁলোকৰ মাজত বহুতে সম্বন্ধ কৰিব নোখোজে। মাটি-বাৰী লৈ ভালদৰে খেতি-বাতি চলাই থকাত আসামলৈ ঘুচি অহিবলৈ তেওঁলোকৰ মন নাই। সদায় বঙ্গালী জমি-দাৰৰ লগত মাটি বাৰীৰ সম্পৰ্ক ৰাখিব লগা হোৱাত চাৰিও পিনে বিদেশীৰ মাজত পৰি তেওঁলোকে লাহে লাহে অসমীয়া ভাষা এৰিবলৈ বাধ্য হব। ইমানবোৰ মানুহৰ মাজত লৰা-ছোৱালী পঢ়াবলৈ তেওঁলোকে এখনো পঢ়াশালী পাতিলব পৰা নাই। নিজৰ মাজতে অতি কষ্টে বিয়া-বিহ আদি চলাব লগা হৈছে। একো একো জন মানুহ চাৰিও পিনে সম্বন্ধৰ বাবে বিয়া পাতিব নোৱাৰি বুঢ়া-বুঢ়ী হৈ গ'ল। আন মানুহৰে সৈতে বিয়া চলাবলৈ ধৰিলে তেওঁলোকৰ বৰ্ণণা মতে তেওঁলোকৰ জাত যাই বঙ্গাল হব, ভাষাতো কোন চাৰ।

পূৰ্ব্বত আহোম ৰজাসকলৰে সৈতে জয়ন্তীয়া ৰজা সকলৰ দূতৰ আদান-প্ৰদান চলিছিল। কছাৰী ৰজা সকলৰ লগতো যুদ্ধ, সন্ধি-বিবাহ আদি নানা প্ৰকাৰ সম্বন্ধ আছিল। ৰুদ্ৰসিংহ স্বৰ্গদেৱে এবাৰ শ্ৰীহট্টৰ কিছু অংশ অধিকাৰ কৰিছিল বুলি শুনা যায়। এইবোৰ নানা কাৰণত কিছু অসমীয়া মানুহ শ্ৰীহট্ট-কাছাৰ আদিত সোমাই পৰাটো একো আচৰিত নহয়। মান ভগনতে কিছুমান মানুহ পলাই গৈ আগৰবোৰৰ লগত যোগ দিব পাৰে। কিন্তু আচৰিত কথা হৈছে তেওঁলোকৰ নিজৰ এটা স্বকীয়া অস্তিত্ব ইমান দিনলৈ ৰাখিব পৰাটো। ব্ৰহ্মদেশতো যদি এইদৰে কিছুমান অসমীয়া মানুহ আছে তেওঁলোকৰ, সেকি অৱস্থা হৈছে তাকো সকলো অসমীয়াই নিশ্চয় অতি আগ্ৰহেৰে শুনিব।

হাণ্টাৰ চাহাবৰ বিবৰণত চিলেট জিলাত ৬৪৬ জন অসমীয়া মানুহ থকাৰ কথা উল্লেখ আছে। এই হিচাব ১৮৭৯ চনৰে। সুতৰাং বুজিব লাগিব—এই অসমীয়া মানুহ খিনিৰ বসতি বৰ্ত্তমান ৰেল-জাহাজৰ দিনত আৰম্ভ হোৱা নাই। ১৯২১ চনৰ চৰকাৰী গণনাত চিলেটত ৭২৭ জন আৰু কাছাৰত ২০৪৭ জন অসমীয়া মানুহ থকাৰ উল্লেখ আছে। ৫০ বছৰ মান আগতে কাছাৰত অসমীয়া মানুহ কিমান আছিল তাৰ একো হিচাব পোৱা নাই। গুৱালপাৰা জিলাত চেন্‌চচ কৰ্ম্মচাৰী সকলে অলপ সাৱধানে লেখ কৰাত অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যা হেজাৰে হেজাৰে বাঢ়িবলৈ ধৰিছে। সেইদৰে কাছাৰ জিলাতো অলপ সাৱধানে লেখ কৰিলে কিজানি অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যাৰ লৰচৰ হয়। চেন্‌চাচত চিলেটত ৭২৭ জন অসমীয়া মানুহ থকা হিচাবটোতো ভুল থকা যেন লাগে। আমি ওপৰত দিয়া গাৱঁৰ তালিকা খনিত ঘৰেপতি পাঁচজনকৈ মানুহ ধৰিলেও দুহেজাৰ মানুহ ওলায়। ৭২৭ জনৰ আধা মান মানুহ কিজানি মফ-চলৰ থানাৰ কাষত থকা বিবোৰ পুলিচত কাম কৰা মানুহ আছে, তেওঁলোকৰ ঘৰ-পৰিয়াল-চাকৰ আদি গণিলেই ওলাব।

আমাৰ অসমীয়া গাৱঁবোৰৰ কথাবোধকৰো চৰ-কাৰী হিচাবত ধৰা পৰাই নাই।

(২) আসামত বিদেশী।

আসামত অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যালৈ মন কৰিলে আচৰিত নহৈ নোৱাৰি। লোক সংখ্যাৰ হিচাবত বাস্ত-বিকে এইখন অসমীয়াৰ দেশ নহয় আৰু অসমীয়া

* (১) Hanters Statistical Accounts of Assam Vol. II P. 276.

বুলি কোনো এটা জাতিৰ অস্তিত্বও বুজিবৰ উপায় নাই। ই গোটেই ভাৰতবৰ্ষখন বাঢ়নিৰে সাৰি জাবৰবোৰ পেলাই দিবলৈ ৰখা জঙ্গল মাথোন। তলত আসামৰ আৰু অসমীয়াৰ লোকসংখ্যাৰ এখন তালিকা দিয়া হ'ল :—

জিলাৰ নাম	প্ৰত্যেক দহ হেজাৰৰ ভিতৰত অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যা	মুঠ অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যা	মুঠলোক সংখ্যা
১। কামৰূপ	১৫৫৩	৫৭৬০৬৪	৭৬২৬৭১
২। নগাওঁ	৫২৯৩	২১০৬৩১	৩৯৭৯২১
৩। শিৱসাগৰ	৫২৩২	৪৩০৬৫৩	৮২৩১৯৭
৪। দৰং	৩৬৭১	১৭৫৪৩৬	৪৭৭৯৩৫
৫। লক্ষীমপুৰ	৩০৭৬	১৮০৯৭২	৫৮৮২৯৫
৬। গোৱালপাৰা	১৮২১	১৩৮৮১০	৭৬২৫২৩
৭। নগাপাহাৰ	১১৯	১৯২৩	১৬০৯৬০
৮। কাচাৰ	৩৯	২০৪৭	৫২৭২২৮
৯। খাচিয়া জয়ন্তীয়া পাহাৰ	৩৫	৮৬২	২৪৩২৬৩
১০। গাৰোপাহাৰ	২৭	৪৮১	১৭৯১৪০
১১। লুচাই পাহাৰ	৭	৭৩	৯৮৪০৬
১২। চিলেট	২	৭২৭	২৫৪১৩৪১

এই তালিকা খনিৰপৰা দেখা যায়, যে গোটেই আসাম প্ৰদেশৰ মুঠ লোক সংখ্যা প্ৰায় ৮০ লক্ষ, কিন্তু অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যা ১৭ লক্ষ, অৰ্থাৎ প্ৰায় পাঁচ ভাগৰ এভাগ। আসাম প্ৰদেশৰ কথা এৰিদি আসাম ভেলিৰ পিনে চালেও আমাৰ অৱস্থা তথৈবচ। আসাম ভেলিত মুঠ লোক সংখ্যা প্ৰায় ৪০ লক্ষ, কিন্তু অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যা মুঠে ১৭ লক্ষ অৰ্থাৎ আধাতকৈ বহুখিনি কম বা শতকৰা প্ৰায় ৪০ জন মাথোন। ১৯১১ চনৰে পৰা ১৯২১ চনলৈকে দহ বছৰৰ ভিতৰত আসাম ভেলিত মানুহ বাঢ়িল প্ৰায় আঠ লক্ষ কিন্তু ইয়াৰ মাজত অসমীয়া ১॥ লক্ষৰো কম।

ওপৰৰ জিলা কেখনিৰ মুঠ লোক সংখ্যা আৰু অসমীয়াৰ সংখ্যালৈ দৃষ্টি কৰিলে কেবাটাও কথা চকুত পৰে। এইবোৰ বহুত বিজ্ঞ লোকে আগেয়ে আলোচনা কৰিছে। তলত তাৰে কেইটামান কথা সংক্ষেপে উল্লেখ কৰা হ'ল।

(১) কামৰূপ জিলাতেই অসমীয়াৰ সংখ্যা আটাইতকৈ বেছি। ইয়াত শতকৰা ৭৬ জন অসমীয়া মানুহ, মুঠ লোক সখ্যাৰে সৈতে অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যাৰ অনুপাত কৰি চালে সেই অনুপাত কামৰূপতে আটাইতকৈ বেছি। আগৈয়ে কামৰূপ বুলিলে অকল বৰ্ত্তমান আসামকে নহয়, তাৰ চাৰিও ফালে আৰু ভুখনমান আসাম জোৰাদিব পৰা ঠাইক বুজাইছিল। ভাৰত সাম্ৰা-জ্যক, আফগানিস্থান, যাবা, সুমাত্ৰা আদিকো অন্তৰ্ভুক্ত কৰি যেনেকৈ বৃহত্তৰ ভাৰতবৰ্ষ (greater India) বোলে, সেইদৰে আগৰ কামৰূপ ৰাজ্যকো বৃহত্তৰ আসাম (greater Assam) বুলিব পাৰি। আসাম নামটিৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে নানা মুনিৰ নানা মত আৰু ১৩ শ শতিকাৰ আগেয়ে আসাম নামে কোনো পদাৰ্থ নাছিল। "অসম-কামৰূপ" একে লগে লিখা বহুত মানুহৰ অভ্যাস আছিল। আৰু সেইদৰে লিখিলেহে ভাৰতৰ আন আন ঠাইৰ মানুহৰ বোধগম্য হৈছিল। *

* (১) এই সম্বন্ধে ১৮৩২ শকৰ বাঁহীত শ্ৰদ্ধাস্পদ শ্ৰীযুত বেজবৰুৱা ডাঙ্গৰীয়াই বিস্তাৰিত প্ৰবন্ধাবলী লিখিছিল।

(১) বাস্তৱিকে প্ৰাচীন কামৰূপ নামটো লুপ্ত হৈ বৰ্ত্তমান আসাম নাম ওলোৱাটো এটা ডাঙৰ ঐতিহাসিক বৈচিত্ৰ (historical irony).

(২) শিৱসাগৰ আৰু নগাওঁ এই দুখন জিলাত প্ৰায় শতকৰা ৫২ জনকৈহে অসমীয়া মানুহ হ'লগৈ। ভৱিষ্যতে এই জিলা দুখনিত থকা ক্ৰমে শ্ৰমিক সমস্যা (labour problem) সম্প্ৰদায়িক সমস্যা (Communat problem) কেতবোৰে গাঁহ লবৰ আশঙ্কা। এইবোৰ বিপ্লৱৰ কোবত পিছলৈ ভাষালৈ চাব আৰু আঙ্গৰি নোলাবও পাৰে। শিৱসাগৰ জিলাখনিয়ে আসামৰ শেষ স্বাধীন আহোম ৰাজ্যৰ কেন্দ্ৰ আছিল। সুতৰাং ইয়াৰ মানুহে ৰজা ঘৰীয়া বিষয়তে প্ৰথম শ্ৰেণী পাইছিল। সমাজৰ স্বাভাৱিক গতি অনুসাৰে আন আন ঠাইৰ মানুহক পৰগণীয়া বুলিছিল আৰু এওঁতসকলৰ নগৰীয়া ভাৱ (Urbanity) বৃদ্ধি পাইছিল। কিন্তু এতিয়া সেই ৰাজ্য নাই অযোধ্যাও নাই। এতিয়া ই হ'ল গৈ এখন লেবৰ ডিষ্ট্ৰীকৰ বা শ্ৰমিকৰ জিলা। সেই শ্ৰমিকবোৰ আকৌ বিদেশী মানুহ, বিদেশী শ্ৰমিকসকলৰ প্ৰায় শতকৰা ৮০ জনেই আকৌ বিদেশী কাৰবাৰীৰ তলত। নগাৱঁৰ বিদেশী মানুহ বোৰে কেই বছৰমান ভালকৈ বহি উঠিবলৈ পালে তেওঁলোকক বেলেগ কাউন্সিলৰ মেম্বৰ লগা হব। আয়ৰ্লণ্ডত আলষ্টাৰ যেনেকৈ বহিছে, সেইদৰে নগাওঁ আৰু শিৱসাগৰতো বিদেশীয়ো এদিন মজিয়া ভেঁটিত বহিবগৈ, তেতিয়া উজনীয়া-কামৰূপীয়া, আহোম-ঢেকেৰী ইত্যাদি কুচ্‌কাচ লুপ্ত হৈ এদিন তো নাইকিয়া হব, কিন্তু আন আন কেতবোৰ মহা সমস্যাত পৰি অসমীয়াই নিজৰ অস্তিত্বৰ বাবে প্ৰাণক টাকি যুঁজিব লাগিব।

(৩) দৰং আৰু লক্ষীমপুৰ জিলাত শতকৰা প্ৰায় ৩০ জন কৈহে অসমীয়া মানুহ। গোৱালপাৰা জিলাত অসমীয়া মানুহ গিনিব ভালদৰে গণনা হলে তাতো অন্ততঃ শতকৰা ৩০ জনকৈহে মানুহ ওলাব পাৰে। * (১) অসমীয়াৰ লেখ লবলৈ হলে এই কেইখন জিলাৰ অৱস্থা অতি শোচনীয়। গোৱালপাৰা জিলাৰ দৰে দৰং আৰু লক্ষীমপুৰ জিলাকো এদিন অসমীয়া জিলা বুলি প্ৰমাণ কৰিবলৈ হলে এদিন বুৰঞ্জীৰপৰা তথ্য উলিয়াই আৰু নানা প্ৰকাৰ সাক্ষী-বাদী দি সাহিত্য সভা আদিৰে সত্য প্ৰচাৰ কৰাই ভত পোৱা যাব। ' নিজ বাসভূমে পৰবাসী হয়ে······" এই গান ফাঁকি অসমীয়াৰ গাত আখৰে আখৰে মিলিল।

(৪) নগা পাহাৰ, কাছাৰ, খাচিয়া-জয়ন্তীয়া পাহৰ, গাৰো পাহাৰ, লুচাই পাহাৰ এই কেখন জিলাত অসমীয়া মানুহৰ সংখ্যালৈ চালে জীৱন শক্তি (Vitality) নিতান্ত কম যেন লাগে। আজি কালি ই ভাষা, সি ভাষা ই কনফাৰেন্স সি কনফাৰেন্স ই সন্মিলন সি সন্মিলন ইত্যাদিয়ে জুমুৰি দি উঠিছে। কেতবোৰ মানুহৰ আকৌ পেটে পেটে ডাঙৰ মানুহ হবলৈ ইচ্ছা, কিন্তু হাতত নাই কণটো বৰসবাহলৈ মনটো। কিন্তু কি হব? ডাঙৰ মানুহসকললৈ চালে আকৌ এওঁতসকলৰ জিভাৰ পানী পৰে? মৃগ তৃষ্ণিকাৰ ক্ষমতা অশেষ! শেৰত বিলাতী কিটিপ ওলাল—কেজন মান মানুহ গোটাই বেলেগে এটা সমাজ পাতি তাৰেই নেতা হোৱা। দেশৰ সিংহাসন নাপালে অন্ততঃ ওখ চাং পাতি তাতেই উঠি চাৰিও ফালৰ ভক্তসকলৰ নানা প্ৰকাৰ উন্নতিৰ নিমিত্তে চিঞৰিলে কম খৰচত কাগজে পত্ৰে নামটো ছপাৰ আখৰত দেখিবলৈ পাব পাৰি।

এনেকুৱা কিছুমান কাৰণৰপৰা কি ভাষা, কি সমাজ কোনো বিষয়তে ঐক্য প্ৰতিষ্ঠা কৰা টান হৈ আহিছে। যি হওক ওপৰৰ লোক সংখ্যালৈ চালে অসমীয়াৰ "লোক সংগ্ৰহৰ" যে কিমান আৱশ্যক তাক আৰু উল্লেখ কৰাৰ আৱশ্যক নাই। অসমীয়া ভাষা যদি এই খিনি মানুহৰ ভিতৰতে নচলে, তেনেহলে বিদেশৰ মানুহবো আদৰ পোৱাৰ দিনে আৰু হৈছে।

* (১) চৰকাৰী চেন্সচ ৰিপোৰ্টত এই কথা স্পষ্টকৈ লিখা আছে, যে গণনাৰ নানা ৰকম ভুলৰ বাবে গোৱালপাৰাত বৰ্ত্তমান যিমান অসমীয়া ধৰা হৈছে তাতকৈ বহুত বেছি ওলাব। "গোৱালপৰা সন্মিলনৰ" অভ্যৰ্থনা সমিতিৰ সভাপতিৰ অভিভাষণত লেখিছিল, যে চেন চচৰ কৰ্ম্মচাৰীসকলে নিজ মতলব মতে গোৱালপাৰা জিলাত অসমীয়া মানুহ বেছিকৈ দেখুৱাইছে। সেইজনা লিখকে, যে কি ভাষা ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি এনেকুৱা গাহিড় কথা কলে কব নোৱাৰোঁ। তেওঁতৰ উত্তৰত ওপৰত লিখা নিৰপেক্ষ চৰকাৰী মতটো তুলি দিলোঁ।

(৫) চিলেটত দহহেজাৰৰ ভিতৰত দুটিকৈহে অসমীয়া মানুহ। গণনা শুদ্ধ হলে হয়তো দুটিৰ ঠাইত পাঁচোটা হব। কিন্তু এই দুটি মান মানুহকে যাতে আমি নেহেৰুৱাওঁ তাৰ বাবে একান্ত চেষ্টা কৰা উচিত। আসাম উপত্যকাৰ বাহিৰে দুৰ্গম পৰ্ব্বত খালৰ সিদাঁতিত অসমীয়া ভাষাৰ যি অকণি মান বন্তি জলিছে সি যিমানেই সামান্য হওক, অসমীয়াৰ বৰ মৰমৰ বস্তু।

শ্ৰীউমাকান্ত গোস্বামী।

ঘাটৈৰ প্ৰতি বামুণ।

"পাৰ কৰ পাৰ কৰ ঘাটই বেগতে
বলি সভালই যাওঁ বিচাৰি দক্ষিণা"—
চিঞৰিলে অদিতিৰ কনিষ্ঠ সন্তানে
কাওাৰীক লক্ষ্যকই, তটিনী কূলত।

নাওখনি কৰি আগ পাতিলেহি হাত
ঘাটোৱালে, —"গণ্ডাদশ দিয়া পাৰ কৰোঁ
তেন্তে মই";—"নাই মোৰ ফুটা কড়ি, কিয়
খোজ তই স্বজাতিক পাৰ কৰা বেচ"?

দ্বিতীয়াৰ চন্দ্ৰ জিনি মধুৰ মূৰুতি,
সুগঠিত সুকোমল প্ৰতিমা সুন্দৰ
চমকিল কাণ্ডাৰীৰ নিজ চকু জুৰি
দৰসিলে তেজে ঠৰ হল চাই চাই;

—"বুজিলোঁ বুজিলোঁ তুমি পুৰুষ ৰতন
ভৱৰ কাণ্ডাৰী স্বজাতীয় মহাজন!

শ্ৰীৰুদ্ৰকান্ত গোস্বামী।

অনিত্যতা।*

যি দিনেই চাই আজি দুৱাও নয়ন
একোতে সুন্দৰ আৰু নালাগে চকুত
প্ৰকৃতিৰ মনোমোহা দৃশ্য-পট দেখি
নপৰে চকুত মন নেনাচে ৰঙত।
কিয়নো সঘনে আজি মানস-পটত
জীৱনৰ অনিত্যতা উঠিছে উজ্জলি
অনিত্য জগত বুলি পৰিছে মনত
সাৰ বস্তু কতো একো নেদেখোঁ সমুলি।

অনিত্য বস্তুৰে ভৰা গোটেই জগত
নাই একো চিৰস্থায়ী বিশ্ব সংসাৰত
পদ্মপত্ৰ বাৰি যেন স্থিত বিচলিত
জীৱনৰ শেহলকে ৰাখিম মনত।
আছে যদি সাৰ বস্তু এই জগতত
তেনেহলে কিয় তাক যাক ভাল পাওঁ
অন্তৰবো অন্তৰত ৰাখোঁ যতনেৰে
অকস্মাতে তাক বাৰু কিয় হেৰুৱাওঁ?

* শিশু ৰচনা। সম্পাদক।

সপোনতো যাৰ কথা নাভাবো মনত
সঘনে সঘনে তাক মাগোঁ দেখা পাওঁ
তৃষ্ণাত আতুৰ হৈ মৰুভূমি মাজে
মৰীচিকা দেখি মাথোঁ জলা-কলা হওঁ।

নিজেই দেখিছো মই বসন্ত কালত
ফুলে কত পাত ফুল ফুলনি শুৱাই,
ৰমক্-জমক্ কৰি ডাল ভৰি ভৰি
বিতোপন শোভা ধৰি অন্তৰ জুৰাই।

দুদিনৰ পাচে কিন্তু নাথাকে সি শোভা
ফুলপাত লাহে লাহে লেৰেলি শুকায়
নধৰে কুলিয়ে আৰু ললিত পঞ্চম
পিতাতেই সেই শোভা কেনিবাদি যায়।

প্ৰিয় বস্তু মোৰ কত আছিল মনৰ
অন্তৰেৰে কৰিছিলোঁ আদৰ-সাদৰ
ৰাখিছিলোঁ হৃদয়ৰ উচ্চ আসনত
এক প্ৰাণ বুলি ভাবো নাই ভিন্-পৰ।

মৰনৰ বস্তুটিয়ে নেভাবে কদাপি
ভুলে-চুকে মোৰ নামো নপৰে মনত
মোৰ স্নেহে তাৰ মন নোৱাৰে ধুৱাব
চলপালে হৃদয়ত কৰে পদাঘাত।

দেখিছিলোঁ কালি মই আকাশ মাজত
অমিয়া মাধুৰী সনা জোনৰ পোহৰ
সুবিমল মনমোহা জেউতি সুন্দৰ
ঢালিছিল পূৰ্ণিমাৰ পূৰ্ণ শশধৰ।

প্ৰফুল্লিত কমনীয় জোনাকী ধৰাত
ধৰিছিল প্ৰকৃতিয়ে ৰূপালী বৰণ
কিন্তু আজি আউসীৰ আন্ধাৰ-ডাৱৰে
পেলালেহি ঢাকি সেই শোভা বিতোপন।

বুজিলোঁ এতিয়া সাৰ নাই ধৰণীত
অসাৰ অনিত্যময় জগত-জীৱন
অসীম অনন্ত এই কালৰ সোঁতত
পিতাতেই সকলোটি হবহি বিলীন।

শ্ৰীঅৰবিন্দৰৰ বৰুৱা।

মোৰ একাষাৰ সৰল কথা।

কিয়নো আজিলৈকে মই পত্ৰিকা, কাকত আদিলৈ প্ৰবন্ধ লিখিবলৈ প্ৰয়াসী হোৱা নাই, এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ বা কৈফিয়ৎ স্বৰূপে দিবলৈ একো নাই। আমাৰ অসমীয়াৰ মুখত এটি ফকৰা শুনোঁ "গপে সিদ্ধি তপে সিদ্ধি।" কোনোবা সহৃদয় বন্ধুৱে সেই প্ৰশ্ন কৰিলে মই তাৰেই আবৃত্তি কৰি গা সাৰি থওঁ। সি যেই হক, যোৱা বাৰৰ "অসম সাহিত্য সভাৰ পত্ৰিকাত" সম্পাদকৰ লেখনীৰ পূৰ আৰু পশ্চিমৰ সংঘৰ্ষন বোলা প্ৰবন্ধ পাঠ কৰি মোৰ চিৰপালিত গপ বা তপ ভাঙ্গিবলৈ বাধ্য হওঁ। ন লিখাকৰ লেখনীয়ে, যে অন্তৰৰ সৰল ভাব গোটেই খিনি হৱহুকৈ প্ৰকাশ কৰিব পাৰিব তাত মোৰ সন্দেহ; তথাপি মোৰ আশা, যেন গুণগ্ৰাহী সমাজে ভাবলৈ লক্ষ্য কৰি ভাষাৰ বঢ়া-টুটা দোষ মৰ্ষণ কৰে।

জগতৰ গতি বিধি চিৰ পৰিবৰ্ত্তনশীল, ইয়াক দুই কৰোঁতা নাই; ১০০০ বছৰৰ আগেয়ে যেনে আছিল এতিয়া তেনে নহয়। অৱশ্যে এই পৰিবৰ্ত্তন মানৱৰ প্ৰতিহে কাৰ্য্যকৰী, ইতৰ জন্তুৰ নহয়; যদিও কেতিয়াবা কৰবাত বান্দৰে যোগ অঙ্ক কৰা, ভালুকে কদমফুলা কৰা শুনোঁহক, সি মানৱৰ সাহায্যৰ আলমত হে, নিজৰ চিন্তা শক্তিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰাত নহয়।

ভিন্ন ভিন্ন দেশৰ অৱস্থা অনুযায়ী, যে নিয়ম কাৰণো ভিন্ন ভিন্ন তাকো কোনেও দুই কৰিব নোৱাৰে।

গ্ৰীষ্ম প্ৰধান দেশত খোৱা, পিন্ধা, চলন ফিৰণৰ যেনে ৰীতিৰ আৱশ্যক শীত প্ৰধান দেশত তেনে ৰীতি অনাবশ্যকীয়। কিন্তু সেই বুলিয়েই মানিব, যে পূৰ্ব্বপুৰুষ সকলৰ দিনৰ নিয়ম কাৰণক অন্ধভাবে প্ৰতিপালন কৰি থাকিব লাগিব বা থকাটো সম্ভৱপৰ সিও নহয়। পৰিৱৰ্ত্তন মানৱ জাতিৰ স্বভাৱ সত ধৰ্ম্ম। কিন্তু যতদূৰ পৰাযায় পৰিৱৰ্ত্তনক এটা যুক্তি বা কাৰণৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত কৰিব লাগে। আমাৰ শাস্ত্ৰতো কৈছে 'কাৰণাজ্ঞ্যৰ্ঘমৱিধ্যোন্ নলোক চৰিতং চৰেং" অৰ্থাৎ কাৰণ বা যুক্তি দ্বাৰা বিচাৰ কৰিবলৈ ধৰ্ম্মৰ অনুসৰণ কৰিব লাগে, দহজনে যিহকে কৰে তাকে কৰিবলৈ যোৱা অনুচিত।

গোবৰক আমি পবিত্ৰ বস্তু বুলি ভাবো। তাৰ কাৰণ অনেক আছে; তাৰ ভিতৰত প্ৰধান হৈছে— গোবৰে সংক্ৰমণ নাসক (disinfectant) ৰোগৰ পক্ষে কম কাম নকৰে। পেটৰ অজীৰ্ণাদি দোষত অকণ মান গোবৰ পানীয়ে যি কাম কৰে তাক "অজীৰ্ণ কণ্টক" বা "লক্ষ্মী কল্যান" আদিয়েও সময়ত নোৱাৰে। এনেকুৱা উপকাৰত অহা গোবৰ থাকোঁতেও শিলৰ বা মেজৰ বা তদনুৰূপ আন আসনত ৰাখি আহাৰ কৰাৰ প্ৰয়োজন কি তাক মই ঢুকি নেপাওঁ গৈ। গোবৰেৰে মচা মজিয়া এবাৰ দেখিলে মনত যে কি পবিত্ৰ ভাব আহে তাকো বোধকৰো বিশেষকৈ পশ্চিমৰ হিন্দী লোকসকলৰ মজিয়া এবাৰলৈ চালেই বেচ বুজিব পাৰি। সেই দেখিয়েইহে হিন্দুৰ শাস্ত্ৰত প্ৰায়শ্চিত্তৰ অন্তত গোবৰ পানী খোৱাৰ বিধান আছে। সেইদৰে তুলসী আমাৰ পবিত্ৰ বস্তু; কাৰণ তুলসীৰ গোন্ধ বৰ নিৰ্ম্মলানন্দদায়ক আৰু তাৰ পাতৰ আৰু শিপাৰ ৰস কফ নাশক আৰু অজীৰ্ণ নাশক। শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱৰ দিনত ৬ হৰে ৰামে কেনেকৈ তুলসী গছৰ মাজত বহি থাকি বৰ ৰোগৰ পৰা মুক্তি লাভ কৰিছিল তাক অনেকেই জানে।

ভাত-বানৰ প্ৰচলন বোধকৰো আমাৰ আসামৰ বাজে আন দেশত নাই। আমাৰ দিনত আমাৰ দেশৰ সম্ভ্ৰান্ত লোকসকলৰ ঘৰে ঘৰে এই ভাত বান আছিল, এতিয়াও অনেক মানুহৰ ঘৰত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ থাকিব পায়। মেজৰ ব্যৱহাৰ এৰি ভাত বান বা ওখ পেটি সাজি সাজি তাত-কাহীলৈ ভাত খালে অথৰ খৰচো কম হয় আৰু পৌৰাণিক প্ৰথাৰ সংৰক্ষণৰ লগে লগে আচাৰ ব্যৱহাৰো একো ব্যতিক্ৰম নহয়। আহাৰ কৰোঁতে মেৰুদণ্ড পোন হৈ থকাই হৈছে স্বাস্থ্যৰ পক্ষে উপকাৰী ৰীতি; আৰু এই খিনিতে পাশ্চাত্য প্ৰথাৰ পক্ষপাতী সকলক এষাৰি কওঁ, যে কেতিয়াবা তেখেতসকলে বাওঁ আঠুটো বাওঁ হাতৰ কাবলতিৰ তলত সুমাই বাওঁ পেটত অলপ চেপা দিয়াৰ দৰে কি সোঁ আঠু পিচত পেলাই ভাত খাই চাবচোন। এইদৰে বহি খোৱাৰ এটি মহৎ গুণ এই, যে পেটত উদ্গাৰণি লগাই খালেও ঠিয় হলেই উদ্গাৰণি নেথাকে।

কাটা চামোচৰ ব্যৱহাৰৰ বিষয়ে মোৰ সিমান অভিজ্ঞতা নাই আৰু আগ্ৰহো নাই। অৱশ্যে তাৰে খালে মলিয়ন হাতৰ পৰা ৰোগৰ বীজাণু আদি অহাৰ সুযোগ দূৰিভূত হয়। কিন্তু মই জানোঁতে হাতেৰে খোৱা আহাৰ যিমান তৃপ্তিদায়ক, যন্ত্ৰেৰে খোৱা আহাৰ সিমান হব নোৱাৰে; আৰু কওঁ, যে ভাত খাওঁতে হাত পৰিষ্কাৰ কৰিবলৈ যি অসাৱধান সি কাটা চামুচ পৰিষ্কাৰ কৰি ভাত খাব তাতো মোৰ সন্দেহ। আৰু বিশেষতঃ মাছৰ পানী আৰু এমুঠি আৰৈ চাউলৰ আহাৰ কৰিবলৈ কাটা চামুচৰ ব্যৱহাৰ কৰাটো আহুবাৰ, ভিতৰৰ মহ মাৰিবলৈ ৰবটোপ-ব্যৱহাৰ কৰাৰ নিচিনা হাস্যাস্পদ হব।

পিন্ধন-উৰণৰ বিষয়েও একাষাৰি কওঁ, যে দেশৰ জলবায়ু ভেদে পোচাকৰ ব্যৱস্থা। ইউৰোপ বাসীসকলে যে আপাদ মস্তক কাপোৰেৰে আবৃত হৈ কাল কটায় সি অকল ধুনৰ মন যোগাবলৈকে নহয়, শীতৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈকেহে। আমাৰ গ্ৰীষ্ম প্ৰধান দেশত লেংটি মাৰিও বা এডুখৰি আঠুমুৰীয়া চুৰীয়া আৰু এডুখৰি চেলেং লৈও অনেক মানুহ স্বচ্ছন্দে আছে। সদায় সৰ্ব্বতি কাল কাপোৰেৰে আবৃত হৈ ঈশ্বৰৰ দান ৰ'দ আৰু বতাহৰ পৰা বঞ্চিত হৈ থাকিলে, যে মানুহৰ গাৰ ছাল অতি আলসুৱা, অসহিষ্ণু আৰু অলপ চৰ্ম্মৰোগ হলে কাহিল হয়, এই কথা আজি কালি অনেক পশ্চিমীয়া স্বাস্থ্য বৈজ্ঞানিকেও স্বীকাৰ কৰিছে। যথেষ্ট পৰিমাণে ৰ'দ-

বতাহ সেৱন কৰা বসন্তৰোগাক্ৰান্ত ভাৰতবাসীৰ শতকৰা যিমান জীয়াই থাকে আপাৰ মস্তক বস্ত্ৰাবৃত ইংলণ্ডবাসী সেই ৰোগত পৰিলে কেতিয়াও সিমানকৈ জীয়াই থাকিব নোৱাৰে। সেই কাৰণে আমাৰ হিন্দু-মুছলমান উভয়ৰ পক্ষে পাতল কাপোৰৰ কামিজ, কুৰ্ত্তা, চুৰীয়া, চাদৰ, পায়জামা, লুঙ্গি আদিৰ পোছাক বেছি উপকাৰী আৰু কম ব্যয়শীল। যিসকলে ইমানতো কয়, যে হেট, কোট, পটলুং নেকটাই সভ্যতা পৰিচায়ক পোছাক, মই যদি বিনীত ভাৱেৰে তেওঁবিলাকক সোধোঁ যে আমি যদি আজি ইউৰোপ মহাদেশ এখন জয় কৰি আমাৰ জাতীয় পোছাকেৰে তাক শাসন কৰোঁহেঁতেন তেন্তে ইউৰোপ বাসীৰ মানত আমাৰ চুৰীয়া, কাপোৰেই সভ্যৰ পোছাক নহ'বনে? তেন্তে বোধকৰোঁ তেওঁবিলাকৰ উত্তৰ দিবলৈ একো ঠাই নেথাকিব।

জগতৰ যেতিয়া সকলো পৰিবৰ্ত্তনাধীন আমাৰ সাহিত্যৰো পৰিবৰ্ত্তন হব লাগিব। যি সময়ত দেশৰ যি অৱস্থা, মানুহৰ যি ভাব তাক প্ৰতিবিম্বিত কৰাই সাহিত্যৰ প্ৰধান ধৰ্ম্ম। আমাৰ অতীত মহাপুৰুষসকলৰ কীৰ্ত্তিস্তম্ভ কীৰ্ত্তন ঘোষাৰ ভাষাত যদি আজি মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰিবলৈ যাওঁ তেন্তে আমাৰ মন আথজা আথজা লাগিব আৰু সেই কাৰণেই হে আজি কালি শ্ৰীশঙ্কৰ-মাধৱ আদি মহা পুৰুষসকলৰ অঙ্কিয়া নাটক বিলাক সাহিত্য স্বৰূপে আমাৰ বৰ আদৰৰ বস্তু হলেও সেইবিলাকৰ অভিনয় সেই আদৰৰ অনুৰূপতেতৃপ্তিদায়ক নহয়।

তেন্তে ভাষাৰ যদি পৰিবৰ্ত্তন সংস্কৰণ হব পাৰে বৰ্ণ-বিন্যাস আৰু যুক্তাক্ষৰৰ নো পৰিবৰ্ত্তন নহব কিয় বা হলেনো কি দোষ? মাৰ্কিন গ্ৰন্থকাৰৰ হাতৰ কিতাপত favouriteৰ ঠাইত favorit পালে আমি জানো শেষৰ favoritক অন্য এটা শব্দ বুলি ভাবোঁ? তেন্তে আমাৰ ভাষাৰ সঙ্গীতকো যদি সংগীত লিখোঁ লঙ্কাক লংকা লিখোঁ তেন্তে উচ্চাৰণৰ বা অৰ্থৰ কিবা ব্যতিক্ৰম ঘটি-বনে? ঙ ঞ আৰু ঋ এই তিনি আখৰৰ কাৰণে কোমল অতি লৰা-ছোৱালীক যি কেইটা খড়া দাবি বা ঢকা, ভুকু দিয়া হৈছে সি "নদেবায় নধৰ্ম্মায়"। আমি এসময়ত সিহঁতৰ নাম গোত্ৰ কব নোৱাৰি অভিভাৱক সকলৰপৰা তেনে উত্তম মধ্যম পাইছিলোঁ। গতিকে আমাৰ সন্তান সন্ততিয়েনো নেপাব কিয়? যদি এই যুক্তিয়েই হয় তেন্তে মোৰ কবলগীয়া একো নাই সিহঁত থাকক; যদিহে সেই যুক্তিও নহয় তেন্তে "পৰ্ব্বতৰ কাছকণী ঠেকেৰাৰ ফুল" ঙ ঞ ঋ বাদযক। ৰেফৰ সংযোগত ৰ, জ, চ, ম আদিৰ যেতিয়া বিকল্পে দ্বিত্ব হয় তেন্তে বৰ্জ্জন, মাৰ্জ্জন, ধৰ্ম্ম, পৰ্ব্ব, চৰ্চ্চা আদিক বৰ্জন, মাৰ্জন, ধৰ্ম, পৰ্ব, চৰ্চা, লিখিলেনো কি আমাৰ অলাভ?

ঋ এই আখৰৰ ব্যৱহাৰ শতকৰা এবাৰ কৈয়ো আমাৰ ভাষাৰ বাক্যত নহয়। ঋষি, ঋণ আদি কেইটামান শব্দত মাত্ৰ ইয়াৰ ব্যৱহাৰ আছে। মই ভাবোতে আমি ইয়াক অবাধে ৰি ৰ ঠাইত ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰো। অৱশ্যে ঋ আৰু ৰি ৰ উচ্চাৰণ একে নহয় তাক স্বীকাৰ কৰো কিন্তু আজি কালি আমাৰ জিভাত দুইটাই একে। "আছে শক নবয় হাল ধোৱাত কৈ নোহোৱাই ভাল"।— যদি বৰ্ণ থাকোতেও তাৰ নিয়মিত উচ্চাৰণ কৰিবলৈ এৰিলোঁ-হক তেন্তে উচ্চাৰণৰ অনুসৰি শ, ষ, স, জ য, চ, ছ, ন, ণ ইহঁতৰ প্ৰত্যেক দলৰে একোটা ৰাখিলেই আমাৰ জানো কাম নচলিব? অৰ পৰা ক্ষ পৰ্য্যন্ত এই বৰ্ণ বিলাকৰ বাহিৰেও আমাৰ সংযুক্ত আখৰ কিমান আছে তালৈ মন কৰিলে আমাৰ ভাষাৰ ভাল type writer ওলোৱা দূৰৰ কথা ইংৰাজীৰ দৰে সস্তা দৰৰ কিতাপ ওলোৱাও অসম্ভৱ। অতবিলাক টাইপত ধন ভৰি ছাপা খানাই সস্তা দৰত কিতাপ ছাপা কৰি দিয়ে কেনেকৈ? অকল সিও নহয় পাৰিলে স্বৰ বৰ্ণৰ ৰূপান্তৰ আকাৰ ইকাৰ একেবাৰে বাদ দি ইংৰাজীৰ দৰে লিখাও বেয়া নহয়। অৱশ্যে তেতিয়া দিন-দিয়েকলৈ অনভ্যাস বশতঃ আমাৰ অসুবিধা হব পাৰে কিন্তু পাচলৈ সিও সহজ হৈ পৰিব আৰু অনৰ্থক আকাৰ ইকাৰৰ আদিৰ ৰূপান্তৰ শিকি আমাৰ ভবিষ্যৎ বংশধৰ সকলে নিশিকিও পাৰিব। "থাম" নিলিখি "থআম" লিখা হক লাগে যি স্বৰৰ লগত যি ব্যঞ্জনৰ সম্বন্ধ থাকে সিহঁতৰ তলত এনেকৈ এটা আঁচ দিয়া হক। সেইদৰে "থালি" নিলিখি "থআলি" আৰু "কৰি" নিলিখি "কৰ"

লিখা হক। বোধকৰো এনেকৈ চলিলে আমাৰ সাহিত্য একো কেৰোণীয়া নহব আৰু ভবিষ্যৎ বংশধাৰীয়েও আমাৰ নতুন আবিষ্কাৰৰ আলমত অনেক কষ্টৰ হাত সাৰিব।

আশা কৰো যেন আমাৰ সাহিত্য সভাৰ ৰথী বৃন্দে এই বিষয়ে অলপ আলোচনা কৰি এটা শেষ মীমাংসা কৰিব।

শ্ৰীগোপালচন্দ্ৰ গোস্বামী।

দ্বিতীয় সংখ্যাত প্ৰকাশ কৰা আমাৰ প্ৰবন্ধটোৰ উল্লেখ নথকা হলে, আমি এই প্ৰবন্ধটো নছপালোঁহেঁতেন। মেজৰ ওপৰত তুলি কাঠি চামোচেৰে ভাত নেখালে নহয় বুলি আমি আমাৰ প্ৰবন্ধত, লিখা নাছিলোঁ। লিখকে যদি সেইদৰে বুজিছে, আমি দুঃখিত হৈছো। গোবৰৰ বিশুদ্ধতা আৰু উপকাৰিতাৰ বিষয়ে লিখকে লিখা কথা সচা হ'ব পাৰে। কিন্তু এইহেন গোবৰ থাকোঁতে, পুৰণি অস-মীয়াসকলে, ভাত-থাল বা বেৰাত, নহলে কাঠৰ পিৰাৰ ওপৰত কিয় ভাত খাইছিল তাকহে বুজিব পৰা নাই। পিৰা আৰু মেজৰনো প্ৰভেদটো কি, তাকো আমি কব নোৱাৰো। বৰ্ণবিন্যাসৰ সম্পৰ্কে লিখা কথাখিনি লিখকে ৰঙ্গভাৱেৰেহে লিখিছে বুলি আমাৰ অনুমান হয়। যদি সেয়ে নহয়, তেন্তে লিখকৰ কথা সমৰ্থন কৰোঁতাতকৈ প্ৰতিবাদ কৰোঁতাৰ সংখ্যা সৰহ হব বুলি আমাৰ বিশ্বাস।

—সম্পাদক।

প্ৰাচীন পুথি অনুসন্ধান—মাজুলী অঞ্চল।

যোৱা মাৰ্চ আৰু এপ্ৰেল মাহত প্ৰাচীন পুথি অনুসন্ধান কৰি আমি মাজুলীৰ কিছুমান সত্ৰ ফুৰিছিলোঁ। প্ৰথম যাত্ৰাত দক্ষিণপাট সত্ৰত সোমাই চামগুৰি সত্ৰ পাওঁ; ২য় বাৰ যাত্ৰাত কমলাবাৰী, আউনিআটি, বেঙেনাআটি, দক্ষিণপাট আৰু নৰসিংহ সত্ৰ ফুৰোঁ। আমি আগেয়ে এইবোৰ সত্ৰত যিমান পুথি আছে বুলি অনুমান কৰিছিলোঁ, পুথিৰ ভঁড়াল দেখি সন্তোষ নাপালোঁ। কমলাবাৰী, আউনিআটি আদি সত্ৰত শুনি-বলৈ পালোঁ সিবিলাকৰপৰা শ্ৰদ্ধাস্পদ শ্ৰীযুক্ত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী দেৱে কিছুমান পুথি ইতিপূৰ্ব্বে চাবলৈ নিছিল কিন্তু দুখৰ বিষয় সিবিলাকে কেবাবাৰো পত্ৰ লিখি পুথি কিৰত পাব দূৰত থাওক, পত্ৰোত্তৰো আজিলৈকে নাপালে। শ্ৰীল শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত কমলাবাৰী সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভুয়ে তেৰাৰ পুথি ভঁড়াল দেখুৱাবলৈ পোনতে এই কাৰণেই সম্মত হোৱা নাছিলে, আমি বহুত কাকুতি মিনতি কৰিহে কোনোমতে তেৰাৰ ৰক্ষিত পুথিবোৰ চাবলৈ সমৰ্থ হৈছিলোঁ। বেঙেনাআটি সত্ৰৰ পুথি ভঁড়াল চাবলৈ সুবিধা কৰিব নোৱাৰিলোঁ, সম্ভৱতঃ তাৰ কাৰণো কিজানি ওপৰত উল্লেখ কৰাটোৱেই। শ্ৰীল শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত বেঙেনা আটি সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভুৱে অৱশ্যে আমাৰ আগত অন্য কাৰণ উল্লেখ কৰিছিল। আমি তেৰাৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰিম বুলি নিজে ইচ্ছা কৰি তেৰাৰ ঘৰত এক নিশা থপো, শেষত তেৰাৰ উপৰি পুৰুষে পোৱা তাম্ৰ পত্ৰ এখনহে কোনো মতে চাই তাৰ এটা নকল গ্ৰহণ কৰো।

নৰসিংহ সত্ৰ দক্ষিণপাট সত্ৰৰ উত্তৰ-পুবে বাৰ মাইল মান দূৰত। যাওঁতে আমি দীঘলী মুখেদি গৈ চিৰাম চাপৰিয়েদি নৰসিংহ পাওঁ। এই অঞ্চলৰ ১০।১২ হাত দীঘল ইকৰাণি আৰু ভয়ঙ্কৰ কাঠনি মনত পৰিলে আজিও নোম শিয়ৰি উঠে। ১ বজাগত দক্ষিণ পাটৰ পৰা শ্ৰীযুক্ত ভদ্ৰেশ্বৰ নামৰ এজনা বিজ্ঞ ভকতক লগতলৈ আমি হাতীৰে নৰসিংহলৈ যাত্ৰা কৰো, প্ৰায় তিনিটা মান বজাত গৈ নৰসিংহ সত্ৰ পাওঁ।

আমি হাতীৰপৰা নামিলোঁ আমাৰ সঙ্গীভকতজনে গৈ অধিকাৰত খবৰ দিলে; অধিকাৰৰ আহ্বানত আমি ভিতৰ সোমাই প্ৰণাম কৰিলো। অধিকাৰে আমাক বহিবলৈ দিদি আমাৰ সাত পুৰুষৰ সংবাদ খুজিলে

উপাস্থৰ নেদেখি সংক্ষিপ্তকৈ আমাৰ নিজৰ আৰু শহুৰ বংশৰ পৰিচয় দি আসন লাভ কৰিলোঁ; কিন্তু তাৰ পাছতেই পুথি চাম বোলাত নানা প্ৰকাৰ ওজৰ আপত্তি উঠিল। আমি শেষত অলপ টান কথা কৈ ফিৰি আহিব খোজাতহে অধিকাৰৰ দয়া উপজিল। পুথিবোৰ চালোঁ, বহুত পুথিৰ অৱস্থা বেয়া। নৰসিংহৰ পৰা আমি ঘূৰি অহাত নিশা দহটা বাজি গৈছে; আহোঁতে হাবিবাটে নাহি নপমুৰা গাৱেঁদিহে ঘূৰি অহা হয়।

চামগুৰি সত্ৰত থকা পুথি—

১। ৩য় স্কন্ধ ভাগৱত—অনাদি পাতন (সচিত্ৰ) শঁক নাই কিন্তু তুশ বছৰ মান পুৰণি আখৰৰ।)
২। বৰ চৰিত্ৰ (গুৰু চৰিত্ৰ) ১৮১১ শঁক।
৩। পদ্ম পুৰাণ স্বৰ্গখণ্ড ১৭৯৩ „
৪। বংশাৱলী (সত্ৰবোৰৰ চমু বিবৰণ) ১৫৮৫ „
৫। আদিকাণ্ড ৰামায়ণ ১৭২২ „
৬। ৰত্নাৱলী ১৬৪২ „
৭। গীতা (গোবিন্দ মিশ্ৰ) ১৭০৯ „
৮। দশম (আদ্য) ১৭৩১ „
৯। দশম (মধ্য আৰু শেষ) ১৭৩১ „
১০। পাতালিকাণ্ড ৰামায়ণ নাই
১১। পঞ্চম স্কন্ধ ভাগৱত (অনিৰুদ্ধ) ১৫২৪ „
১২। ষষ্ঠ স্কন্ধ ভাগৱত (শ্ৰীধৰ কন্দলি) ১৮০৪ „
১৩। ঘোষা ১৭৩৫ „
১৪। নৱম স্কন্ধ ভাগৱত ১৮০৬ „
১৫। ঘোষা (মুগা কাপোৰৰ পাত) ১৭৩৫ „
১৬। কীৰ্ত্তন ১৬৮১ „
১৭। একাদশ আৰু দ্বাদশ স্কন্ধ ভাগৱত ১৭৩৫ „
১৮। নাট সীতাসয়ম্বৰ } ... ... ১৪৭১ „
ৰুক্মিণী হৰণ
কালি-দমন ১৭৪৪ ,
১৯। ভাগৱত মূল (শ্ৰীধৰ স্বামীৰ টীকা সহিত) ১৬৯৯
২০। ৰত্নাকৰ (ৰামচৰণ ঠাকুৰ) ১৭৪১ „
২১। নিমিনৱ সিদ্ধ ১৭৯৯ „
২১। ভক্তি প্ৰদীপ ঐ „

এইবোৰৰ ভিতৰত 'অনাদি পাতন" খনৰ চিত্ৰবোৰ চকুত লগা। মুগা কাপোৰৰ ওপৰত কড়াল দি তাত লিখা ঘোষা শাস্ত্ৰখনো চাৰলগীয়া বস্তু। অধিকাৰ সত্ৰত থকা হেতেন এই "ঘোষা" খন আমাৰ সভাৰ অৰ্থে খুজিব পৰা হল হেতেন। আমি দ্বিতীয় বাৰ মাজুলীলৈ যাওঁতেই চামগুৰিত সোমাইছিলোঁ। সেই সময়তো শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত অধিকাৰ প্ৰভু শিষ্য গাৱঁৰপৰা ঘূৰি অহা নাই।

কমলাবাৰী সত্ৰত পোৱা পুথি—

১। জন্ম ৰহস্য ১৮১২ শঁক
২। প্ৰথম স্কন্ধ ভাগৱত }
৩। দ্বিতীয় স্কন্ধ „ } ১৮০৮
৪। তৃতীয় স্কন্ধ „ নাই
৫। ষষ্ঠ স্কন্ধ „ নাই
৬। অষ্টম স্কন্ধ „ (অমৃত-মথন) ১৭৮৩ শঁক
৭। বলিচলন ঐ
৮। দশম (আদ্য, মধ্য) ১৬৬৫
৯। ৰুক্মিণী হৰণ ... ... নাই
১০। ৰাজসূয় (মাধৱদেৱ) ১৬৫৫
১১। কুৰুক্ষেত্ৰ (শঙ্কৰদেৱ) নাই
১২। নৱসিদ্ধ ১৬৫৩
১৩। একাদশ নাই
১৪। দ্বাদশ ১৭০৭
১৫। ভক্তি প্ৰদীপ ১৭৮৬
১৬। ৰত্নাৱলী (সচিত্ৰ) নাই
১৭। নাম মালিকা ১৮৪৪
১৮। ঘোষা ১৬৫৬
১৯। কীৰ্ত্তন (সচিত্ৰ) নাই
২০। ভটিমা নাই
২১। গুণমালা ১৭৮৩
২২। তাৎপৰ্য্য (উপদেশ) নাই
২৩। বড়গীত ১৬৫৬
২৪। অঙ্কিয়া নাট বাৰ খন (শঙ্কৰদেৱ মাধৱদেৱ) ১৭৮৭
৩৬। ৰামায়ণ আদি কাণ্ড } —
উত্তৰা কাণ্ড } নাই

৩৮। হৰিশ্চন্দ্ৰ (শঙ্কৰ দেৱ) নাই
৩৯। গুৰু চৰিত্ৰ (দৈত্যাৰি) ১৭৮৬
৪০। ৰাম কীৰ্ত্তন নাই
৪১। ব্যাসাশ্ৰম (ভাৰত চন্দ্ৰ) ১৭৩৪
৪২। বৃহৎ নাৰদী পুৰাণ (দ্বিজ কবিৰাজ)
৪৩। বধাসুৰ বধ
৪৪। গীতা মূল (শ্ৰীধৰ স্বামীৰ টীকা) ১৭৬০
৪৫। ৰত্নাকৰ (মূল) ১৭৫৯
৪৬। ৰত্নাৱলী (মূল) ১৫৫৫
৪৭। ভাগৱত (মূল টীকা সহ) নাই

ব্যাসাশ্ৰম আৰু নাৰদী পুৰাণ এই দুখন বৰ বৃহৎ পুথি, আজিলৈকে প্ৰকাশো হোৱা নাই। ব্যাসাশ্ৰম পুথিত মাৰ্কণ্ডেয় ঋষিৰ আগত ব্যাসে ভীষ্মৰ দিক্‌বিজয়, পৰশুৰামৰ লগত যুদ্ধ আদিৰ কথা বৰ্ণাইছে। পুথি খনৰ পদ ৪১৩০ টা।

নাৰদী পুৰাণত নাৰদে সনকাদিৰ আগত ধৰ্ম্মৰ কথা কৈছে, এই পুথিৰ পদৰ সংখ্যা ২১৮৪ টা।

এই সত্ৰৰ থাপনাত শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৰ শ্ৰীহস্তৰ ভাগৱত মূল দশম (আদ্য) আৰু মহাপুৰুষ মাধৱ দেৱৰ শ্ৰীহস্তৰ ঘোষা শাস্ত্ৰ আছে বুলি প্ৰবাদ। আমি আৰু এদিন বেছিকৈ তাত থাকিব নোৱাৰাত দৰ্শনৰ পৰা বঞ্চিত হৈছোঁ।

আউনী-আটী সত্ৰত পোৱা পুথি—

১। উদ্যোগ পৰ্ব্ব ১৮১৪
২। ভাগৱত মূল ১৭৩৮
৩। দশম (সচিত্ৰ) ১৬৩৯
৪। বৰাসুৰ বধ (৬৮১৩ পদ) ১৭৩১
৫। উত্তৰা কাণ্ড ৰামায়ণ ১৭৫৬
৬। ব্যাসাশ্ৰম ১৭৩৭
৭। লঙ্কাকাণ্ড নাই
৮। ৰত্নাৱলী ১৭৮৯
৯। দশম (মধ্য, শেষ) } ১৭৭৬ (কৃষ্ণচিত্ৰ
১০। একাদশ } আদি. মনত লগা)
১১। ভাগৱত ৫ম, ৬ষ্ঠ. ৭ম, ৮ম. নাই
১৫। ৰাম কীৰ্ত্তন ১৫৭৭
১৬। উপৰি অধিকাৰসকলৰ চৰিত্ৰ পুথি—
কেশদেৱ }
হৰিদেৱ } নাই
প্ৰাণহৰি }
গোপালদেৱ }
২১। ৰামাণয় আদিকাণ্ড }
অযোধ্যাকাণ্ড } ১৭৪০
অৰণ্যকাণ্ড }
উত্তৰাকাণ্ড } ১৮২০
২৫। কীৰ্ত্তন নাই
২৬। হাতী পুথি (সচিত্ৰ) নাই
২৭। কথা ভাগৱত নাই
২৮। ভাগৱত একাদশ, দ্বাদশ ১৭৩৪
৩০। ৫ম স্কন্ধ (ৰত্নাকৰ কন্দলি) ১৭৯৮
৩১। ১ম, ২য় আৰু ৩য় স্কন্ধ ভাগৱত ১৭৮৫
৩৪। একাদশ স্কন্ধ ভাগৱত (চাৰিফালে লতা থকা) নাই
৩৫। হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাখ্যান ১৮০৮
৩৬। দশম (মধ্য, শেষ) নাই
৩৭। চতুৰ্থ স্কন্ধ ১৭৮৬
৩৮। লক্ষ্মীনাথ দেৱ চৰিত্ৰ ১৬৮৭
৩৯। হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাখ্যান ১৭৯১
৪০। ১ম ও ২য় স্কন্ধ ভাগৱত ১৭৭১
৪২। নৱম স্কন্ধ ভাগৱত নাই
৪৩। বধাসুৰ বধ নাই
৪৪। ৫ম স্কন্ধ ভাগৱত (অনিৰুদ্ধ) ১৫২৪
৪৫। একাদশ স্কন্ধ কথা-ভাগৱত ১৮০৫
৪৬। সুন্দৰাকাণ্ড নাই
৪৭। কপিলদেৱ চৰিত্ৰ নাই
৪৮। সাত্বতন্ত্ৰ (কন্দলি) নাই
৪৯। দত্তদেৱ চৰিত্ৰ নাই

এই সত্ৰত থকা হাতী পুথিখন অনুপম বস্তু। ইয়াৰ পাতবোৰ দুফুত দীঘল আৰু ন ইঞ্চি বহল। পাতবোৰ ডাঠ কিন্তু হাতেৰে চুলে তুলাপাত যেন কোমল। পাতবোৰৰ ওপৰ খন গেৰুৱা ৰঙেৰে ফুটফুটিয়া; প্ৰতি

পৃষ্ঠাৰ হাতী, মানুহ, গছ, লতা, ঘৰ আদিৰ চিত্ৰ আসামৰ প্ৰাচীন শিল্প কলাৰ নিখুঁট আদৰ্শ বুলিব পাৰি। এই পুথিখন দেখুৱালেই আসামৰ প্ৰাচীন কলা বিদ্যাৰ কথা ব্যাখ্যা কৰাৰ দৰকাৰ নাথাকে। কিন্তু দুখৰ বিষয় পুথিখনৰ কেইটামান পাত নাই ; সেই কাৰণে ওপৰে ওপৰে পঢ়ি গ্ৰন্থকাৰ আৰু শঁক পোৱাৰ উপায় নেদেখিলোঁ। কোনোবা সন্দিকৈৰ কথা উল্লেখ আছে ; ভাল দৰে পঢ়িলে কিজানি কিছু উদ্ধাৰ কৰিব পৰা হব। আখৰবোৰ ডেৰ শ দুশ বছৰৰ ভিতৰৰ যেন লাগে। পুথিখন দুভাগ ; ১ম ভাগত ১৪০ টা পাত, তাত হাতীৰ লক্ষণ ও সংশোধনৰ উপায়। ২য় ভাগত ১৮ টা পাত, তাত কেৱল হাতীৰ বেমাৰৰ ঔষধৰ কথা আছে। দুই খণ্ডৰ শেষৰ ২। ১ টা পাত নাই।

আউনী-আটী সত্ৰৰ এখন তামৰ ফলীৰ অবিকল নকল।

শ্ৰীশ্ৰীগোবিন্দ

শ্ৰীশ্ৰীযদুকুল কমল প্ৰকাশৈকেক ভাস্কৰ ভূভাৰাবতাৰাত্মক গোপীজন বল্লভ পৰম কাৰুণিক শ্ৰীগোবিন্দ পদাৰবিন্দ ভক্তি ৰাগীক শ্ৰীশ্ৰীগৌৰীনাথ সিংহ মহাৰাজাধিৰাজেন্দ্ৰেন কদ্ৰাত্ৰি যামিনী পতৌ শাকে শ্ৰীগোবিন্দস্য গেহখণ্ড ঘৃতপ্ৰদীপোপকৰণ ঘৃতাদি দানায় দত্ত শতুমিক মনুস্য নিদ্ধাৰক তাম্ৰ পত্ৰিকেয়ম।

কামৰূপ দেশৰ বৰুৱা ও বৰকায়স্থ ও চৌধাৰি ও পটোৱাৰি ও তালুকদাৰ ও ঠাকুৰীয়া আনো সকলে সাবধানে জানিব আউনী-আটীৰ ঈশ্বৰ ঠাইত কছাৰি মহল পুৰপাৰ সকখেত্ৰি এই তিনি পৰগণাৰ পাইক ডাটা একপোৱা ৮দেবোত্তৰ অখণ্ড প্ৰদীপৰতলে পেৱাৰ ধনৰ বাবদি জনে জমি আদি এই পাইকৰ লেখা পুৰপাৰ পৰগণাৰ।

বড় গাবৰ।		কলা কাছুয়া ক	॥	কৈল্যান পেটুৱা কছাৰি॥ পোঃ
কৃষ্ণৰায় ঠাকুৰিয়াক	১ টা	পটি কলীতা	॥	মাধৰায় দৰিয়া কচা ॥
মনিয়া খাটনীয়াৰক	১	শুনা মাটি গ্ৰামৰ		চন্দনা কচাৰি।
মুক্তাপুৰ গাবৰ	পাঃ	গয়া ঠাকুৰীয়া	॥	বহত ৰাই গণ্ডো কচা ॥
মাধ খাঁটনীয়াক	পোঃ	কচাৰী মহল পৰগনাৰ		সক খেতৃৰ পুৰ্নগ্ৰামৰ
দনা কলিতা	॥	বড় গাবৰ নাৰান কচাৰি	॥	নিমাই কলিতা।

মুঠ তা পাইক ৮ গোং অখণ্ড প্ৰদীপৰ ঘৃত শোধাই পৰমসুখে পুত্ৰ পৌত্ৰাদিক্ৰমে থাকিব ইহাৰ কৰ কটল পদ পক্কক বেচ বেগাৰ চোৰচিনলা ধুমুচি মাৰেশা জলকৰ জমঙ্কাৰ হাট ঘাট চৌকিফাট দান খুত দণ্ড বন্ধ ৰাজদণ্ড বেতিৰেকে সৰ্ব্বৰাব পৰিত্যাগ হৈলা ইহাত কোনোজনে বিৰোধ নাচৰিব যদি আচৰে দণ্ডাই হৈবেক প্ৰদীপৰ ঘৃত গাৰত তুলি বেথাৰাম গোৰা এই দুয়ো শোধাবহি।

ইতি শক ১৭১১ তাৰিখ ১ ফাগুন।

দক্ষিণপাট সত্ৰৰ সংস্কৃতীয়া পুথি—

সিন্ধুনিৰ্ণয়	...	...	১
অশৌচ নিৰ্ণয়	...	...	১
অশৌচ মঞ্জৰী	...	...	১
প্ৰমাণ দীপিকা	...	...	১
শ্ৰাদ্ধ চন্দ্ৰিকা	...	...	১
প্ৰেত তত্ত্ব	...	...	১
তিথি তত্ত্ব	...	...	১
বিবাহ তত্ত্ব	...	...	১
অদ্ভুত তত্ত্ব	...	...	১
অদ্ভুত সাগৰ	...	...	১
তিথি তত্ত্ব	...	...	১
প্ৰায়শ্চিত্ত তত্ত্ব	...	...	১
উদ্বাহ তত্ত্ব	...	...	১
একাদশী তত্ত্ব	..	...	১
মলমাস তত্ত্ব	...	...	১
শুদ্ধি তত্ত্ব	...	...	১
শ্ৰাদ্ধ তত্ত্ব	...	...	১
মূৰ্খ বোধ	...	...	১
অযোধ্যা মাহাত্ম্য	...	...	১
শ্ৰীমদ্ভাগৱত গীতা	...	...	৪
ঐ সটীক	...	...	১
সটীক অমৰ	...	...	৩
অমৰ	...	...	৫
তন্ত্ৰসাৰ	...	...	৩
ব্যাকৰণ—সন্ধিৰ			
পৰা কৃত্ পৰ্য্যন্ত	...	...	৫
শ্ৰীমদ্ভাগৱত (সম্পূৰ্ণ)	..	...	৫
জয় কৃষ্ণৰ টীকা	...	...	১
কৃততত্ত্ব	...	...	১
কৃত প্ৰদীপিকা	...	...	১
প্ৰত্যঙ্গিৰা স্তোত্ৰ	...	...	১
ব্ৰাহ্মণ সৰ্ব্বস্ব	...	...	১
মূল ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ			
প্ৰকৃতি খণ্ড	...	...	১
প্ৰকৃতি কৃষ্ণজন্ম খণ্ড	...	...	১
ঐ ব্ৰহ্ম খণ্ড	...	...	১
খিল হৰি বংশ	...	...	১
মূল পদ্ম পুৰাণ			
(ক্ৰিয়া যুগসাৰ)	...	...	১
ব্ৰহ্ম সংজ্ঞটি মূল	...	...	১
অশৌচ তত্ত্ব	...	...	১
ৰিপুঞ্জয়	...	...	১
যোগিণী তন্ত্ৰ	...	...	১
আহ্নিক তত্ত্ব	...	...	১
আচাৰ নিৰ্ণয়	...	...	১
বৃহত্ গৌতমিয়	...	...	১

দক্ষিণপাট সত্ৰৰ অসমীয়া পুথি—

১। গীতা (অৰ্জ্জুন) বাসুদেৱ গোস্বামী
দক্ষিণপাট — শঁক নাই
২। শান্তি পৰ্ব্ব (লক্ষ্মীনাথ) ১৭৩০
৩। দেৱজিত (মাধৱ কন্দলি) ১৭৩১
৪। শত্ৰুঞ্জয় — বালি দিক্ বিজয় (ৰঘুনাথ) ১৮২৯
৫। ব্যাসাশ্ৰম (ভাৰত চন্দ্ৰ বা দূষণ) ১৮০৩
৬। ক্ৰিয়াযোগ সাৰ (বিষ্ণুদেৱ দক্ষিণপাট) ১৭৪৭
৭। জন্ম নিৰ্ণয় (শ্ৰীকৃষ্ণ, বাসুদেৱ আদিৰ কথা)
আদি অন্তৰ পাত নাই।
৮। ভক্তি ৰত্নাৱলী নাই
৯। দ্ৰোণ পৰ্ব্ব (গোপী নাথ) ১৭৭৭
১০। বধাসুৰ (ভাৰত চন্দ্ৰ) ১৭৪৮
১১। কৰ্ণ পৰ্ব্ব (ৰাম সৰস্বতী) ১৮৩৪
১২। কিষ্কিন্ধ্যা কাণ্ড (অনন্ত কন্দলি) শেষৰ পাত নাই
১৩। কুলাচল, অশ্বকৰ্ণ, শটাসুৰ (ভাৰত ভূষণ) ১৮১৮
১৬। ভীষ্ম পৰ্ব্ব (দ্বিজ অনিৰুদ্ধ) ১৭৩৫
১৭। দশম (শেষ) শুভদেৱ গোস্বামী দক্ষিণপাট নাই
১৮। কথা ভাগৱত (ভট্টদেৱ) নাই
১৯। দশম (আদ্য) শ্ৰীশঙ্কৰ ১৬৯৪
২০। ১ম, ২য় আৰু ৩য় স্কন্ধ ভাগৱত (শঙ্কৰ) ১৭৩৮
২৩। দশম (শেষ) (চন্দ্ৰভাৰত) অসম্পূৰ্ণ
২৪। গীতা (গোবিন্দ মিশ্ৰ) ১৭২৪

৪২। অষ্টম স্কন্ধ ভাগৱত বলি বাসবৰ যুদ্ধ (সচিত্ৰ)
শঙ্কৰদেৱ শঁক নাই।

২৬। ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্তপুৰাণ (জন্ম খণ্ড) বলোৰাম বিপ্ৰ
১৭৩০

২৭। (আস্থ মূল) শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ দেৱৰ শ্ৰীহস্তাক্ষৰ—
শেষৰ আদিৰ পাত নাই।

২৮। সভাপৰ্ব্ব (ৰাজসুয়)—ৰাম মিশ্ৰ শঁক নাই

২৯। উদ্যোগ পৰ্ব্ব (ৰামসৰস্বতী) ১৭১৮

৩০। কিস্কিন্ধ্যা কাণ্ড (দ্বিজ ভোলানাথ) ১৭৭২

৩১। কীৰ্ত্তন ১৮০৪

৩২। শেষ দশম (চন্দ্ৰ ভাগতী) নাই

৩৩। একাদশ (সচিত্ৰ) শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱ ১৬১৯

৩৪। বৃহৎ গৌতমী মূল (ৰাধাকৃষ্ণ বিষয়ক) নাই।

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৱে দামোদৰ গুৰুক সোণৰ শলখা মাৰি যি ভাগৱত দিছিল সেই পুথিখনিকে ইমান দিনে শ্ৰীশ্ৰীঅধিকাৰ গোস্বামী প্ৰভুসকলে ৰক্ষা কৰি আহিছে ; কিন্তু বহুত দিনৰ আগতে এবাৰ অগ্নিৰ হোৰাহত পৰাত কিছুমান পাত নষ্ট হৈছে। তদুপৰি মানৱ উৎপাতৰ সময়ত কিছুমান গ্ৰামিকলোকে এই পুথিৰ পাত একোটি নি তাকে থাপনা কৰি হেনো ৰক্ষা কৰিছিল। পুথিখনিত, সংস্কৃত টীকা আছে ; কাৰ টীকা আমি ঠিক কৰিব নোৱাৰিলো। আখৰবোৰ সক সক আৰু কটকটীয়া ; পাতবোৰ প্ৰায় দুফুট দীঘল ছয় ইঞ্চিমান বহল।

একাদশ পুথিখনিৰ লেখাও ভাল হাতৰ" বানানবোৰ ঠিক যেন লাগে।

এই সত্ৰত বহুত প্ৰাচীন পুৰাণ, তন্ত্ৰ, ব্যাকৰণ আৰু জ্যোতিষৰ পুথি আছে ; কিন্তু সেইবোৰ প্ৰকাশ হৈছে সেই কাৰণে সেইবোৰৰ নাম আমি নানিলো ; আৱশ্যক বোধ কৰিলে পত্ৰ লিখিলেই পোৱা হব।

নৰসিংহ সত্ৰত পোৱা পুথি—

১। মনুসংহিতা ১০৩২ শঁক।

২। বৰগীত ১৭৩৫ ,,

ৰামায়ণ

৩। আদি, অযোধ্যা, অৰণ্য,
কিস্কিন্ধ্যা, সুন্দৰাকাণ্ড ১৭০৬

৮। অমূল্য ৰতন নাই

৯। ভাগৱত (মূল) নাই

১০। নাট — শঁক নাই

ৰুক্মিণী হৰণ শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱ

পাৰিজাত ”

সীতা সয়ম্বৰ ”

ৰাস ”

কালিয় দমন ”

পত্নী প্ৰসাদ ”

ৰাস ঝুমুৰা মাধৱ দেৱ

দধিমথন ”

পিপৰা গুচোৱা ”

চোৰ ধৰা ”

ভূমি লটোৱা ”

ভোজন ব্যহাৰ ”

২২। জনম যাত্ৰা (নাট) (ভৱাণী পুৰিয়া গোপাল দেৱ)

২৩। উদ্ধৱ সংবাদ ঐ

২৪। নৃসিংহ যাত্ৰা (নাট) দৈত্যাৰি

২৫। কংসবধ (নাট) ৰাম চৰণ

২৬। কীৰ্ত্তন ১৭১৮

২৭। দশম (পূৰা) ১৭ ৩

২৮। গুৰু গুণ মালা (অসম্পূৰ্ণ) শুকদেৱ নাই

২৯। ঘোষা ১৫৭১

৩০। ৰত্মাৱলী ১৫১৫

৩১। উস্কন্দ পুৰাণ (অসম্পূৰ্ণ) শ্ৰীৰাম নাই

৩২। আহোম পুথি (মধ্যম চোৱা) নাই

৩৩। বুঢ়া ভাইস ১৭২৬

৩৪। গৰুড় পুৰাণ (অসম্পূৰ্ণ) নাই

বুঢ়া ভাইসখন ছপা হোৱা বুঢ়া ভাইসৰ লগত নিমিলে আহোম আখৰৰ পুথিখন এখনি কাকতত লিখা পুথি, তাত মঙ্গল চোৱা ঘৰো অঙ্কিত আছে। আমি নাঙ কাটি কৰি পুথিখনি সভালৈ খুজিছিলো। অধিকাৰ মহাশয় জাপ মাৰি উঠিল।

দক্ষিণপাট সত্ৰৰ তামৰ ফলৰ নকল।

স্বস্তি শ্ৰীব্ৰহ্মেন্দ্ৰাদি সুৰাসুৰ বন্দিত পাদপঙ্কজ শ্ৰীবাসুদেৱ দেৱতায়ৈঃ শ্ৰীশ্ৰীমন্বিজ ভুজ প্ৰচণ্ড প্ৰতাপ নিৰ্জ্জিত প্ৰত্যৰ্থি পৃথ্বীপতি সাৰ্থক হৰগৌৰী পদাম্বুজ মকৰন্দ মদিলা বিৰত বিভু বিতৰণ হনি কৃতকল্পদ্ৰুম সৌমাৰ পীঠ পুৰন্দৰ শ্ৰীমদ্ৰাজেশ্বৰ সিংহ প্ৰাপ্তানুজ্ঞক। শ্ৰীশ্ৰীকীৰ্ত্তিচন্দ্ৰাভিধেয় বড়বড়ুৱা কৃতানুকলক শ্ৰীমদ্ৰাজমন্ত্ৰাত্মজ চটায়ালী গ্ৰাম সমুদ্ভব শ্ৰীকৃষ্ণভক্তি পৰায়ণ শূল পুৰাধিকাৰী শ্ৰীমদনন্তাখ্য মহামন্ত্ৰিণা পাশান্যস্তকাদিনা বিনিৰ্ম্মায় মঠেয়ে মৃত সৃষ্ট আসীত। তৰ্ক বসু বসেন্দুশাকে ১৬৮৬—

শ্ৰীৰামঃ

৺ স্বস্তি শ্ৰীবিবুধ শিৰোৰত্ন দাম ধাম বিচিত্ৰিত হৰগৌৰী পদাধুজ সমৰ্চ্ছন বিমোচিত ভববন্ধ খেদ কঠিন দোৰ্দ্দন্দ প্ৰতাপ প্ৰতপ্তাখিল প্ৰত্যৰ্থি খমাপতিনিবহ বাহতিত বিতৰণ তুনিত কল্পদ্ৰুম গম্ভিৰোতুঙ্গ বিশ্ববিৰাজিত স্নিগ্ধ কীৰ্ত্তিমণ্ডল সৌমাৰ পীঠ পুৰন্দৰ ৰাজাধিৰাজ বিবুধবৃন্দ পৰায়ণ শ্ৰীশ্ৰীৰাজেশ্বৰ সিংহ নিদেশতঃ মধুকৰ মন্ত্ৰি স্বাৰ্থ গণণীয় শ্ৰীমৎ কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বড়বড়ুআহ্বয় যমুকুলক মন্ত্ৰিগণ গণণীয় শ্ৰীমৎদ্ৰাজ মন্ত্ৰাত্মজ চটায়ালী গ্ৰাম সমুদ্ভব শ্ৰীকৃষ্ণ ভক্তি পৰায়ণ তামদত্যানন্তাখ্য স্থূল পুৰাধিকাৰী শ্ৰীশ্ৰীনৃসিংহ বাসুদেৱস্য পাসানেন্ত কৰি নিৰ্ম্মিত মঠমিমঠম্ কৰিষ্যত। তৰ্ক বসুৰসেন্দু শাকে। ১৬৬৮

শ্ৰীশ্ৰীগোসাঞি দেৱ।

স্বস্তি হৰবিৰিঞ্চি পুৰন্দৰবন্দিত শ্ৰীকৃষ্ণচাৰুণচৰণ সেবক দেৱৰাজ বংসাৱতংস ৰাজাধিৰাজ শ্ৰীশ্ৰীগৌৰীনাথ সিংহভূপাল তদীয় প্ৰেমাধান মন্ত্ৰিবৰ শ্ৰীযুত সন্দিকৈ বৃহৎ ফুকনেন দত্ত ব্ৰহ্মোত্তৰ প্ৰমান তাম্ৰ-পত্ৰিকেয়ং।

দৰং দেশৰ ৰাজা, ৰাজপুত্ৰ ও হুৱাৰদাৰ ও হাজৰিকা ও শইকিয়া ও বড়া বৰুৱা আনোসকলে সাৱধানে জানিব। ৺দেৱৰ আজ্ঞায়ে দক্ষিণ পাটৰ গোসাঞিদেৱক সোণাৰ ফেলৰ সত্ৰ দিছে, এখন আমিও আজ্ঞানুসাৰে ৺ৰৰ পুণ্যে মেধি পদ্মনাভ ব্ৰাহ্মণ ১ ঘৰ ভকত জটীয়া ব্ৰাহ্মণ ১ ঘৰ লক্ষ্মী গণক ১ ঘৰ মদনা গণক ১ ঘৰ ৰগা কলিতা ১ ঘৰ মক্ৰুৰ ১ পদোকং ১ কানাইকং ১ দিনমনি পাংকং ১ ৰামচৰণ কেং ১ ৰঙ্গামুনা কেং ১ মাধৰাই কেং ১ কুৰানকাজুং ১ থকৰাজুং ১ ভদৰাজুং ১ হাউদাজুং ১ তৰাচন্দজুং ১ কেন্দুকোচ ১ চানাকেং ১ বৈমৰীয়াজুং ১ কেৰৈকোচ ১ কেয়জুং ১ পোৱাহিৰা ১ কিনাহিৰা ১ মুঠত ২৬ ঘৰ গ্ৰামৰ হদ পূবে পদোৰ পুখুৰীৰ পূবপাৰ পশ্চিমে বৰনদী উত্তৰে খড়াআলী বড়িগাৱৰ সিমা দক্ষিণেও বৰনদী এহি চতুহদ্দে মাইল প্ৰমানে মাটি সমেত তাম্ৰপত্ৰ কৰি দিয়া গল শ্ৰৱন কীৰ্ত্তন কৰি ৺দেৱক আশীৰ্ব্বাদ কৰি দক্ষিণপাটৰ গোসাঞিক কৰভাৰ দি থাকিব ইহাৰ কৰ কাটল পদ পঞ্চক বেঠ বেগাৰ চোৰ চিননা ধুমালি মাৰেখা দান খত চকি ফাট হাট ঘাট জলকৰ জৰক্ষাৰ সৰ্ব্বৰাৰ পৰিত্যাগ কৰি দিয়া হল। ইহাত কোনোজনে অন্যথা নাচৰিবেক।

ইতি শক তাং ১৭০৭, ১৫ মাঘ।

শ্ৰীশ্ৰীবনমালী গোসাঞি দেৱক দিয়া।

মঘবৎ কুলপয়োধৌ পদ্মবন্ধুত শ্ৰীনৃপতি গুণ সুগন্ধৈশ্চোহিতমত্তভৃঙ্গ নিজজন পৰিপালো স্বৰ্গদেৱো নৰেশো দ্বিজবৰ দায়ো দান বানথ্যাসমেতান॥

স্বস্তি শ্ৰীমৎপুৰন্দৰোদাৰ কুল কমলালংকৃতা ভূঙ্কৰ শ্ৰীশ্ৰীস্বৰ্গনাৰায়ণ প্ৰমত্তসিংহ নৰেশ্বৰৰ গুণনিকৰ বিৰাজিত স্বৰ্ণকান্তকমনিয় ভুৰৰাকুলুম্ভৱ বৃহম্ভানু শ্ৰীমৎকণ ভুৰৰাবৃহত ফুকনেন ধৰ্ম্মোত্তৰ জিৰ্ণোদ্ধাৰ প্ৰমাণ তাম্ৰপট্টক পত্ৰিকেয়ং।

দৰং দেশৰ ৰাজ ও ৰাজপুত্ৰ ও হাজৰিকা ও শইকিয়া ও বড়া ও বৰুৱা সমেৎ সবেহিতে জানিব পূৰ্ব্বে জয়ধ্বজ ৺দেৱে পোষ্কৰ পৰগনাৰ ১৫ ঘৰ ভকত অনাই দৰং দেশৰ পূবে ছুহুৰিয়া নদীৰ পূবপাৰ পশ্চিমে বড়নদী উত্তৰে সিঙ্গিমাৰিৰ উত্তৰ নেজা দক্ষিণে আলী এহি চত্বৰ্হদ্দাৱচিন জমি বাড়ি বড়ি মৃত্তিকাসমেৎ ৺ৰক তাম্ৰ পত্ৰিকা কৰি দিছিল ইদানীক সেই পত্ৰ চোৰাপদ্ধত হৈল কাৰণ ৺ৰ দেৱৰ আজ্ঞায়ে তদনুসাৰে ৺দেৱৰ পুন্যে ধৰ্ম্মোত্তৰ তাম্ৰ পটক কৰি দিয়া গল। তিনি প্ৰসঙ্গ শ্ৰৱন কীৰ্ত্তন কৰি ৺ৰ দেৱক আশীৰ্ব্বাদ কৰি পুত্ৰ পৌত্ৰাদি ক্ৰমে ভোগ কৰি থাকিবেক। ইহাৰ কৰ কাটল পদ পঞ্চক বেঠ বেগাৰ চোৰ চিননা ধুমুচি মাৰেচা জলকৰ জৰক্ষাৰ দণ্ড বন্ধ দান খুত সৰ্ব্বৰাৰ

পৰিত্যাগ হইল॥ ইহাত কোনো জনে অন্যথা নাচৰিবেক।

ইতিশ'ক ১৬৭১ তাং ২১ মাঘ।

আৰু ভকতৰ গিৰিজাই আনন্দ কং ১ ঘৰ তিতা কং ১ ঘৰ পদ্মোসাং ১ ঘৰ ৰাজয় গং ১ ঘৰ আনন্দ কং ১ ঘৰ বাগৰ দিয়া কং ১ ঘৰ কপিলা কং ১ ঘৰ কহা কং ১ ঘৰ কানাই কং ১ ঘৰ হৰিধুলি কং ১ ঘৰ কামপতি কং ১ ঘৰ জিবনা কচাৰি ১ ঘৰ খড়িগুটিকটা মঙ্গল চৌং ১ ঘৰ খলাসড়া গোপাল চৌং ১ ঘৰ চকগড়া জিবন হিৰা ১ ঘৰ মুঠ ১৫ ঘৰ।

বেঙেনা আটী সত্ৰৰ তামৰ ফলিৰ নকল।

ওজন /৩। পোৱা।

দীঘ ২ ফুট।

প্ৰস্থ ১৩॥ ইঞ্চি।

স্বস্তি ব্ৰহ্মাদি দেবাশিত মুকুটমণি শ্ৰেণি ৰোলম্বৰিম্ব ভ্ৰাজত পাদাৰবিন্দাঃ কলি কলুষ মুষোসাৰ সংসাৰ সাৰাঃ। বেঙ্গাটী নাম সত্ৰে সতত হৰিৰবে সন্নি সন্নাঃ প্ৰবক্তুং যন্মাহাত্ম্যং প্ৰশক্কান ভবতি ভবিতা নাভবন্নত্ৰয়ীচ শ্ৰীবাসুদেব গোবিন্দ বৈকুণ্ঠনাথ নামভিঃ। বিভিন্ন মূৰ্ত্তয়ো ভাস্তি ত্ৰয়ো দেবাঃ সনাতনাঃ। তৎ পাদাম্বুজ মধু ব্ৰতো মলমাতিঃ সন্নীতি ৰত্নাকৰো মন্দানন্দ গৃহং প্ৰতাপতপনঃ কল্পদ্ৰুম কল্পঃসুধীঃ। দিল্লী বীকুচ সাত কুম্ভ কলসে ব্যাপক্ত মুক্তৱলীহাৰ ব্যাজ মৎ বিভাতি বিত তায্য কীৰ্ত্তিমানাননা। দেবেভ্যস্তেভ্য এভাগ ধৰনি নবচয়ান শ্ৰেয় সোদাজ্জন নেন্তা-শ্ৰীয়ং পত্ৰ মে তন্নৰ বিবৰ ৰস ক্ষোণি শাকেপ্য কাৰীত। শ্ৰীলক্ষ্মীসিংহ নামা নৃপকুল তিলকঃ কাম সঙ্কাশকা যো মত্তাৰাভি ভকুম্ভ স্থল দলনং বিৰ্গোত্ৰ ভিৰ্গোত্ৰ জাতঃ। এতদ্বিবৰণং ১৬৯৯ শকত বেঙেনা আটী সত্ৰৰ এই তিনি জনা দেৱতাক প্ৰতি 'ৰাজমাঞ' দেৱৰ পূণ্যাৰ্থে ৮ৰে ভূমি সমেত এই মনুষ্য সকলক উৎসৰ্গি দেবোত্তৰ কৰি দিলে আৰু এই তাম্ৰ পত্ৰো কৰিলে।

৮ৰ আজ্ঞা বৰ বৰুৱাত কৈ ঢেকিয়াল ফুকনে মজিন্দাৰে কাকত কটোৱা মানুহ ৰায় ডভিয়া ফুকনৰ ভাগৰ সিডিয়া খাতৰ বেঙেনা আটীত ভোগ ৰক্ষা ব্ৰাহ্মণ—মন,

ভাং—সত।

জয়ানন্দৰ পুতেক

জীউৰাম।

সিডিয়াত মলিয়া— /১

নিভাই ভাং—জগন্নাথ॥

পৰিচাৰক অনি পুং মধু।

ৰামৰ পুং ফেদেলা।

নাচনি পাৰত /১

কমাৰ কলিতা—ৰামহৰি।

পুং সতৰাম।

দামোদৰ।

ভাং জগতি।

জয়হৰি।

ভাং সনাতন।

পৰবতিয়া ভণ্ডাৰি—/২

বৰুৱাৰ ভাগৰ ক'লা

সিদি খাতৰ ঘিলা

পুখুৰিত চালল কৰা

কলিতা—নমল।

ভাং—জিউনাম

বিকাই।

কেৰাই

দেহু ধৰিয়া হাজাৰৰ—/১

সলালগিৰি সয়কৰ—মাটি ৬॥ পুৰা।

সোনাৰি পুখুৰিত খাতোয়াল

কলিতা—ভিবি।

ভং—মধুৰাম।

কলিয়া।

কেহু।

ভাং—কলিয়া।

ভং—সৰ্ব্বা।

বাৰিচোৱা কলিতা—/২

ৰামজয়।

ভাং—কৃষ্ণাই।

ৰামহৰি।

খুৰিয়া হাজাৰৰ—/১

নগয়া সয়কৰ

কাকত চালতহু নালত

দিয়া—নদাই।

পুং—বিকাই।

ৰতিৰাম।

ঢেকেৰা—তলিধা /১

হাজাৰৰ চৰাইৰ সয়কৰ

কমলাবাৰিত—কেওঁট—জুৰাই।

ভাং—চৰণ।

কলিৰাম।

চুচন্দ—পুং—ফেদেলা।

দেহু ধৰিয়া—/৩।০

হাজাৰৰ সলালগিৰি

সয়কৰ—জাদুক—ধনি কৌচ

কেকেক।

ভাং—কেমেজু।

গেৰেলা।

ঘুৰিয়ান সয়কৰ —/১

মহাই ঘাটত তেলিয়া — কেওঁট

কলিয়া।

ভাং—মধু।

হৰিবোল।

কলিতা সয়কৰ—/১

ওপৰ চাপৰিত

হৰিমই।

ভাং—সিমুৰাম।

ৰায়ডভিয়া ফুকনৰ ভাগৰ মাঘনোৱা খাতৰ তিতাই বৰাৰ কুৰিৰ চিৰা পোৱাত কলিতা ভেবন।

ভাং—কাতিৰাম।

পৰাম॥

ঘেল নাইকিয়া আঁহতৰ গুৰিত ডোম

তিতাই।

ভাং—কহাই।

বেবেজিয়া ৰাও চালিত

চুটিয়া মিৰি বৰা

ভাং জুৰাই।

গেৰেলা

ভাং ককিলা।

গেন্ধেলা। ৰাওচলিয়াৰ মাটি ১৭ পুঃ।

কেৰকেটু।

পুং ৰাতিয়া

ডোমমিৰি ভাং খোৰা॥

কেৰকেটু মাধু॥

কেকেকণ ধেকিয়াল হাজাৰৰ

তুনিয়া জয়কৰ দিচৈত মুদৈ

কলিতা কিনাই ভাং সুধন। /৩।০

ভাং সকমন মধুৰাম।

কাথৰকৰাৰ ভাগৰ /১।০

হৰিনাথ মৰলৰ কুৰীৰ

ৰজাই হাটত তাতি কেওঁট

অভি পুং বিকিন॥

নাতিং মালভোগ লম্বতি

নিৰাইৰ পুং নাথ মমথ।

খঙ্গিয়া ফুকনৰ /১।

ভাগৰ গজপুৰত মাটি

কুমাৰ সকধন। ৫ পুৰা

ভং সনাতন।

আচন্দ।

বড়ুৱাৰ ভাগৰ /১

সাগৰ খনা খাতৰ মাটি

টুনিৰ কোখত ৪ পুৰা

বিকাই

ভাং বিজয় বিশ্বৰাম

বিথাই,—মন্মথ——/২॥

সাগৰৰ পুতেক বড়ুৱাৰ ভাগৰ মৰিচা খাটৰ ঢেকেৰি মুৰাত গৰু গুৱাল কেওঁট ৰামচৰণৰ

পুং বলো

দিখৌ মুখিহ্য হাহচোৱা হাজাৰৰ বেলইখাৰ সয়ক

আউনী হাটীত কলিতা কিনাই

পুং উত্তন—ধনজই——/১

নাওবৈচা মৰা হাজাৰৰ সমকৰ চমাৰ কেওট যদু।

ভাং. ৰামহৰি পৰাণহৰি——/১

চ'ৰাচোৰা ভাটিয়াপাৰত কহাৰ কলিতা

কটাৰ পুং মুকুৰা বিৰো

পয়াৰ পুং টকক।

কলিমন /১।

খেল নাইকীয়া ধুপিয়া মাটি

কলিতা——জুৰণ। ৪ পুৰা

ভাং পুৰন লিৰাই ॥/১

চুটিয়াকাৰি আখিৰ সমকৰ মলুৱাগত মাহ যোগনীয়া

কং ৰামনাথ হৰিনাথ॥

প্ৰাণনাথ জিউনাথ ॥/ ১।

বেচামৰিয়া হাজাৰৰ বেঙনাআটিত ডোম আৰেধা।

ভাং বদতি পুং বড়মন॥

ভূত পুং কমলা॥

আলাগি ভং আলন॥

পৃথু ভাং মঙলা॥

নন্দকলিয়া মুৰা

ভাং সককলি /৫

তামোল পান ধণি চন্দাই।

ভাং ভালৰাম॥

পুহা ভাং বগৰা॥

সাক চেলেঙ॥

খৰিভাৰি /২

আওৰা ভাং বিঙ্গয়া॥

কিনাৰাম।

চতনৰ পুং বিক্ষিয়া।

মাচ জোগনিয়া /১॥০

কনাই ভাং গুপি।

ৰগা।

কলিৰাম ধনাই॥

ভাং শাওনা /২

খুৰা কচাৰি দিচৈত ভৰ জোগনিয়া কচাৰি বিৰমন।

ভং দেগন।

পুং চেঙেলি।

হজুৰা হাবিখনা যোৱা গেন্ধেলা

ভাং কেৰেঙ কিনাই মাটি ৪ পুৰা

ভাং গেৰেলা পেলন॥ /১॥০

সত্ৰে ভকত বৰ বড়ুৱাই ধৰ্ম্মাৰ্থে

শিকাই দিয়া গৰমুৰত

কলিতা কৃষ্ণাইৰ—মাটি ৪পুং

আৰে পালি বেবেজিয়া

ৰাঙচালিত চুটিয়া মণি।

ভাং চিৰাম।

কৃষ্ণাই

মলুক—নৰাম চৰণ।

ভাং ন গোজৰ ৰামনাথ।

মলুক ভাং আচন্দ॥

চেঙেলি ভাং গেৰেলা

কৌচ আচন্দ।

ভাং গেৰেলা নৱগা পালিৰ মাটি ২০ পুং

পুং দিৰাই ন আহোম

মিলন—মূঠত— ৪০/ ৪

দেৰলিয়াৰ মাটি মাজালিত বেঙ্গাটিত—১২৬

কমলা বাড়ীত—	৭
মহাই ঘাটত	১০
ওপৰ চাপৰিত	৭
টুনি কোৰত	১০
চিৰা পোৱাত	৬
ঢেকেৰি মুৰত	৪
আউনী আটীত	৪
মলুৱালত	১০
আইত গুৰিত	৬
উত্তৰে সিঙ্গিয়াত	৬
নাচনি পাৰত	১০
কলা সিদিত	৬
সোনাৰি পুখুৰিত	১০
মাজালিত	৩০

ভোগৰ বাৰিৰ বাবে মাহতলি

কুহিয়াৰ তলিৰ বাবে মাটি ১২০ পুৰা

দিচৈৰ পূৱে মনপুৰ নেওগৰ সিমা; পচিমে হাতি দলনিৰ কোঁপৰ খুৰিয়া সোলা; উত্তৰে হাতি দলনি; দক্ষিণে হাবিৰ কোঁপৰ আনাই ভুবৰ জান। এই চাৰি সিমাৰ ভিতৰত ৰোৱাতি ৩০ পুৰা।

আত বাজে হাবি আদা ও দলনি।

এই সত্ৰৰ অধিকাৰি ক্ৰমে মহাজন সকলে পুত্ৰ পুত্ৰাদি ক্ৰমে এই মনুষ্য সকলক সেই কাৰ্য্যত নিয়োজন কৰি ৺৺৺দেৱতাৰ পূজা সেৱা প্ৰৱৰ্ত্তাই শ্ৰৱন কীৰ্ত্তন ধৰ্ম্মত থাকি ৺ক আশীৰ্ব্বাদ কৰি থাকিব আত কোনো-জনে অন্যথা নকৰিব অত্ৰাৰ্থে পদাং অসৌ মহীন্দ্ৰঃ সমন্নাচ তেনঃ কৃতা জ্ঞানৰ্ভাবিনবেন্দ্ৰৰ্গান। স্বৰ কুলীয়ঃ কৃতিভিৰ্ভৰ দ্ৰিৰ্মণা কৃতো ধৰ্ম্মানিবন্ধ এবঃ॥ বিখ্যাতো জন সন্দিতৈক কুলগুৰুঃ পুণ্যাভিলাষী সদা বাচো বৰ্ব্বড়ুৱা ৰৰমা সচিব শ্ৰেষ্ঠো গৰিষ্ঠো গুনৈঃ। ধীৰঃ শ্ৰীশিৱৰাম দাস ইন্দুভূমৰ্থ ৰজা সাদন ব্যাপাৰে বিনিযোজিতঃ সম ভৱ দুমীশ্বৰে নাম্মনা। এতদৰ্থক মাসামাক্ষৰ মে তদপৰ পৃষ্ঠে।

মাজুলীত আমি মূঠতে বাৰ দিন ফুৰোঁ; আৰু এই কেইদিনৰ ভিতৰত প্ৰধান প্ৰধান সত্ৰখিনিৰ প্ৰাচীন পুথিবোৰ চোৱা কাম শেষ কৰো। বিশেষ লেঠাৰ নিমিত্তে বেঙেনা-আটী সত্ৰৰ পুথিবোৰ চোৱাৰ সুবিধা কৰিব নোৱাৰিলোঁ।

সকলো সত্ৰতে আমাক যথেষ্ট আদৰ কৰিছিল, কোনো কোনো সত্ৰত আদৰৰ মাত্ৰা ইমান বেছি হৈছিল, যে আমি তাৰ যোগ্য নহওঁ নহওঁ যেন বোধ হৈছিল। সেইবোৰ ভগৱানৰ দয়া গুৰুসকলৰ কৃপা।

৺ দক্ষিণ পাট সত্ৰত আমি চাৰি দিন আছিলোঁ। ৺বনমালী দেৱৰ চৰিত্ৰ পুথিৰ নকলটো মূল পুথিৰ লগত এই সময়তেই মিলাই লওঁ। শ্ৰীল শ্ৰীযুক্ত দক্ষিণ পাট সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভুৱে আমাক নিজৰ সন্তানৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভুৰ বংশৰ শ্ৰীযুক্ত নিত্যানন্দ গোস্বামী, কাকতি শ্ৰীযুক্ত যজ্ঞেশ্বৰ দত্ত, অধ্যাপক শ্ৰীযুক্ত প্ৰিয়নাথ ব্যাকৰণ তীৰ্থ, ভক্ত শ্ৰীযুক্ত ভদ্ৰেশ্বৰ দেউ আদিয়ে আমাৰ প্ৰতি যেনে সোদৰ প্ৰতিম স্নেহ দেখুৱাইছিল, তাক আমি জীৱনত পাহৰিব নোৱাৰিম।

শ্ৰীল শ্ৰীযুক্ত আউনী-আটীয়া গোস্বামী প্ৰভুয়ে আমাক আদৰ অভ্যৰ্থনা কৰাৰ উপৰিও অউনী-আটীৰ পৰা দক্ষিণ পাটলৈ আহিবলৈ আমাক এটি হাতী দি সহায় কৰিছিল।

শ্ৰীল শ্ৰীযুক্ত দক্ষিণ পাট সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভুয়েও নৰসিংহ সত্ৰলৈ যাবলৈ আমাক এটা হাতী দিছিল।

মুঠতে আমাৰ মাজুলী ভ্ৰমণত গুৰু, ভক্ত সকলে আমাক অশেষ কৃপা কৰি সিসকলৰ ওচৰত চিৰঋণী কৰিলে। সেই সাধু বৈষ্ণৱৰ প্ৰতি শতকোটি বাৰ প্ৰণাম কৰি আমাৰ কৰলগা কথা শেষ কৰিলোঁ।

শ্ৰীহৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা।

শ্ৰীলশ্ৰীশ্ৰীযুক্ত ৺নৱদেৱ গোস্বামী।

নগাঁও নগৰৰ উত্তৰে ছয় মাইল মান দূৰত দক্ষিণ পাটৰ এখন শাখা সত্ৰ আছে। কছাৰি বজাই এইখন সত্ৰ পাতি দিছিল বুলি হেনো কোনো কোনোৱে ইয়াক কছাৰি সত্ৰও বোলে।

মূল দক্ষিণপাট সত্ৰত যেতিয়া ৺বাসুদেৱ গোস্বামী অধিকাৰ আছিল সেই সময়ত উপৰি উক্ত কছাৰি সত্ৰত তেওঁৰ সহোদৰ ৺বিশ্বদেৱ গোস্বামী গৃহস্থী হৈ বাস কৰিছিল। বিশ্বদেৱ গোস্বামীৰ চুগৰাকী ভাৰ্য্যা এগৰাকী

নাম ভদ্ৰেশ্বৰী আৰু আন গৰাকীৰ নাম শুভেশ্বৰী। শুভেশ্বৰী দেৱীৰ শুভদেৱ নামে এটি লৰা ওপজে কিন্তু ভদ্ৰেশ্বৰী দেৱীৰ বহুত দিনলৈ সতি সন্ততি জন্মা নাছিল। বহুত দিন ঈশ্বৰক কাকুতি মিনতি কৰি থাকোঁতে ভদ্ৰেশ্বৰী দেৱীয়ে এটি ভাল সমাজিক দেখে; আৰু তাৰ পাচৰ পৰাই তেওঁৰ গাত গৰ্ভৰ লক্ষণ দেখা দিবলৈ ধৰে। পাচত ১৭৭৫ শকৰ ফাগুন মাহৰ দহ দিনৰ দিনা নিশা ভদ্ৰেশ্বৰী দেৱীয়ে এটি পুত্ৰ সন্তান প্ৰসৱ কৰে; এই পুত্ৰটিয়েই আমাৰ নৱদেৱ গোস্বামী।

নৱদেৱ লাহে লাহে ডাঙৰ হব ধৰিলে। তেওঁ গৌৰ বৰ্ণৰ আৰু সুশ্ৰী আছিল। তাতে বাল্য কালৰ অঙ্গি ভঙ্গী আৰু মিলাত নৱদেৱে সকলোৰে মন টানিবলৈ ধৰিলে। নৱদেৱ অলপ ডাঙৰ হল, তেওঁ শুভদেৱৰ লগৰীয়া হল। দুয়ো শ্ৰীমন্ত বালক, বাজলৈ ওলালেই সকলোৰে দৃষ্টি তেওঁলোকৰ ওপৰত পৰে।

নৱদেৱৰ যেতিয়া চাৰি বছৰ সেই সময়ত মূল সত্ৰৰ অধিকাৰ নগাঁৱলৈ চহৰ ফুৰিবলৈ যায় আৰু দীঘলছৰিত বাহৰ কৰি থাকে। অধিকাৰে মাতৃদেৱী আৰু ভতিজা পো দুটি চাও বুলি তেওঁলোকক বাহৰলৈ নিয়ায়। অধিকাৰে ভতিজা লৰা দুটি দেখি বৰ সন্তোষ পালে। এই সময়ত ছবছৰীয়া নৱদেৱৰ লগত অধিকাৰৰ যি কথা বতৰা হৈছিল তাৰ অলপ তলত তুলি দিলোঁ।:—

অধিকাৰ—সৰু, তই কলি লৈছনে?

নৱদেৱ—মই কলি নাই লোৱা।

অ—শৌচ কৰি মাটি পানী লনে?

ন—লওঁতো।

অ—তোৰ কথা মই বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰোঁ; দেখিলেহে লেখিব পাৰি। (অধিকাৰৰ কথাত নৱদেৱে অলপ বেয়া পাই মাটি পানী লৈ দেখুৱালে।)

অ—তই জানো গা ধোৱ?

ন—ধোঁতো।

অ—কি বুলি ধোৱ?

ন—'গঙ্গা গঙ্গেতি"......শ্লোক গাই 'নমো নাৰায়ণ" বুলি বুৰ মাৰো।

অ—গা ধুই উঠিয়েই ভাতৰ পাতত বহ?

নৱদেৱ—(বেজাৰ ভাৱে) নাম ঘৰলৈ গৈ ফোঁট লও আৰু গুৰু সেৱা কৰোঁ; পাচতহে ভাত খাওঁ।

অ—তোক এইবোৰ কোনে শিকালে?

ন—আবু আয়ে শিকাইছে।

তাৰ পাচত বুঢ়ী মাকেৰে সৈতে দুয়ো ভাই ঘৰলৈ যায়। অধিকাৰ তাত দিন দিয়েক থাকি তেজপুৰলৈ যায়। ইয়াৰ অলপ পাচতে বুঢ়ীমাক—৺ৰামেশ্বৰী দেৱী স্বৰ্গী হয়। অধিকাৰে লৰা দুটিৰে সৈতে ভায়েক বিশ্বদেৱক মূল সত্ৰৰ ওচৰলৈ তুলি নিয়ালে।

শুভদেৱ আৰু নৱদেৱ মাজুলীত ডাঙৰ হবলৈ ধৰে। অধিকাৰে এদিন আবেলি পৰত নৱদেৱক বাটত লগ পাই সুধিলে "সৰু তই সত্ৰলৈ যাবিনে?"

ন—যাম।

অ—যাবি হয়, মোৰ লগত থাকিব লাগিব, ঘৰলৈ আহিব নোৱাৰ।

ন—ঘৰলৈ নাহোঁ, প্ৰভুৰ লগতে থাকিম।

অ—তেনেহলে মাৰৰপৰা বিদায় লৈ আহ।

নৱদেৱ লৰি মাকৰ ওচৰ পালে। মাকে ভিতৰৰ পৰা সকলো কথা শুনি আছিল। নৱদেৱ ওচৰ পাওঁতেই দুই গালে দুটি চুমা খাই কলে "ননি তুমি সত্ৰলৈ যোৱাঁ, প্ৰভুৰ বিনানুমতিত ঘৰলৈ নাহিবা; তুমি তাত কন্দা কটা নকৰিবা দেই সোণ"। এই বুলি আকৌ চুমা খালে। নৱদেৱে মাতৃক প্ৰণাম কৰি অধিকাৰৰ ওচৰত গৈ থিয় দিলে। এই সময়ত নৱদেৱৰ বয়স চাৰে ছয় বছৰ।

নৱদেৱ সত্ৰলৈ আহিল; অধিকাৰে অতি স্নেহেৰে পালন কৰিবলৈ ধৰিলে।

তেওঁ সদায় অধিকাৰৰ লগত স্নান কৰে, আৰু অধিকাৰৰ লগত নাম ভাগৱতলৈ যায়। অধিকাৰ পূজা সেৱাত বহিলে—নৱদেৱে পিচ ফালৰপৰা তন্ময় চিত্তে চাই থাকে। আৰু কোনো কোনো সময়ত পূজা সেৱা কৰাৰ ভাবো ধৰে। এদিন হঠাৎ অধিকাৰৰ চকুত পৰাত অধিকাৰে হৰ্ষ পাই নৱদেৱকো পূজাৰ যোগাৰ কৰি দিয়ালে আৰু মন্ত্ৰাদি শিক্ষা দিলে। সেই দিনাৰ পৰা নৱদেৱো পূজক হল।

এই সময়ত কুশদেৱ নামে শিয়ালমৰা সত্ৰৰ এজনা পণ্ডিত গোসাঁই, দক্ষিণপাট সত্ৰত আছিল। এওঁ সত্ৰৰ বৰভাগৱতী আৰু বৰ পূজাৰী। এওঁৱেই সত্ৰৰ লৰাবিলাকক লিখাপঢ়া শিকাইছিল। অধিকাৰে শুভদেৱ আৰু নৱদেৱকো এওঁৰে লগত পঢ়িবলৈ দিয়ে। শুভদেৱ গহীন প্ৰকৃতিৰ আছিল; তেওঁ মনযোগেৰে লিখাপঢ়া শিকিবলৈ ধৰিলে কিন্তু নৱদেৱে লিখা পঢ়ালৈ সমূলি পিঠি দিলে। অধিকাৰে নৱদেৱক লিখা পঢ়ালৈ আওকান কৰা দেখিও তম্বি নকৰা বাবে পণ্ডিতৰ মনত চিন্তা হল; শেষত এদিন এটা শ্লোক ৰচনা কৰি অধিকাৰৰ ওচৰত দিলে।

"নপঠতি নৱদেৱঃ সৰ্ব্বদা কুৰ্দ্দনস্থঃ

শিখৰিৰ তক নোসৌ পাঠকালেহি শান্তম"॥

অধিকাৰে শ্লোকটো পঢ়ি "সৰু কালত মহা পণ্ডিত হব" বুলি হাহি মাৰিলে। পণ্ডিতে অধিকাৰৰ ভাব দেখি উঠি গল।

ইয়াৰ কিছুদিনৰ পাচত অধিকাৰে নিজৰ অন্তিম কাল উপস্থিত হোৱা বুলি এদিন সাতমান ভগীয়া ভকত সকলক চপালে; আৰু শুভদেৱক অধিকাৰ, নৱদেৱক ডেকা অধিকাৰ আৰু বৰ্ত্তমান অধিকাৰক সৰু ডেকা পাতি নিৰ্দ্ধাৰি দিলে।

অলপ দিনৰ পাচতেই অধিকাৰ চলিল নৱদেৱৰ লিখা-পঢ়ালৈ মনত পৰিল। অধিকাৰৰ শ্ৰাদ্ধাদি ক্ৰিয়া হৈ যোৱাৰ পাচৰপৰা একান্তমনে পঢ়িবলৈ ধৰিলে। পণ্ডিত গুৰুদেৱে নৱদেৱৰ মন এইদৰে হঠাৎ পৰিবৰ্ত্তন হোৱা দেখি বং পাই নানা শাস্ত্ৰ আগত উলিয়াই দিবলৈ ধৰিলে।

কামৰূপৰ মহামহোপাধ্যায় ৺দীবেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্য এই সময়ত দক্ষিণপাট সত্ৰ পায়হি। নৱদেৱে এওঁক দুই বছৰ ৰাখি শাস্ত্ৰ আলোচনা কৰে। এই সময়ত নৱদেৱ শাস্ত্ৰ আলোচনাত একোদিন ইমান তন্ময় হৈছিল, যে শাস্ত্ৰৰ বাহিৰে তেওঁ একো দেখা পোৱা নাছিল। এদিন শাস্ত্ৰ পঢ়ি থাকোঁতে পিক পেলাব লগা হোৱাত পিক দানত পিক নেপেলাই মৈলাম এটাত পিক পেলাই আকৌ শাস্ত্ৰত দৃষ্টি কৰে। ভট্টাচাৰ্য্যদেৱে নৱদেৱৰ এনে ঐকান্তিক ভাব দেখি মোহিত হয়।

অলপ দিনৰ ভিতৰতে নৱদেৱ ডাঙৰ পণ্ডিত হৈ উঠে। এসময়ত আউনী আটীৰ ৺নৱদেৱ গোস্বামীয়ে নৱদেৱৰ ভাগৱত ব্যাখ্যা শুনি স্তম্ভিত হৈ "বোপা, তুমি আজি বনমালী দেৱেই আহি জন্ম ধৰিলাহি" বুলি মুৰত হাত দি আশীৰ্ব্বাদ দিয়ে। নৱদেৱে চিকিৎসা শাস্ত্ৰও আলোচনা কৰিছিল। ইয়াৰ উপৰিও বাইবেল আৰু কোৰাণৰো ভালেখিনি কথা আয়ত্ব কৰি সকলোকে আচৰিত কৰিছিল। নৱদেৱে ১৮১৭ শকত অধিকাৰৰ পদ লাভ কৰে। তেতিয়াৰপৰা তেওঁ সত্ৰৰ পূৰ্ব্বীয় নিয়ম মতে সত্ৰ চলাবলৈ ধৰে। দুপৰীয়া নাম ঘৰত এখেতে যেতিয়া ভাগৱত ব্যাখ্যা কৰে, বহুত সময়ত দৰ্শকসকলে সোনকাদি মুনি আৰু শুকদেৱক মনত কৰিব লগা হৈছিল।

সংস্কৃত বিদ্যা আৰু সংস্কৃত পঢ়া পণ্ডিতক প্ৰভুৱে আদৰ কৰিছিল। কিমান পণ্ডিতে যে প্ৰভুৰপৰা আৰ্থিক সহায় পাইছিল তাৰ লেখ জোখ নাই। প্ৰভু বৰ নৈষ্ঠিক আছিল; শাস্ত্ৰ বিৰোধে কাচিতো নচলিছিল। এই কাৰণেই বৰ্ত্তমানে ভাৰতত জাগি উঠা বিধবা বিবাহ মত খণ্ডন কৰিবলৈ তেখেতে বৃদ্ধ বয়সতো—"প্ৰায়শ্চিত্ত আৰু বিধবা বিবাহ খণ্ডন" নামৰ সমালোচনা পুস্তক প্ৰচাৰ কৰিব লগা হৈছিল।

প্ৰভুৱে বহুত দুখীয়া ছাত্ৰক সহায় দি পঢ়াইছিল। এই কাৰ্য্যত তেখেতৰ জীৱনত প্ৰায় ৩০০০০৲ টকা খৰচ হয়। আসাম সাহিত্য সভাতো তেখেতে ৫০০০৲ টকা দিয়ে। ইয়াৰ উপৰি এখন সংস্কৃত টোল স্থাপন কৰি তাৰ স্থায়িত্বৰ নিমিত্তে ৬০০০৲ টকা গৱৰ্ণমেণ্ট বেঙ্কত জমা ৰাখে।

প্ৰভু বৰ সদালাপী আছিল। এখেত আলাপত আৰু পাণ্ডিত্যত উৰিষ্যা বিহাৰৰ ভূতপূৰ্ব্ব লাট চাহাব বাহাদুৰে কৈছিল-"মই কামৰূপৰা অৱসৰলৈ আহি চাৰি বছৰ তিব্বত প্ৰভৃতি নানা দেশ ফুৰিলোঁ; কিন্তু আপোনাৰ দৰে বিজ্ঞ লোক কতো লগ নাপালোঁ। আপুনি হিন্দু ধৰ্ম্মাধিকাৰ ব্ৰাহ্মণ অথচ চিখ, জৈন, মছলমান প্ৰভৃতি ধৰ্ম্মৰো সাৰ মৰ্ম্ম আয়ত্ব কৰি লোকক বুজাব পাৰিছে। আপুনি কৰা বাইবেলৰ অৰ্থ শুনি মই বিস্মিত হৈছো। আপোনাক মোৰ অন্তৰৰ শলাগ জনালোঁ"।

এসময়ত ভাটী ৰংপুৰৰ এজন মৌলবীয়ে প্ৰভুৰ লগত কোৰাণৰ আলাপ কৰি প্ৰভুক ধন্যবাদ দিয়ে; আৰু তেওঁ

গৈ ঘৰ পাই তাৰপৰা বন কৰা বগা ফেুনেল কাপোৰ এখন দি পঠায়।

প্ৰভু গৱৰ্ণমেণ্টৰ বৰ প্ৰিয়পাত্ৰ আছিল। গৱৰ্ণমেণ্টে প্ৰভুক কেইচৰিহিণ্ড মেডেল দিয়ে। মহামান্য লৰ্ড কৰ্জন বাহাদুৰে এজোৰ চান্দিৰ কোমা অৰ্থা, ছোটলাট ফুলৰ চাহাব বাহাদুৰে সোণালী আখৰ ছপা কৰা ভগবৎগীতা এখনি দি সন্মান কৰে।

প্ৰভুৱে পৰৰ মনত কষ্ট দি ধন গ্ৰহণ নকৰিছিল। এসময়ত দক্ষিণপাটৰ দেবোত্তৰ ছটাই গ্ৰাণ্টৰ চাহ কোম্পানীয়ে প্ৰভুৰ অজ্ঞাতে ছুবাৰ হস্তান্তৰ কৰাৰ কাৰণ জগৰীয়া হোৱাত ২৫০০০৲ টকাৰ ঠাইত ৫০০০৲ আৰু ৩০০০০৲ ঠাইত ১২০০০৲ টকা লৈ কোম্পানীক ক্ষমা কৰে।

প্ৰভুৱে নাম ঘৰটো টিনৰ কৰে। এই সম্বন্ধে এটা কথা আছে। নাম ঘৰ টিনৰ কৰোঁ বুলি টিনপাত কিছুমান অনোৱা হয়, কিন্তু কাঠৰ যোগাৰ নহয়। হঠাৎ প্ৰভুৱে এদিন সপোনত দেখিলে, যে ঢেৰ কাঠ ব্ৰহ্মপুত্ৰত উটি আহিছে। পাচ দিনা চায়, যে সঁচাকৈয়ে অসংখ্য সৰল গছ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বাধা চাপৰিত লাগি আছে। প্ৰভুৱে এই গছবোৰ অনালে; সেই কাঠেৰে নাম ঘৰ তৈয়াৰ হৈয়ো বহুত বাকী ৰয়।

প্ৰভুৰ সকলো জীৱৰ প্ৰতি প্ৰেম আছিল। এদিন জাজীমুখৰ বাহৰত বহি থাকোতে এটা পাৰ বেপাৰীয়ে এভাৰ পাৰ লৈ যোৱা দেখি তাক মাতি প্ৰভুৱে সুধিলে

"এই পাৰবোৰ কি কৰিবি?"

বেপাৰী—"হাটলৈ বেচিবলৈ নিওঁ।"

প্ৰভু—"পাৰবোৰ মানুহে মাৰিব নহয়; এই দাম লৈ পাৰ বোৰ মোক দে।"

এই বুলি পাৰবোৰ লৈ বেপাৰীক দাম দি মেলি দিয়া হল। কি আচৰিত কথা, এই পাৰবোৰ গৰৈলৈ নগৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰ হল। আৰু দক্ষিণ পাট সত্ৰৰ ভিতৰ কৰাপাট আৰু চাউল ভৰালত গৈ বাহ ললে।

ডিব্ৰুগড়লৈ যাওঁতে ভেউলঙ্গীয়া জালোৱা এজোৱাই কিছুমান ভেউ আদি মাছ আৰু শিঙ্গ আৱদ্ধ কৰি থোৱা দেখি প্ৰভুয়ে নাও বাখিবলৈ কলে। নাও ৰখা মাত্ৰেই মাছবোৰে শব্দ কৰিবলৈ ধৰাত প্ৰভুৰ অসহ্য হল। প্ৰভুৱে জালোৱাক মাতি টকা তিনি শ দি মাছ আৰু শিঙ্গ বোৰ এৰি দিয়ালে।

প্ৰভুৰ প্ৰেমৰ আৰু এটি মাত্ৰ কথা উল্লেখ কৰিছো। এসময়ত বৰ পানী হোৱাত সত্ৰৰ চাৰিও ফালে থকা গাওঁবোৰ ডুব যায়—কুকুৰৰ আৰ্ত্তনাদত গগন বিদীৰ্ণ হয়। বহুত কুকুৰ সত্ৰলৈ আহিবলৈ ধৰে। প্ৰভুৱে চাউল ভৰালীক মাতি কলে—"কুকুৰবোৰে খাবলৈ নাপাই বৰ দুখ পাইছে—যিমান লাগে পিঠাগুৰি কৰি গুড়েৰে সানি কুকুৰ বোৰক খাবলৈ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা।" পানী শুকাই নোযোৱালৈকে কুকুৰবোৰে এই দৰে খাবলৈ পাইছিল।

প্ৰভুৱে "দূতী বা সখী সম্বাদ" নামে এখন নাট, বহুত গীত আৰু এক প্ৰসঙ্গীয়া এখন ঘোষা লিখিছিল। প্ৰভুৰ আদি জীৱনত সত্ৰৰ প্ৰায় সকলোৱে বঙলা ভাষাৰ প্ৰতি আগ্ৰহ দেখি পুথি আৰু গীতৰ ভাষাত বহুত বঙলা শব্দ সুমাই দিছিল। পাচত অসমীয়া ভাষালৈ মানুহৰ মন যোৱা দেখি সেইবোৰ পৰিবৰ্ত্তন কৰিবলৈ হাতত লওঁতেই প্ৰভুৰ শৰীৰ কাতৰ হৈ আহে। আৰু ১৮৪৮ শকৰ ১৪ চ'তত নশ্বৰ শৰীৰ ত্যাগ কৰে।

শ্ৰীগজেশ্বৰ কাকতী।

ওঠৰ-শ খৃষ্টাব্দৰ শেষ ভাগত অসম দেশৰ অৱস্থা।

কালৰ অনন্ত গতিত খৃষ্টীয় অষ্টাদশ শতাব্দী লীন হোৱাৰ লগে লগে অসমৰ স্বাধীনতা-সূৰ্য্য মাৰ যায় আৰু প্ৰবল প্ৰতাপী আহোমসকলৰ বল বীৰ্য্য সকলো হ্ৰাস হৈ আহে। যি সময়ত ভাৰতৰ প্ৰায় চাৰিউফালে বৃটিছ শক্তিৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰিত হৈছিল, বঙ্গদেশ সম্পূৰ্ণ ৰূপে বৃটিছৰ অধীনলৈ আহিছিল, অসম তেতিয়াও স্বাধীন আছিল; কিন্তু দৈৱৰ ফেৰত দেশ জুৰি এনে কিছুমান অশুভক্ষিপ্ৰৰ ঘটিবলৈ ধৰিলে যে, অনিচ্ছা স্বত্তেও বৃটিছে অসমলৈ আহি অসমীয়া প্ৰজাৰ দুখ দুৰ্গতি গুচাব লগা হল।

স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহ কিবা এটা কু-ক্ষণত ৰাজ পাটত উঠিছিল। তেওঁৰ ৰাজত্বৰ কালত ৰজা প্ৰজাই এদিনো সুখ শান্তিৰে এসাজ ভাত খাবলৈ পাইছিল বুলি কব নোৱাৰি। তেওঁ ৰজা হোৱাৰ অলপ দিনৰ পাচতে অসমৰ মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ পুনৰ জাগি উঠে। এই বাৰেই ৰাজ সিংহাসনৰ বিৰুদ্ধে মোৱামৰীয়া দলৰ শেষ আক্ৰমন। এই বিদ্ৰোহৰ জুই জ্বলি অসম দেশ একেবাৰে ছাৰখাৰ কৰি পেলালে। মোৱামৰীয়াৰ বিষম আক্ৰমনত ঠাৱৰিব নোৱাৰি স্বৰ্গদেৱ ৰাজনগৰ এৰি ঢুটিয়াই গুৱাহাটী পালেগৈ। ইফালে দেশত উৎপাৎ বাঢ়ি গল। চেগ বুজি এই সময়তে বঙ্গদেশৰ ফালৰ পৰা কিছুমান দুষ্ট মানুহে আহি বিদ্ৰোহী দলৰ লগ লাগি গাও-ভূই ভাঙ্গিবলৈ ধৰিলে। এইবোৰ বৃটিছৰ প্ৰজা; সিহঁতৰ কিছুমান নাম কটা চিপাহী; বাকীবোৰ চোৰ ডকাইট শ্ৰেণীৰ মানুহ। স্বৰ্গদেৱে এই অত্যাচাৰী দলৰ হাতৰপৰা নষ্ট ৰাজ্য উদ্ধাৰ কৰাৰ আন একো উপায় নেদেখি বৃটিছৰ সহায় বিচাৰি কটকী পঠালে। অনুৰোধ পত্ৰত বৃটিছ শাসন কৰ্ত্তাক জনোৱা হৈছিল যে, মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ দমন কৰা বৃটিছৰ কৰ্ত্তব্য নহব পাৰে, কিন্তু বৃটিছৰ প্ৰজাবোৰে যে অসম ৰাজ্যত উৎপাত কৰিছেহি তাক বৃটিছে নিতান্ত নিবাৰণ কৰা উচিত। এই যুক্তি বঙ্গৰ লাট চাহাবে দুই কৰিব নোৱাৰিলে। তথাপি প্ৰথমতে কোনো ফৌজ নপঠাই নিজৰ দেশলৈ উলটি যাবৰ কাৰণে বৃটিছ প্ৰজাৰ প্ৰতি তেওঁ আদেশ প্ৰচাৰ কৰিলে। এই আজ্ঞালৈ লুট্-পাটত মগ্ন থকা মানুহবোৰে অলপো কৰ্ণপাত নকৰিলে। তেতিয়া লাট চাহাব ফৌজ পঠাবৰ নিমিত্তে বাধ্য হল। পোনতে কেপ্টেইন ওৱেলচক সেনাপতি পাতি ছটা সক সৰু ফৌজ পঠালে। কেপ্টেইন ওৱেলচে ১৭৯২ চনৰ নবেম্বৰ মাহত গুৱাহাটী পাই আৰু সৈন্য লাগে বুলি কোৱাত আকৌ ছটা ফৌজ আহিল। বাটে বাটে যুদ্ধ বিগ্ৰহ আৰু শান্তি স্থাপন কৰি আহি থাকোতে গুৱাহাটীৰপৰা যোৰহাট পাবলৈ কেপ্টেনৰ এবছৰতকৈ ওপৰ লাগিছিল। ১৭৯৪ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত এটা পল্টন যোৰহাট পায়হি, বাকীবোৰ অলপ পাচ পৰিল। যোৰহাটৰপৰা মাৰ্চ্চ মাহৰ ১৮ তাৰিখত অসমৰ ৰাজধানি ৰংপুৰ নগৰলৈ কেপ্টেনে যাত্ৰা কৰে। বৃটিছ সৈন্যৰে সৈতে বিদ্ৰোহী দলৰ মুখামুখি হয়। ইংৰাজৰ শিক্ষিত সৈনাৰ আগত ঠাৱৰিব নোৱাৰি মোৱামৰীয়াবোৰ পলাবলৈ ধৰিলে। মোৱামৰীয়াক পৰাস্ত কৰি স্বৰ্গদেৱে যদিও পুনৰ ৰাজ্য পালে তথাপি ভবিষ্যত বিপদৰ আশঙ্কাই তেখেতক আতুৰ কৰি তুলিছিল। বৃটিছৰ ফৌজ এটা অসমত স্থায়ীকৈ ৰাখিবলৈ ৰজাই বৰ যত্ন কৰাত, দেশৰ অৱস্থা বুজি কেপ্টেন ওৱেলচে এই প্ৰস্তাৱ আগ্ৰহেৰে সমৰ্থন কৰে। কিন্তু অসমৰ দুৰাদৃষ্টক্ৰমে এই প্ৰস্তাৱ আৰু কাৰ্য্যত পৰিণত হৈ নুঠিল। সেই সময়ত এজন নতুন লাট চাহাব আহি পৰৰ ৰাজ্যৰ ভিতৰুৱা কথাত হাত নিদিয়া নীতি প্ৰৱৰ্ত্তন কৰাত কেপ্টেন ওৱেলচক সসৈন্যে অসমৰ পৰা মাতি পঠোৱা হয়। আৰু ১৭৯৪ চনৰ জুলাই মাহৰ তিন তাৰিখত তেওঁ অসম এৰি বৃটিছ ৰাজ্যলৈ উলটি যায়।

কেপ্টেন ওৱেলচে আহি যোৰহাট পোৱাৰ অলপ আগতে লাট চাহাবৰপৰা এখন চিঠি পায়। তাত এই দেশৰ অভ্যন্তৰিণ অৱস্থা সম্পৰ্কে বাতৰি সুধি ১৩ টা

প্ৰশ্ন দিয়ে। কেপ্টেনে গুৱাহাটীপৰা তেওঁৰ লগত অহা ৰজা আৰু ৰজাৰ কলীয়া অন্যান্য বিষয়াসকলেৰে সৈতে পৰামৰ্শ কৰি ১৭৯৪ চনৰ জানুৱাৰী মাহৰ ছদিন যোৱাত তাৰ উত্তৰ পঠিয়ায়। ইয়াৰ ৩০ বছৰ মানৰ পাচতে আকৌ মানক খেদাই বৃটিছে এই দেশ দখল কৰাত ডেভিড্ স্কট্ নামেৰে এজন চাহাব অসমৰ শাসন কৰ্ত্তা হয়। তেওঁ কেপ্টেন ওৱেলচৰ উক্ত চিঠিৰ কোনো কোনো দফাত নিজৰ মন্তব্য প্ৰকাশ কৰিছিল। দুয়োজন চাহাবে যি বিবৰণ দিছে, তাৰপৰা সেই সময়ত অসম দেশৰ ৰাজকীয়, সামাজিক আৰু আৰ্থিক অৱস্থা সম্পৰ্কে এটা সুন্দৰ আভাস পোৱা যায়।

কেপ্টেন ওৱেলচৰ চিঠি আমাৰ মানত আজি এটা দুখৰ কাহিনী। অসমৰ স্বাধীনতা কিয় হেৰাল, এই চাহাব দুজনৰ বিবৰণৰপৰা তাক স্পষ্টকৈ বুজিব পাৰি। দুয়োজনে স্বীকাৰ কৰি গৈছে যে আমাৰ ৰজাৰ শাসন প্ৰণালী অতি সুগঠিত আছিল। অৱশ্যে বৰ্ত্তমান সুসভ্য দেশৰ শাসন নীতিৰ লগত তুলনা কৰি এই কথা কোৱা নাছিল। সেই কালৰ কোচবেহাৰ বা আন তেনে ভাৰতীয় স্বাধীন ৰাজ্যতকৈ অসমৰ শাসন প্ৰণালী বহুত উন্নত থকাত, এই দেশৰ সু-শাসন নিতান্ত সম্ভৱ দেখিছিল। স্কট চাহাবে এঠাইত কৈ গৈছে যে, আহোম ডাঙৰীয়া সকল যদিও নিৰক্ষৰ, তথাপি তেওঁবিলাক ৰাজকাৰ্য্য চলোৱাত বৰ পটু আছিল। তেওঁ নিজে যি কেইজন ডাঙৰীয়া বিষয়াক চিনি পাইছিল, তেওঁলোকৰ তীক্ষ্ণ বুদ্ধি আৰু শাসন কাৰ্য্যত দক্ষতা দেখি তেওঁ স্তম্ভিত হৈছিল। বাস্তৱতে এইবোৰ বিবৰণ পঢ়ি আৰু প্ৰাচীন কীৰ্ত্তিস্তম্ভবিলাক দেখি আজি প্ৰত্যেক অসমীয়াৰ প্ৰাণত যেনেকৈ অতীত গৌৰৱৰ স্মৃতি জাগি উঠে, আহোম ৰাজশক্তি লোপ পোৱাৰ মূল কাৰণ ডাঙৰীয়া বিষয়া সকলৰ মাজত অনৈক্য, ইৰ্ষা, পৰশ্ৰীকাতৰতা আৰু ক্ষমতা লাভৰ আশাত পৰস্পৰৰ বিৰুদ্ধে গুপুত ষড়যন্ত্ৰাদিৰ কথা শুনি সেইদৰে অন্তৰত বৰ আক্ষেপ হয়।

যি সময়ত নানা বিপ্লৱাগ্নিৰ কোপত দেশৰ অৱস্থা ধ্বংশ প্ৰায়, তেতিয়াও ওৱেলচে অসমত অপৰ্য্যাপ্ত ধানৰ খেতি দেখিছিল। ধানৰ অভাৱ ইয়াত কোনো কালে হোৱা নাছিল বুলি তেওঁ লিখি গৈছে। তেওঁ এক অযথা ভবিষ্যত বাণী কৰিছিল যে, বঙ্গদেশত কেতিয়াবা দুৰ্ভিক্ষ হলে অসমৰ চাউলে ৰক্ষা কৰিব। কিন্তু কালৰ কুটিল গতিত আজি অসমত অন্নাভাবৰ সমস্যা বঙ্গদেশে পুৰাব লগা হৈছে। মানুহৰ জীৱন সুখেৰে কটাবলৈ যিবোৰ বস্তুৰ আৱশ্যক, অসমত আৰু তাৰ দাতিকাষৰীয়া ঠাইবোৰত সেই সকলো বস্তু উৎপন্ন হৈছিল। ওৱেলচ আৰু স্কট চাহাবে চকুৰে দেখি লিখি থৈ যোৱা কথা আজি আৰু আমাৰ মনত সাধুকথা যেনহে লগা হৈছে। নৈৰ বালি ধুই কমোৱা সোণকে সেৰে সেৰে আনি দোল-দেৱা-ঘৰৰ কলচিত লগোৱা হৈছিল; তথাপি তাৰ নাটনি নাছিল। এই দেশতে উৎপন্ন সোণ ধনেৰে ৰজা আৰু প্ৰজাৰ ভৰাঁল ভৰি আছিল। ১৩২ বছৰৰ পূৰ্ব্বে আমাৰ দেশ, আমাৰ ৰজা আৰু আমাৰ অৱস্থাৰ বিষয়ে ওৱেলচ চাহাবে কেনেকৈ বৰ্ণাই গৈছে, তাকে আজি ৰাইজৰ আগত দাঙ্গি ধৰাৰ উদ্দেশ্যে এই ক্ষুদ্ৰ পাতনিৰ অৱতাৰণা।

কেপ্টেন ওৱেলচৰ

প্ৰশ্নোত্তৰ।

১ম প্ৰশ্নঃ— আপুনি অসম পোৱাৰ পূৰ্ব্বে তাত কেনে বিধৰ শাসনপ্ৰনালী প্ৰচলিত আছিল? এই প্ৰশ্নৰ সমিধান দিওঁতে আপুনি যিমান দূৰ সম্ভৱ ৰজা, অন্যান্য প্ৰধান বিষয়াসকল আৰু সৰু সৰু ৰজাবিলাকৰ কাৰ কেনে ক্ষমতা আছিল, তাৰ বিশদ বিবৰণ দিব।

ওৱেলচৰ উত্তৰ।

১। যি সময়ৰ কথা সোধা হৈছে তেতিয়া ৰাজ্যত শৃঙ্খলাবদ্ধ শাসন প্ৰনালীৰ এক প্ৰকাৰ বিনাশ ঘটিছিল। কিন্তু প্ৰশ্নৰ উত্তৰত পুৰণি শাসন প্ৰণালী আৰু তাৰ সাময়িক আৱশ্যকীয় পৰিৱৰ্ত্তন সম্পৰ্কে কিছু জনাব লাগিব। বৰ্ত্তমান বোৰ্ডৰ জ্ঞাতাৰ্থে এই বিষয়ে আভাস মাত্ৰ দিয়া হল। কিন্তু আৱসৰ সময়ত ইয়াৰ এটা বিস্তাৰিত বিবৰণ দিয়া অৱশ্যক বোধ কৰোঁ।

স্বৰ্গদেৱ চুকাফাৰ হৈদৰ আৰু তেওঁৰ প্ৰধান লগৰীয়া সকলৰ পো-নাতিবিলাকে ৰণত জয় লাভ কৰি এই দেশত ৰাজত্ব কৰে। গতিকে ইয়াৰ শাসন-নীতি ৰাজ তন্ত্ৰ আৰু অভিজাত তন্ত্ৰ দুয়ো প্ৰকাৰ আছিল বুলিব পাৰি।

ৰাজতন্ত্ৰঃ—চুকাফা ৰজাৰ পো-নাতিসকলে মাথোন ৰাজ সিংহাসনত উঠিব পাৰিছিল। পুৰুষানুক্ৰম আৰু নিৰ্ব্বাচন দুয়োটা প্ৰথাই আংশীকৰূপে চলিছিল। উত্তৰাধিকাৰৰ নিয়ম জেষ্ঠ্যানুক্ৰম আছিল। ভায়েকৰ অবৰ্ত্তমানত পুত্ৰানুক্ৰম চলিছিল; ভাতৃ আৰু পুত্ৰ দুয়োৰে অভাৱত জেষ্ঠ্যানুক্ৰম অনুসৰি ভতিজাই এই স্বত্ব পাইছিল। মৃত ৰজাৰ আপোন ডালত কোনো নাথাকিলে ডাঙৰীয়া সকলে ৰজাৰ ওচৰৰ সম্পৰ্কীয় লোকৰপৰা এজন নিৰ্ব্বাচন কৰি লব পাৰিছিল। নিৰ্ব্বাচন কৰোতে ডাঙৰীয়াসকলে ৰক্ত সম্পৰ্কতকৈও ব্যক্তিগত যোগ্যতালৈ বেছি লক্ষ ৰাখিছিল। *

শাসন কাৰ্য্য পৰিচালনৰ যাই ক্ষমতা ৰজাৰ হাতত আছিল আৰু ৰাজকীয় সকলো বিভাগৰ তেওঁ গুৰি ধৰিছিল। তেওঁ ডাঙৰীয়াসকলেৰে সৈতে পৰামৰ্শ কৰি আৰু কেতিয়াবা তেওঁলোকৰ বিনা অনুমতিৰেও সন্মান উপাধি আৰু বিষয় বিলাব পাৰিছিল। ৰজা ভূস্বামী নাছিল; কিন্তু ভূমি দান কৰিছিল আৰু গৃহীতাই লিখিত দানপত্ৰ নোহোৱাকৈও স্বত্ব প্ৰবৰ্ত্তাইছিল। ৰাজ্যৰ সমুদয় আবাদ নোহোৱা মাটি তেওঁৰ অধিকাৰত আছিল। প্ৰজাৰ জীৱন আৰু সম্পত্তিৰ ওপৰত ৰজাৰ ক্ষমতা নাছিল। ডাঙৰীয়া বিষয়াসকলৰ বিনা সন্মতিত তেওঁ যুদ্ধ আৰু সন্ধি স্থাপন কৰিব নোৱাৰিছিল। ডাঙৰীয়া সকলৰ সন্মতি লৈ তেওঁ নিজৰ কটকী পঠাই নিজ নামেৰে বিদেশী ৰজাৰ লগত কাৰ্য্য চলাব পাৰিছিল। ৰাজ চ'ৰাত কোনো এটা মতৰ বিৰুদ্ধী আৰু সমৰ্থকৰ সংখ্যা সমান হলে ৰজাই এক পক্ষত যোগ দি বিষয় মীমাংসা কৰিব পাৰিছিল। প্ৰাণ দণ্ড পাবলগীয়া দোষীৰ প্ৰানবধ কি প্ৰকাৰে কৰা হব, ৰজাই তাৰ মাথোন হুকুম দিব পাৰিছিল। টকা শালত কেৱল ৰজাৰ নামেহে মোহৰ মৰোৱাৰ নিয়ম আছিল। ৰজাৰ দেহ অতি পৱিত্ৰ বুলি মনা হৈছিল।†

* ডেঃ স্কঃ মন্তব্যঃ—আদিতে পুত্ৰানুক্ৰম হে প্ৰচলন আছিল। কেৱল ৰাজ্যচ্যুত ৰজাৰ পুত্ৰহে বাদ পৰিছিল। কথিত আছে যে স্বৰ্গদেৱ ৰুদ্ৰসিংহৰ অন্তিম সময়ৰ আজ্ঞা অনুসৰিহে তেওঁৰ চাৰিওজন পুত্ৰ ইজনৰ পাচত সিজনকৈ ৰজা হব পৰিছিল। ৰজা পাটত থাকোতেই নিজে এজন উত্তৰাধিকাৰী বাছি থৈ যোৱা নিয়মো অপ্ৰচলিত নাছিল। পৰিয়ালৰ আন কোঁৱৰক অঙ্গক্ষত কৰি ৰজা হবৰ অনুপযুক্ত কৰা দস্তুৰো আছিল। শৰীৰত সামান্যৰূপে ঘুণ থাকিলেও ৰাজ সিংহাসন লাভ কৰাত অলঙ্ঘ্য প্ৰতিবন্ধক বুলি বিবেচিত হৈছিল।

†ডেঃ স্কঃ মন্তব্যঃ—খাত-পাম আৰু ৰাজদত্ত তাকৰীয়া কিছু মাটিৰ বাহিৰে, এই দেশত ইয়োৰূপ আৰু বঙ্গদেশৰ জমিদাৰী বন্দবস্তৰ দৰে জনচেৰেক লোকৰ ভিতৰতে মাটি ভাগ কৰি দিয়া নিয়ম নাছিল। সমুদায় আবাদ মাটি ৰজা-ঘৰত খাটি দিব লগীয়া খেতিয়ক শ্ৰেণী বা পাইকবোৰৰ সম্পত্তি বুলিব লাগে। পতিত মাটি যেয়ে ভাঙ্গি লব পাৰিছিল, তেওঁৰে হৈছিল; কিন্তু কেতিয়াবা পিয়লত যদি কোনো পাইকৰ ভৰণ পোষণৰ নিমিত্তে যিমান ৰূপীত মাটি লাগে, তাতকৈ কম ওলায়, তেতিয়া ৰজা ঘৰৰপৰা বিনা বন্দবস্তিত ভাঙ্গি লোৱা নতুন মাটি পাইকক ৰতৰা কৰি দিব পৰা ভূমি সম্পৰ্কীয় আইন আছিল। বস্তি, বাৰী, পুখুৰী আদি থকা ওপৰ শ্ৰেণীৰ মাটিত এই নিয়ম নেখাটিছিল। বহুত দিন ভোগ দখলত থকা পৈতৃক আৰু সৰহীয়া মূল্যত হস্তান্তৰিত হোৱা মাটিও এই নিয়মৰ বহিৰ্ভূত আছিল। কমলেশ্বৰ সিংহ ৰজাৰ দিনলৈকে পৈতৃক মাটিত খাজানা দিব নালাগিছিল। এই জন ৰজাৰ দিনত বিঘাই পতি ।/ পাচ অনাৰ পৰা ।॰ আঠ অনালৈকে খাজনা লগাইছিল। কিন্তু ধনৰ সলনি বস্তুৰে ৰাজহ উচল কৰা হৈছিল। ২০০ বিঘাৰ ওপৰ মাটি থকা পৈতৃক খাত নাছিল বুলি শুনা যায়। কোনো লোকৰ পৈতৃক সম্পত্তি ৯০০ বিঘাৰ ওপৰ ৰূপীত মাটি নহৈছিল।

ৰাজ ক্ষমতা যেনে প্ৰকাৰে বৰ্ণনা কৰা হৈছে, দৰাচলত ৰজা তাতকৈ অনেকগুণে স্বেচ্ছাচাৰী যেন লাগে। ৰজাৰ ইচ্ছাত প্ৰতিবন্ধক জন্মাবলৈ ডাঙৰীয়াসকলৰ যে আইন-সঙ্গত কিবা ক্ষমতা আছিল, সেইটো বুৰঞ্জীৰপৰা বুজা নাযায়। ৰজাই ঘোৰ অন্যায় আচৰণ বা তেওঁবিলাকৰ পৰামৰ্শ অৱহেলা কৰিলে, ৰজাক ভাঙ্গিব পৰাই

ৰজাৰ হাতৰপৰা ৰাজ্যৰ সৰু সৰু কামৰ ভাৰ লবলৈ আৰু ডাঙৰ কামত সহায় কৰিবলৈ টিপাম আৰু চাৰিঙৰ ৰজাৰ বিষয় সৃষ্টি কৰা হৈছিল। যি দুখন ঠাইত তেওঁবিলাকে আধিপত্য লাভ কৰিছিল সেই ঠাইৰ নাম অনুসৰি তেওঁবিলাকৰ বিষয়ৰ নামকৰণ হৈছিল। নিজৰ এলেকাধীন ঠাইত তেওঁবিলাক গোহাইসকলৰ সমান ক্ষমতাবান আছিল। পদমৰ্য্যাদাত তেওঁবিলাকো ৰজাৰ তলতে আছিল। ডাঙৰীয়াসকলৰ আলোচনা বা সিদ্ধান্ত ৰজাক জনাই তাৰ ওপৰত ৰজাৰ সমৰ্থন আনি তাক প্ৰচাৰ বা কাৰ্য্যত পৰিণত কৰা তেওঁবিলাকৰ ভাৰ আছিল। সৰু কথাত ৰজাক নজনোৱাকৈও ডাঙৰীয়াসকলৰ সিদ্ধান্ত তেওঁবিলাকে ঘোষণা কৰিব পাৰিছিল। ৰজাৰ পাচৰে ভায়েক চুগৰাকী টিপাম আৰু চাৰিঙৰ ৰজা হৈছিল। ভায়েক নাথাকিলে জ্যেষ্ঠানুক্ৰমে ৰাজ্য পোৱাৰ দৰে এই বিষয় ৰাবো ভতিজাকে পাইছিল। ডাঙৰীয়াসকলে যি ক্ষমতাৰে অনুপযুক্ত ৰজাক সিংহাসন চ্যুত কৰিব পাৰিছিল, সেই ক্ষমতাকে এই দুই বিষয়তো খটাই দুজন প্ৰতিদ্বন্দী থাকিলে, অনুপযুক্ত জনক আতৰাব পাৰিছিল।

সম্ভ্ৰান্ত বৈদ:—তিনিজনা গোহাইৰ দুজন প্ৰধান মন্ত্ৰিৰে "পাত্ৰমন্ত্ৰী" সভা গঠিত হৈছিল। তিনিজন গোহাই যেনে—বৰপাত্ৰ গোহাই, বৰ গোহাই আৰু বুঢ়া গোহাই। এই তিনিখন স্থায়ী বিষয় আছিল আৰু পুৰুষানুক্ৰমে ভোগ কৰিবলৈ পাইছিল। তেওঁবিলাকৰ পদ মৰ্য্যদা ৰজাতকৈহে অলপ মাত্ৰ কম আছিল। সকলো কামত তেওঁবিলাকৰ পৰামৰ্শ আৰু লাগতিয়াল বিষয়ত তেওঁবিলাকৰ সম্মতি ৰজাই সততে লব লাগিছিল। তেওঁবিলাকে ৰজাক পাটত তুলিব আৰু অযোগ্যতা বা ডাঙৰ দোষ দেখিলে তেওঁক ভাঙিব পাৰিছিল। তেওঁবিলাকৰ যে ৰজা ভাঙিব পৰা আইনসঙ্গত ক্ষমতা আছিল ই অলপ সন্দেহজনক। *

গোহাই কেইজনৰ আদিপত্যত দেশৰ যি একো ভাগ দিয়া হৈছিল, তাৰ ভিতৰত তেওঁবিলাকে স্বতন্ত্ৰীয়া ভাৱে ক্ষমতা চলাইছিল। মৃত্যু দণ্ড ভোগ কৰিব লগীয়া অপৰাধীক এক মাত্ৰ পানীত ডুবাই মৰাৰ হুকুম তেওঁলোকে দিব পাৰিছিল। আন প্ৰকাৰে মৰাব পৰা ক্ষমতা তেওঁলোকৰ নাছিল। যুদ্ধৰ সময়ত আৰু আন আদি ৰাজহুৱা কাম কৰাবলৈ তেওঁবিলাকে নিৰূপিত সংখ্যক ৰণুৱা আৰু বনুৱা দিব লাগিছিল। ৰাজ ভঁৰালৈ সামান্য কোনো বস্তু দান স্বৰূপে দিছিল; কিন্তু কৰ দিব নালাগিছিল। সাধাৰণ শাসন প্ৰনালী অনুসৰি নিজৰ দেশ চলাইছিল। গোহাই তিনিজন সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ আছিল। তেওঁবিলাকে ডাঙৰীয়া উপাধি আৰু ২০০০ অতিৰিক্ত পাইক পাইছিল।†

তেওঁবিলাকৰ একমাত্ৰ ক্ষমতা। মই যিবিলাক ঐতিহাসিক বিবৰণ পাইছোঁ, তাত যি কেইজন ৰজাৰ বিবৰণ অতি সংক্ষেপে দিয়া আছে, তেওঁলোকৰ ৰাজত্ব কাল শান্তিপূৰ্ণ আছিল আৰু সেইবাবে তেওঁলোকে নিয়মৰ অধীনত চলা যেন অনুমান হৈছিল। কিন্তু ৰজা আৰু বিষয়াসকলৰ মনোমালিন্যৰ কথা য'ত আছে, তাত কোনো পক্ষই অপৰিমিত ক্ষমতা প্ৰকাশ কৰাৰ উদাহৰণ পোৱা যায়। কোনো ঠাইত ৰজাই গোহাই ডাঙৰীয়াসকলক ভাঙিছে আৰু হত্যা কৰিছে, আৰু কেতিয়াবা ডাঙৰীয়াসকলেই ৰজাৰ প্ৰতি তদ্ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰিছে।

* ডেঃ শ্বঃ মন্তব্যঃ—মন্ত্ৰী সভাই বিবেচনা কৰি ৰজা ভঙাৰ কেৱল তিনিটি দৃষ্টান্ত পোৱা যায়। যেনে—চুৰাম ফা, চুচাং ফা আৰু চুমাং ফা। কিন্তু এই তিনিও জন ৰজা ৩০ বছৰৰ ভিতৰতে আৰু দুজন একেজনা বুঢ়া গোহাইৰ আমোলতে ভঙা পতা ঘটনাৰে চাই, এইবোৰ যে আইনসঙ্গত কাৰ্য্য হৈছিল সেই বিষয়ে সন্দেহ কৰিবৰ উপযুক্ত কাৰণ আছে বুলি ধৰিব পাৰি।

† ডেঃ শ্বঃ মন্তব্যঃ—গোহাই কেইজনৰ নিজ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে সৰ্ব্বমুঠ ১০০০০ পাইক পাইছিল। সেই সময়ৰ হিচাবমতে উক্ত পাইকৰ মূল্য বছৰি ৯০,০০০ টকাৰ সমান আছিল। আসাম আৰু বঙ্গদেশৰ ভিতৰত পূৰ্ব্বে টকাৰ মূল্যৰ যি তাৰতম্য আছিল, সেই অনুপাতে উল্লিখিত টকা বঙ্গদেশৰ টকাৰ তিনিগুণ হৈছিল।

কোনো গোহাইৰ পুত্ৰ কম বয়সীয়া, গুণহীন বা আন কাৰণত বিষয়ৰ অনুপযুক্ত হলে তেওঁৰ উত্তৰাধিকাৰী স্বত্ব বদ কৰি ৰজাই আন দুজন গোহাইৰ সম্মতিক্ৰমে ভূতপূৰ্ব্ব গোহাইৰ ভায়েক বা ভতিজাকক বিষয় দিছিল। ওচৰ সম্বন্ধীয়াৰ ভিতৰত উপযুক্ত বা নিৰ্দ্দোষী লোক নাপালে দূৰ সম্বন্ধৰপৰাও যোগ্য জনক বাছি লব পাৰিছিল; কিন্তু চুকাফা স্বৰ্গদেৱৰ লগত অহা পাচোটি পৰিয়ালৰ সাত সন্ততিৰ বাহিৰলৈ এই বিষয় বাব যাব নোৱাৰিছিল। এজন গোহায়ে দোষ কৰিলে বাকী দুজনৰ সম্মতি লৈ ৰজাই তেওঁক ভাঙিব পাৰিছিল।*

বৰবৰুৱা আৰু বৰফুকন এই দুজনেই প্ৰধান (?) মন্ত্ৰী। উত্তৰাধিকাৰ সূত্ৰে এই বিষয় দিয়া নহৈছিল। চুকাফা ৰজাৰ লগত অহা চাৰিটা পৰিয়ালৰ পো-নাতিৰ পৰা এই বিষয়া বাছি লোৱা হৈছিল। ৰজাই ইচ্ছা কৰিলে গোহাই কেইজনৰ সম্মতি লৈ এই দুজন বিষয়া ভাঙিব পাৰিছিল।†

বৰবৰুৱা সৈন্যাধ্যক্ষ আছিল। তেওঁ ৰাজহ তুলিছিল আৰু পূবে সদিয়াৰ পৰা দক্ষিণ পাৰে কলীয়াবৰলৈকে আৰু উত্তৰ পাৰে দৰঙলৈকে ইয়াৰ ভিতৰত গোহাই কেইজনৰ এলেকাধীন ঠাই এৰি গোটেই উজান অসম খণ্ডত বিচাৰপতি আছিল। তেওঁ প্ৰানদণ্ড দিয়াৰ কোনো বিধান কৰিব নোৱাৰিছিল। বৰফুকনৰ পদ পাচত সৃষ্টি হয়; কিন্তু বিষয়ৰ গুৰুত্ব বৰবৰুৱাতকৈ বেছি বুলিহে ধৰা হৈছিল। পূবে দৰং আৰু কলিয়াবৰৰ পৰা অসম দেশৰ পশ্চিম সীমান্তলৈকে গোটেই ছোৱা দেশ বৰফুকনৰ অধীন আছিল।‡

বৰফুকনৰ ক্ষমতা বৰবৰুৱাৰ সমানেই আছিল। কিন্তু ৰাজধানিৰপৰা বহুত দূৰত আঁতৰি থাকিব লগীয়া হোৱাত মৃত্যু-দণ্ড-যোগ্য অপৰাধীক পানীত ডুবাই মাৰিব পৰা ক্ষমতা তেওঁক দিব লগা হৈছিল। তেওঁৰ সিদ্ধান্তৰ বিৰুদ্ধে ওপৰ আদালতত পুনৰ্ব্বিচাৰ প্ৰাৰ্থনা কৰা সাধাৰণতঃ সম্ভৱপৰ নাছিল; কেতিয়াবা কেতিয়াবা কোনো গুৰুতৰ কথাতহে হৈছিল।

ৰাজকীয় বিভাগ, সাধাৰণ, সামৰিক আৰু যাজক সম্বন্ধীয়:—শিল্প বানিজ্য, বিজ্ঞান, ৰাজহ, ৰজাৰ ঘৰুৱা বিষয় ইত্যাদি সাধাৰণ ৰাজকীয় বিভাগৰ তত্ত্বাৱধান লবলৈ পৃথক বিষয়া আছিল। এইবোৰ বিষয়ত প্ৰায় বাৰজন ফুকন আৰু ২০ জন বৰুৱা নিযুক্ত হৈছিল আৰু ওপৰত কৈ অহা নটা সম্ভ্ৰান্ত বংশৰ লোকেই এইবোৰ বিষয় পুৰুষানুক্ৰমে ভোগ কৰিছিল। দোষ গুণৰ বাবে তেওঁবিলাক একমাত্ৰ ৰজাৰ ওচৰতহে দায়ী আছিল। (১)

* ডেঃ শ্বঃ মন্তব্যঃ—তিনটা পৰিয়ালৰপৰা তিনিজন গোহাই পাতিছিল। এই তিনটাৰ বাহিৰে আন কোনো পৰিয়ালৰপৰা গোহাই পাতিব পৰা প্ৰমান নাই। (কলিতা জীয়ৰী ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰীৰ দিনত তেওঁৰ ককায়েক এজনক বৰপাত্ৰ গোহাই পতা কথা বুৰঞ্জীৰ এঠাইত উল্লেখ পোৱা যায়।)

† ডেঃ শ্বঃ মন্তব্য :—পূৰ্ব্বৰীতি অনুযায়ী এই বিষয় যাব পৰা এতিয়া বাৰটা পৰিয়াল আছে। আগেয়ে উল্লেখ কৰি অহা গোহাই তিনিঘৰৰ পৰা এই বাৰ ঘৰ মানুহ পৃথক। গোহাই তিনি পৰিয়ালৰপৰা বৰবৰুৱা বৰফুকন আনিব নোৱাৰিছিল। কেইটামান পৰিয়ালৰ ভিতৰত সৰহকৈ বিষয় জাপি দি বেছি ক্ষমতাশালী নকৰাটোৱেই বোধ কৰোঁ এই নিয়মৰ উদ্দেশ্য।

‡ ডেঃ শ্বঃ মন্তব্য :—বৰবৰুৱা ১৪০০০ পাইকৰ অধ্যক্ষ আছিল; কিন্তু সিহঁতে ৰজা ঘৰতো খাটিব লাগিছিল। নিজৰ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে তেওঁ শতকৰা সাতোটা পাইক পাইছিল। পাইকৰ অৰ্থদণ্ড হলে সি টকা উঠে আৰু হাঁৰিকা আদি তলতীয়া বিষয়াবিলাক পাতোতে যি পোৱা হয় সেইখিনি বৰবৰুৱাৰ উপকৰা প্ৰাপ্য।

(১) ডেঃ শ্বঃ মন্তব্য :—এইবোৰ বিষয় বাব আগেয়ে উল্লেখ কৰি অহা সম্ভ্ৰান্ত বংশৰ ১৫ ঘৰ মানুহে মাথোন পুৰুষানুক্ৰমে পাইছিল। সামৰিক কাৰ্য্যৰ লগত সংশ্ৰৱ নথকা বিষয় হলে, উচ্চ বংশীয় আদিম নিবাসী লোককো দিয়া হৈছিল। কিন্তু বিদেশীক বা তিনি চাৰি পুৰুষলৈকে বিদেশীৰ সতি-সন্ততিক কোনো বিষয় নিদিছিল।

বিচাৰ বিভাগত ন্যায় শোধা ফুকন ৰাজপ্ৰতিনিধি আছিল। বৰবৰুৱা আৰু বৰফুকনৰ বিচাৰৰ বিৰুদ্ধে তেওঁ "আপিল" গ্ৰহণ কৰিছিল। প্ৰতি বিষয়াই নিজ নিজ বিভাগত বিচাৰৰ কাৰ্য্য চলাইছিল আৰু তেওঁলোকৰ সিদ্ধান্তৰ বিৰুদ্ধে ওপৰৰ বিষয়াৰ ওচৰত "আপিল" চলিছিল। শেষ আপিল ৰজাৰ প্ৰতিনিধি ন্যায়শোধা ফুকনে শুনিছিল। (২)

গোঁহাই তিনিজনৰ এলেকাৰ ভিতৰত তেওঁলোকৰ আজ্ঞাৰ বিৰুদ্ধে কোনো "আপিল" নচলিছিল। গোচৰত সাক্ষী লোৱা আৰু সাক্ষী স্বৰূপে দলিলপত্ৰাদিও গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। বিচাৰকে দেশ-দস্তুৰ আৰু নিজৰ বিবেক শক্তি অনুসৰি বিচাৰ কাৰ্য্য সম্পাদন কৰিছিল। ব্ৰাহ্মণ্য ধৰ্ম্ম বহল ৰূপে প্ৰচলন হোৱাৰ আগলৈকে লিখিত আইন কানুন একো নাছিল। ৰজাৰ ইচ্ছানুযায়ী যেই সেই ক্ষমতাপন্ন লোককে ৰাজ্যৰ য'তে ত'তে উত্তৰ হোৱা কোনো গোচৰ শুনিবলৈ দিব পাৰিছিল। (৩)

শ্ৰীনীলনাথ শৰ্ম্মা।

---

(২) ডেঃ স্বঃ মন্তব্য :—ৰজাৰ অনুপস্থিতিত এইজনা বিষয়াই ৰজাৰ কাৰেঙত বা দুৰ্গৰ ভিতৰত বিচাৰ কৰিব পাৰিছিল।

(৩) ডেঃ স্বঃ মন্তব্য :—ফৌজদাৰী গোচৰৰ কোনো নথিপত্ৰ ৰখা নহৈছিল। দেৱাণী গোচৰত বিচাৰৰ চমু বিৱৰণ এটা লিখা হয় আৰু তাকে সিদ্ধান্ত পত্ৰ বুলি গোচৰত জিকা জনক দিয়া হয়। বিচাৰালয়ত বৰবৰুৱা বা আন এজন ৰাজ-প্ৰতিনিধি সভাপতি স্বৰূপে থাকে আৰু জনচেৰেক কটকী, কাকতী, গণক আৰু পণ্ডিৎ মেলুৱাই হৈ বহে। সাধাৰণতে বিচাৰকে এই মেলুৱাইসকলৰ মতামত গ্ৰহণ কৰি চলে। বিচাৰ কাৰ্য্য আদিতে অতি শীঘ্ৰে, দক্ষতাৰে আৰু নিৰপেক্ষভাৱে সমাধা কৰা হৈছিল; কিন্তু মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ হবৰেপৰা ইয়াৰ ভিতৰত বহুত অন্যায় অনীতি সোমাবলৈ ধৰিলে। উকিল নিযুক্ত কৰা নহৈছিল। গুচৰীয়া পদকীয়া নিজে বা তেওঁলোকৰ আত্মীয় জন গোচৰত উপস্থিত হব লাগিছিল। বৰবৰুৱাৰ আদালতত হাজিৰ হব লগীয়া হলে গোঁহাই তিনিজনো সাৰিব নোৱাৰিছিল।

চক্ৰেটিচৰ মতে কবিৰ প্ৰকৃতি।

(গ্ৰীক ভাষাৰপৰা অনূদিত)।

[" ইয়ন " বুলি প্লেট'ৰ এখন সৰু কিতাপ আছে। তাত প্লেট'ৰ গুৰু চক্ৰেটিচে ইয়ন নামে এজন মানুহেৰে সৈতে কথা-বাৰ্ত্তা পাতিছে। পুৰণি গ্ৰীচত হমাৰৰ কবিতাবিলাক মানুহৰ আগত গাই ফুৰা কিছুমান মানুহ আছিল, এওঁবিলাকক "ৰাপচদচ্" (Rhapsode) বোলা হৈছিল। ইয়ন এই নিচিনা এজন গায়ক। তেওঁৰ লগত চক্ৰেটিচে এই গানবিদ্যাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছে আৰু কথাপ্ৰসঙ্গত কবিৰ স্বৰূপসম্পৰ্কেও কিছুমান কথা কৈছে। বৰ্ত্তমান প্ৰবন্ধত এই কথাখিনিকে অনুবাদ কৰি দিয়া হল। বন্ধনীৰ ভিতৰত দিয়া কথাবিলাক মূলত নাই, স্পষ্টতাৰ কাৰণে দিয়া হৈছে।]

(চক্ৰেটিচে ইয়নক কৈছে)—

"হমাৰৰ সম্পৰ্কে যে তুমি ভাল ভাল কথা কব পাৰা সি কোনো এটা বিশেষ কলা (১) নহয়, মই কোৱাৰ

(১) টেক্নে ইং art, ইয়াৰ পৰাই ইংৰাজী টেকনিকেল শব্দ আহিছে।

দৰে সি এটা ঐশ্বৰিক শক্তি, যি তোমাক পৰিচালন কৰে, যি ধৰণৰ শক্তি সেই শিলটোত আছে, যাক (নাট্যকাৰ) য়ুৰিপিদিচে চুম্বকশিল (২) বুলিছিল, কিন্তু আনে "হেৰাক্লেয়া" বোলে। এই শিলটোৱে অকল যে নিজে লোহাৰ আঙঠি আকৰ্ষণ কৰে সি নহয়, সি এই আকৰ্ষণশক্তিটো আঙঠিবোৰতো স্থাপন কৰে, যাতে সিহঁতেও শিলটোৱে যি কৰে তাক কৰিব পাৰে, (অৰ্থাৎ যাতে) সিহঁতেও ঘূৰি আন আন আঙঠি আকৰ্ষণ কৰিব পাৰে। (ইয়াৰ ফল স্বৰূপে) কেতিয়াবা লোহাৰ আঙঠিৰ এডাল বৰ দীঘল শিকলি—এটা ইটোৰ পৰা ওলমি থাকে। সেই শিলটোৰ পৰাই আটাইবিলাক আঙঠিতে আকৰ্ষণশক্তিটো লাগেহি। সেইদৰে কবিতা দেৱীয়ে নিজে কোনো কোনো মানুহক দৈৱী শক্তিৰে অনুপ্ৰাণিত কৰে আৰু এই অনুপ্ৰাণিতসকলৰ জৰিয়তে আন আন মানুহো প্ৰেৰণা-মত্ত (৩) হৈ যেন পৰস্পৰ এডাল শিকলি গঠন কৰে (৪)। মহাকাব্য লিখা কবিবিলাক কাব্য-কলাৰ গুণত যে ভাল হয়, সি নহয়, দৈৱী শক্তিৰে অনুপ্ৰাণিত হৈ দৈৱী শক্তিৰ বশ হৈ তেওঁবিলাকে এই সুন্দৰ কবিতাবিলাক ৰচনা কৰে (৫)। গীতিকবিবিলাকেও এই দৰেই কৃতিত্ব লাভ কৰে (৬)। 'কৰবান্ত' সম্প্ৰদায়ৰ পূজাৰীবিলাকে যিদৰে আপোনপাহৰা হৈ (দেৱীৰ আগত) নাচে (৭), সেইদৰে গীতিকবিবিলাকেও আপোন-পাহৰা হৈ এই সুন্দৰ গাথাবিলাক ৰচনা কৰে। লালিত্য (৮) আৰু ছন্দৰ ৰাজ্যত সোমালে তেওঁবিলাক দৈৱীশক্তিৰ বশ হৈ উৎসৱত মতলীয়া হৈ পৰে। সুৰাদেৱতাৰ পৰিচাৰিকাবিলাকে (৯) দৈৱীশক্তিৰ দ্বাৰা অভিভূত হৈ, হিতাহিত জ্ঞান হেৰুৱাই নৈৰ পৰা মৌ আৰু গাখীৰ তুলি আনেগৈ, গীতিকবিসকলৰ আত্মায়ো তাকে কৰে তেওঁবিলাকে নিজেই সেই বুলি কয়। বাস্তৱতে কবি-বিলাকে আমাক কয়, বোলে তেওঁবিলাকে মধুপ্ৰৱাহী নিজৰাৰপৰা, কলাবিদ্যাৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱীসকলৰ (১০) ফুলনিৰপৰা, আৰু ধাঁহনি বননিৰ পৰা তেওঁবিলাকৰ গানবোৰ ছিঙি ভোমোৰাৰ দৰে উৰি উৰি আমাৰ ওচৰলৈ লৈ আহে। তেওঁবিলাকে সঁচা কথাকে কৈছে। কবি এটা পাতল, পাখিলগা, পবিত্ৰ বস্তু; অনুপ্ৰাণিত আৰু উন্মত্ত নহয় মানে, বিচাৰশক্তি লুপ্ত নহয় মানে তেওঁ একো ৰচনা কৰিব নোৱাৰে। এই বস্তুটো (অৰ্থাৎ বিচাৰশক্তি) থাকে মানে কোনো মানুহে কবিতা-ৰচনা বা ভবিষ্যদ্বাণী কৰিব নোৱাৰে। কবিবিলাকে যে কবিতা ৰচে আৰু সংসাৰৰ ক্ৰিয়াকলাপৰ বিষয়ে, তুমি হমাৰৰ বিষয়ে কোৱাৰ দৰে, অনেক সুন্দৰ কথা কয় সি দৈৱৰ বলেৰে, শিল্পকলাৰ সহায়েৰে নহয়। এই কাৰণেই প্ৰত্যেক কবিয়ে যি বিষয়লৈ তেওঁক কবিতা-দেৱীয়ে ঠেলি পঠাইছে, কেৱল সেই বিষয়তহে ভালকৈ ৰচনা কৰিব পাৰে, কোনোৱে "দিথুৰাম্বচ" কবিতা, কোনোৱে প্ৰশংসাগাথা, কোনোৱে নাচৰ গান, কোনোৱে মহাকাব্য আৰু কোনোৱে বা "ইয়াম্বচ" ছন্দৰ কবিতা। আন আন বিষয়ত (অৰ্থাৎ যিবিলাক বিষয়ত দেৱীৰ পৰা প্ৰেৰণা পোৱা নাই) তেওঁবিলাকৰ প্ৰত্যেকজনেই অকামিলা।

তেওঁবিলাকে এইবিলাক দৈৱী শক্তিৰে ৰচনা কৰে, (১১) কলাৰ সাহায্যেৰে নহয়, কাৰণ, এটা বিষয়ত কলাৰ সহায়েৰে ভালকৈ ৰচনা কৰিব পৰা হলে, আন আন বিষয়তো (সেই একে উপায়েৰে) ভালকৈ ৰচনা কৰিব

(২) গ্ৰীক—মাগ্নেতিচ ইং magnet.

(৩) 'এন্থুচিয়াজ', ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে দেৱতাৰ দ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত হৈ নিজকে নিজে পাহৰি অধীৰ হোৱা, স্বৰ্গীয় ভাবত উন্মত্ত হোৱা। এয়ে ইং enthusiasm শব্দৰ মূল।

(৪) মূলত 'আন আন প্ৰেৰণামত্ত মানুহৰ এডাল শিকলি ওলমি থাকে।"

(৫) মূলত "কয়"। (৬) মূলত "ভাল হয়"।

(৭) চিবেল নামে এগৰাকী দেৱীৰ আগত।

(৮) "হাৰমনিয়া" ইং harmony.

(৯) Bacchus দেৱতাৰ মাইকী পুৰোহিতবিলাক।

(১০) "মুচা" ইং the Muses

(১১) মূলত "কয়"।

পাৰিলেহেতেন। এই কাৰণে দেৱতাই তেওঁবিলাকৰ (অৰ্থাৎ কবিসকলৰ) বিচাৰশক্তি লুপ্ত কৰি তেওঁবিলাকক ভবিষ্যদ্বক্তা আৰু পবিত্ৰাত্মা ভবিষ্যদ্বিজ্ঞানবিৎসকলৰ দৰে নিজৰ চাকৰৰূপে ব্যৱহাৰ কৰে, যাতে আমি শুনোতাবিলাকে জানিব পাৰোঁ যে (বাস্তৱতে) এই বহুমূলীয়া কথাবিলাক তেওঁবিলাকে কোৱা নাই—তেওঁবিলাকৰ বিচাৰশক্তিয়েই নাই—, কিন্তু (আচল) বক্তাজন দেৱতা নিজেই, তেওঁবিলাকৰ জৰিয়তে দেৱতাই আমাৰ আগত কথা কৈছে। এই কথাৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ প্ৰমাণ হৈছে কবি তুন্নিকচ (১২)। তেওঁ (এটাৰ বাহিৰে) আন এনে কোনো কবিতা ৰচা নাছিল যাক কোনোবাই উল্লেখযোগ্য বুলি ভাবিব, কিন্তু তেওঁ সেই সকলোৱে গোৱা গীতটো ৰচিছিল—সম্ভৱতঃ সি গীতৰ ভিতৰত সকলোতকৈ সুন্দৰ। বাস্তৱতে এই গীতটো তেওঁ নিজে কবৰ দৰে "কলাবিদ্যাৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱীসকলে কৰা এটা আবিষ্কাৰ"। মোৰ মনেৰে এই বিষয়ত দেৱতাই আমাৰ প্ৰতি ইয়াকে বিশেষভাৱে ইঙ্গিত কৰিছে যে এই সুন্দৰ কবিতাবিলাক পাৰ্থিৱ (১৩) কিংবা মানুহৰ সৃষ্টি নহয়, সেইবিলাক হৈছে দেৱতাৰ বস্তু, দেৱতাৰ সৃষ্টি, সেই বিষয়ে আমি কোনো সন্দেহ কৰিব নালাগে। কবিবিলাক দেৱতাসকলৰ দোভনীয়াত বাজে আন একো নহয়; তেওঁবিলাকৰ প্ৰত্যেকক যেয়ে হাত কৰক, তেওঁবিলাক (মূঢ়তে) দৈৱীশক্তিৰ হাতত আবদ্ধ। এইবিলাক কথাকে দেখুৱাওঁ বুলি দেৱতাই ইচ্ছা কৰি (ওপৰত উল্লেখ কৰি অহা) আটাইতকৈ অকামিলা কবিজনৰ হতুৱাই আটাইতকৈ সুন্দৰ গীতটো ৰচনা কৰালে (১৪)। ...."

অনুবাদকৰ মন্তব্য।

ওপৰত চক্ৰেটিচে চমুকৈ কবি আৰু কবিতাৰ প্ৰকৃতি নিৰ্ণয় কৰিছে। তেওঁ বুজাব খুজিছে যে প্ৰকৃত কবিয়ে স্বাভাবিক প্ৰেৰণাৰ বলত কবিতা ৰচনা কৰে, ভাবি চিন্তি এটা নিৰ্দ্দিষ্ট কাব্যকলা অনুসৰণ কৰি ভাল কবি হব নোৱাৰি। এই প্ৰেৰণা এটা স্বাভাবিক স্বৰ্গীয় বস্তু, তাক নিজ ইচ্ছামতে পোৱা নাযায়। এই কাৰণেই দৈৱাৎ এই প্ৰেৰণা পালে কবিয়ে কেতিয়াবা অমৰ সৌন্দৰ্য্যেৰে পৰিপূৰ্ণ কবিতা ৰচনা কৰে, কিন্তু প্ৰেৰণাৰ অন্তৰ্ধান হলে অশেষ চেষ্টা কৰিলেও আকৌ তেনে কবিতা ৰচিব নোৱাৰে। কবি তুন্নিকচ অতি সাধাৰণ কবি আছিল, কিন্তু এবাৰ এই দৈৱী শক্তি পোৱা বাবেই তেওঁ এটা বিশ্ববিমোহন গীত ৰচিছিল। নিজে চেষ্টা কৰি আৰু এটা বিশেষ ৰীতি অনুসৰণ কৰি ভাল কবিতা লিখিব পৰা হলে তুন্নিকচে যি উপায়েৰে এই গীতটো ৰচনা কৰিছিল সেই উপায়েৰেই তেনে গীত আৰু অনেক ৰচনা কৰিব পাৰিলেহেতেন।

প্ৰেৰণাসম্পৰ্কে চক্ৰেটিচে যি কৈছে সি সম্পূৰ্ণ সঁচা, কিন্তু তেওঁ ইয়াকো কয় যে প্ৰকৃত চিন্তাশক্তি, বিচাৰক্ষমতা আৰু অনুসন্ধানমূলক তত্ত্বজ্ঞান—এই বিলাক গুণ কবিৰ নাই। প্লেটই তেওঁৰ এপলজিয়া নামে আন এখন কিতাপত চক্ৰেটিচৰ হতুৱাই কোৱাইছে যে কবিবিলাকে নিজে যি ৰচনা কৰে তাকে ভালকৈ বুজাই দিব নোৱাৰে, তেওঁবিলাকে কবিতা ৰচনা কৰোতে জ্ঞানেৰে নকৰে, কিবা এটা স্বাভাবিক প্ৰবৃত্তিৰ বশ হৈ, এটা দৈৱী উদ্দীপনাত উন্মত্ত হৈ ৰচনা কৰি যায়। অনেক সুন্দৰ কথা কয়, কিন্তু যি কয় তাৰ বিষয়ে বাস্তৱতে একোকে নাজানে। চক্ৰেটিচৰ এই কথা অৱশ্যে অলপ অতিৰঞ্জিত হৈছে, বিশেষকৈ যি সকল কবিয়ে গভীৰ চিন্তা আৰু নানা অনুসন্ধান কৰি কাব্য ৰচনা কৰে তেওঁবিলাকৰ পক্ষে এই কথা ভালকৈ নাখাটে। দান্তেৰ "অমৰ কাব্য" (Divina Commedia) আৰু গঠেৰ "ফাউষ্ট" গভীৰ চিন্তাপ্ৰসূত, অনুসন্ধানমূলক কাব্য; তাত প্ৰেৰণা আছে, কিন্তু ক্ষণিক উদ্দীপনাৰ উন্মাদ নাই। চক্ৰেটিচে যি আপোনপাহৰা উন্মাদ-উত্তেজনাৰ কথা কৈছে তাক অৱশ্যে কম বেছি পৰিমাণে সকলো কবিতে পোৱা যায়। গীতিকাব্য লিখা কবিসকলৰ এই গুণটো বিশেষ ভাবে বৰ্ত্তমান। কচ কবি বেল্‌মন্তক প্ৰকৃতিৰ ভিন ভিন উপাদান আৰু দৃশ্যবিলাকে এনেদৰে মুগ্ধ আৰু আত্মসাৎ কৰি পেলাইছিল যে তেওঁ অধীৰ হৈ গাইছিল—

ইয়া জ্‌ভুচনিয় প্যেচ নী স্তে চাম্ চন্দ্‌ৰাভাল্,
য়ো জাৱচীল্ ইথ্ গৰ্‌নি অৱ্‌ভাল্।
(মই) ধ্বনিময় গাথাৰাশি নিজে ৰচা নাই,
পৰ্ব্বতৰ বৰনৈয়ে দিছে দলিয়াই।

প্ৰকৃতিৰ ৰূপ ধ্যান কৰোতে-কৰোতে কবিয়ে তেওঁৰ কবিতাবিলাক নিজেই ৰচিছে নে, নাই প্ৰকৃতিদেৱীয়ে তেওঁৰ হিয়াত থিতি লৈ সেইবিলাক তেওঁৰ মুখেদি কোৱাইছে তাক ভালকৈ নিৰ্ণয় কৰিব পৰা নাই। এয়ে চক্ৰেটিচে উল্লেখ কৰা দৈৱী উদ্দীপনা।

স্বাভাবিক প্ৰেৰণা বা দৈৱী শক্তি আৰু উন্মাদব্যাকুলতা যে কবিপ্ৰকৃতিৰ লক্ষণ সেই বিষয়ে সন্দেহ নাই, কিন্তু জ্ঞান বা বোধশক্তি আৰু তত্ত্ববিদ্যা কবিৰ স্বভাৱৰ পৰা একেবাৰেই আঁতৰ বুলি কব নোৱাৰি। মধ্যযুগৰ সকলো জ্ঞান বিজ্ঞান মথি দান্তেই তেওঁৰ "অমৰ কাব্য" লিখিছিল, গঠেই "ফাওষ্ট" কাব্যত দৰ্শন আৰু কবিতাৰ কিবা এটা সংশ্লেষণ কৰিব খুজিছিল। তথাপি সকলো বাদ দিলে চক্ৰেটিচে যি কৈছে সেয়ে কবিপ্ৰকৃতিৰ শেষ লক্ষণৰূপে বাকী থাকে। সাহিত্য হিচাবে গঠেৰ গম্ভীৰ "ফাওষ্টৰে" মূল্য বেছিনে নাই তেওঁৰ কোমল গীতিকবিতাবিলাকৰে মূল্য বেছি তাক সতকাই কোৱা টান। বতাহত হালি জালি থকা কুন্দলতাৰ যি সৌন্দৰ্য্য শক্তিশালী বৰ গছৰ সেই সৌন্দৰ্য্য নাই। চিন্তাৰ বলতকৈ কল্পনাৰ বল বেছি কোৱাল আৰু বেছি ব্যাপক। দৈৱী শক্তিৰে মানদী কল্পনাৰ অতীত ধামৰ পৰা মৌমাখিৰ দৰে মৌ আহৰণ কৰাতে কবিৰ বিশেষত্ব। চক্ৰেটিচে কবৰ দৰে কবি এটা "পাতল, পাখিলগা, স্বৰ্গীয় বস্তু"।

শ্ৰীকৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ।

বিজ্‌নী সাহিত্য সভাৰ সভাপতিৰ অভিভাষণ।

অসমৰ ভিতৰত বিজ্‌নী এখনি অতি পুৰণি ঠাই আৰু ই বহুত ভদ্ৰলোকৰ বাসস্থান। ইমান দিনেও যে ইয়াৰ স্থানীয় লোকসকলে মাতৃ ভাষাৰ উন্নতিৰ নিমিত্তে অসমৰ অন্য অন্য ঠাইৰ দৰে যত্ন কৰা নাছিল সি অতি বেজাৰৰ কথা; কিন্তু এতিয়া কেইজনমান স্থানীয় বিদ্যোৎসাহী আৰু দেশহিতৈষী ভদ্ৰলোকৰ যত্নত মাতৃ ভাষাৰ উন্নতিৰ নিমিত্তে এই সভা স্থাপন কৰা হৈছে, সেই বাবে তেখেতসকল গোটেই অসমীয়া জাতিৰ ধন্যবাদৰ পাত্ৰ আৰু সকলোৱে ঈশ্বৰৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ যেন তেখেতসকলৰ যত্ন ফলৱতী হয়।

১। গোৱালপাৰ জিলা, যে অতি পুৰণি কালৰে পৰা কামৰূপৰ অৰ্থাৎ অসমৰ এটি সৰ্ব্বপ্ৰধান অঙ্গ আৰু ইয়াৰ আচল অধিবাসীসকল যে নিভাঁজ অসমীয়া সেই কথা এই সভাত বুজাই কবৰ আৱশ্যক নকৰে। যদি কাৰবাৰ অলপ সন্দেহ আছে, আশা কৰোঁ তেখেত সকলে ধুবুৰীত বহা অসম সাহিত্য সম্মিলনৰ ৯ম অধিবেশনৰ সুযোগ্য সভাপতি শ্ৰীযুত বেণুধৰ ৰাজখোৱা বি, এ, ডাঙৰীয়াৰ অভিভাষণ আৰু সেই উপলক্ষে শ্ৰদ্ধাস্পদ ৰায় বাহাদুৰ শ্ৰীযুত আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালা ডাঙৰীয়াই লিখা "গোৱালপাৰাৰ পুৰণি বিবৰণ" পঢ়িলে সেই সন্দেহ দূৰ হব। এনে স্থলতো আপোনাসকলৰ আগত বৰ দুখেৰে জনাব লগা হৈছে, যে এই জিলাৰ ধুবুৰী অঞ্চলৰ কেইজনমান শিক্ষিত মানুহে অসমীয়াৰ মাতৃ ভাষাৰ উন্নতিৰ কামনা কৰিবলৈ ভাল নাপায়। নিজৰ মাতৃ গৰাকী কদাকাৰ হলে লোকৰ ধুনীয়া মাকক নিজৰ মাতৃ বুলি কোনো জ্ঞানী লোকে পৰিচয় নিদিয়ে। আমাৰ নিজৰ মাতৃও কদাকাৰ নহয়, কেৱল ভাগ্য দোষত দুখীয়া হোৱাত কাম-বন কৰোতে গাত বোকাহে

(১২) গোটেইটো নাম দিয়া নাই। (১৩) মূলত "মানবী" (১৪) মূলত "গালে"।

লাগিছে। আমি ধুৱাই পখলাই তেল টেঙ্গা ঘহি লব পাৰিলে ভাৰতৰ ভিতৰত সকলোতকৈ ধুনীয়া হব বুলি কলে বঢ়াই কোৱা নহব। এই কথা ডাঃ পি, চি. ৰায়, স্বৰ্গীয় বঙ্কিমচন্দ্ৰ চট্টোপাধ্যায় আৰু পৃথিবীৰ ইতিহাস লিখক শ্ৰীযুত দুৰ্গাদাস লাহিড়ী প্ৰভৃতি বহুত নিৰপেক্ষ বঙ্গালী সাহিত্যিকে মুক্তকণ্ঠে স্বীকাৰ কৰিছে।

বৰ্ত্তমান ইংৰাজ শাসনৰ সময়ত বঙ্গালী ভাষাই বহুত উন্নতি কৰিছে, কাৰণ অসমতকৈ বহুত আগতে উদাৰ প্ৰকৃতিৰ ইংৰাজসকলে বঙ্গদেশ অধিকাৰ কৰে, আৰু বঙ্গ ভাষাৰ উন্নতিৰ অৰ্থে বহুত সুবিধা কৰি দিয়ে। অসম দেশ ইংৰাজ ৰাজত্বৰ অধীন হোৱাৰ লগে লগে গোটেই দেশ বঙ্গালী কৰ্ম্মচাৰীৰে ভৰি পৰিল। আৰু তেওঁলোকে নিজ ভাষা গোটেই দেশতে চলাইছিল। সকলো স্কুল আৰু আদালতত বঙ্গালী ভাষা চলালে। আমাৰ বৰ সৌভাগ্য যে উদাৰমতি খ্ৰীষ্টিয়ান পাদ্ৰিসকলে কেইজনমান অসমীয়া মহাপুৰুষৰ অনুৰোধত পোন প্ৰথমে "অৰুণোদয়" কাগজখনি অসমীয়া ভাষাত প্ৰকাশ কৰিলে। সেই কাগজ উজনি অসমৰপৰা প্ৰকাশ হোৱা বাবে বৰ্ত্তমান অসমীয়া সাহিত্য উজনি অসমৰ কোৱা কথা মতে লিখা হয়। সুখৰ বিষয়, যে আজি কালি বহুত সাহিত্যিকে পুৰণি কামৰূপীয়া শব্দ লিখিত ভাষাত সুমাই লৈছে। বৰ্ত্তমান অসমীয়া ভাষাৰ যিখনি নতুন অভিধান লিখা হৈছে সেই অভিধানৰ লিখক এজন কামৰূপীয়া মানুহ আৰু সেই অভিধানত প্ৰচুৰ পৰিমাণে কামৰূপীয়া শব্দই ঠাই পাইছে। এতেকে গোৱালপাৰ জিল্লাৰ মানুহে অসমীয়া ভাষা উজনীয়া মানুহৰ এক চেতিয়া সম্পত্তি বুলি দোষ ধৰিব নোৱাৰে।

পুৰ্ব্বেই কোৱা হৈছে, যে মহানুভৱ খ্ৰীষ্টিয়ান পাদ্ৰি সকলৰ অনুগ্ৰহতহে অসমীয়া ভাষাই বঙ্গ ভাষাৰ গ্ৰাসৰ পৰা ৰক্ষা পাই নিজৰ ঠাই অধিকাৰ কৰিবলৈ সুবিধা পালে। দয়ালু গভৰ্নমেণ্টৰ সহায়ত বঙ্গ ভাষা অসমৰ সকলো স্কুল, কলেজ আৰু আদালতৰপৰা খেদা খাই "কোনোবা ধুবুৰীত" ৰখমলাৰ দৰে সিপাইছেহি। এই ৰখমলা ডাল সমূলে ধ্বংস কৰিব নোৱাৰিলে কেতিয়াবা মূল গছ জোপাকো মাৰিব পাৰে। এতেকে প্ৰত্যেক অসমীয়াই, যাৰ শৰীৰত অলপমানো অসমীয়াৰ তেজ আছে, নিজৰ মাতৃ ভাষাৰ উন্নতি কৰিবলৈ হলে এই ৰখমলা উঘালিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

এই খিনিতে এটি কথা কব লগা হল। কথাটো এই যে, এই জিল্লাৰ এজন শিক্ষিত ভদ্ৰলোকে কথা প্ৰসঙ্গত মোক কৈছিল যে, তেওঁলোকক বঙ্গালী ভাষাই বঙ্গালী সভ্যতাই কঙ্কাললৈকে গ্ৰাস কৰিছে। সেইবাবে এতিয়া তেওঁলোকে সেই ভাষা এৰিব নোৱাৰে, কিন্তু যদি আমালোকে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰকোপ বঙ্গালী ভাষাতকৈ বেছি বা সমান দেখুৱাব পাৰোঁ তেনেহলে তেওঁলোকেও স্বইচ্ছাৰে বঙ্গালী ভাষা এৰি অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰিব। তেতিয়া মই উত্তৰ দিলোঁ, যে বঙ্গালী ভাষাই তেওঁলোকক কঙ্কাললৈ নহয় আঁঠুলৈকে গিলিছে; বৰ্ত্তমান উজনিৰ অসমীয়াই তেওঁলোকৰ ভৰি ছুটিহে ধৰিবলৈ পাইছে আৰু অসমীয়াৰ "প্ৰাণৰ কুটুম" ধুবুৰী অঞ্চলৰ "বঙ্গালীৰ মুখা পিন্ধা" অসমীয়া কিজনক বঙ্গালী ভাষাৰ গ্ৰাসৰপৰা বাহিৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰিছোঁহক। যদি তেওঁলোকে বাহিৰলৈ ওলাবলৈ চেষ্টা কৰে তেনেহলে সহজে তেওঁলোকৰ উদ্ধাৰ হব। নহলে খোৱা হব। এতিয়া বোধ কৰোঁ আপোনাসকলে কথাষাৰৰ উদ্দেশ্য বুজিছে, যে "বঙ্গালীৰ মুখা পিন্ধা" অসমীয়াৰ কৌটি কলীয়া বান্ধৱসকলক উদ্ধাৰ কৰিবলৈকো অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি কৰিব লাগে।

বঙ্গ ভাষাৰ লগত আমাৰ কোনো বিবাদ নাই। সেই ভাষাই বৰ্ত্তমানে যেনে উন্নতি কৰিছে সেইদৰে অসমীয়া ভাষাৰো উন্নতি কৰিব লাগে সেইটোহে কৈছোঁ।

এতিয়া আমাৰ পুৰণি সভ্যতা আৰু সম্পদৰ কথা কৈ আপোনাসকলক আমনি দিব নোখোজোঁ। কি কি উপায়ে অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি কৰিব পাৰি সেই বিষয়ে যি পাৰোঁ অলপ আলোচনা কৰা হব।

১। পোন প্ৰথমে এটি কথা মনত ৰাখিব লাগিব যে আমালোকে গৱৰ্ণমেণ্ট কিম্বা লোকেল বোৰ্ডৰ ওপৰতে আশা পালি হাত সাবটি বহি থাকিলে নচলিব। কাৰণ আমাক যিমান টকা খৰচ কৰিবলৈ লাগে সিমান টকা তেওঁলোকৰ খৰচ কৰিবলৈ নাটনি। এতেকে

আমালোকে নিজৰ ভৰিত ভৰ দি থিয় হবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। আমাৰ গাঁৱৰ প্ৰত্যেক মুখিয়াল ভদ্ৰলোকৰ গাতহে শিক্ষাৰ আচল ভাৰ পৰিছে। তেওঁলোকে প্ৰত্যেক গাঁৱতে একোখনি পাঠশালা, প্ৰতি মৌজাতে একোখনি মধ্য ইংৰাজী বা মজলীয়া স্কুল আৰু প্ৰত্যেক মহকুমাতে ৪।৫ খনি হাই স্কুল স্থাপন কৰিব লাগিব। আজি কালি গভৰ্ণমেণ্টৰ শিক্ষা বিভাগৰ সৰহ টকা ঘৰ সজা আৰু চৰঞ্জামতেই খৰচ হয়, আমালোকক সেই দোষে চুব নেলাগে। প্ৰত্যেক গাঁৱৰ নাম ঘৰতে কিম্বা সাধাৰণ ঘৰতে স্কুল পাতিব পাৰি। অতি সন্তোষৰ কথা, যে বিজনী মধ্য ইংৰাজী স্কুলখনি ৰাইজৰ পইচাৰে স্থাপিত আৰু পৰিচালিত হৈছে। সাহিত্যৰ উন্নতি হবলৈ হলে শিক্ষা বিস্তাৰ হব লাগে। প্ৰাথমিক শিক্ষা বাধ্যতামূলক নহলে শিক্ষা বিস্তাৰ নহয়। বাধ্যতামূলক শিক্ষা কৰিবলৈ এনে সামাজিক বান্ধ হব লাগে, যে যিবিলাক অভিভাৱকে ৮ বছৰৰ অধিক লৰা ছোৱালীক স্কুলত শিক্ষা নিদিয়ায়, তেওঁলোকে সামাজিক মতে দণ্ডণীয় হব। এই গাঁৱলীয়া স্কুলবিলাকত একোটি ধনৰ ভঁৰাল থাকিব লাগে। এই ধন কেনেকৈ গোটাব পাৰি অলপ পাচতে আলোচনা কৰা হব।

২। আজি কালি যি প্ৰনালীৰে শিক্ষা দিয়া হয় তাৰ বহুতো পৰিবৰ্ত্তন হব লাগে। বৰ্ত্তমান শিক্ষাই সাধাৰণ মানুহক শিক্ষাৰ ফালে আকৰ্ষণ কৰিব নোৱাৰে। কাৰণ সাধাৰণতঃ দেখা যায় যে, যিবিলাক লৰাই স্কুলৰ পৰা পাছ কৰি ওলাই আহে তেওঁলোক মাক বাপেক বা অভিভাৱকৰ গলগ্ৰহ হয়। তেওঁলোক নিজৰ নিজৰ ব্যৱসায়ৰ সম্পূৰ্ণ অনুপযোগী হয়। আৰু গৃহস্থালী কাম কৰিবলৈ লাজ পোৱা হয়। সেই কাৰণে সাধাৰণ মানুহে লৰা ছোৱালী স্কুলত পঢ়িবলৈ নপঠিয়ায়। শিক্ষালৈ মানুহৰ মন আকৰ্ষণ কৰিবলৈ হলে অন্ততঃ গাঁৱলীয়া পাঠশালা বিলাকত গৰু-মহ পালন আৰু উন্নতিৰ বিষয়ে. মুগা, এৰি, পাট আৰু কপাহ সূতা কটা বিষয়ে বাঁহ কাঠৰ কামৰ সম্পৰ্কে শিক্ষা দিব লাগে। এইবিলাক বিষয়ৰ সৰল ভাষাৰে নানা কিতাপ প্ৰকাশ কৰিবলৈ সাহিত্য সভাই যত্ন কৰিব লাগে। ওপৰত কোৱা বিষয় শিক্ষা দিবলৈ প্ৰত্যেক পাঠশালাৰ লগতে ৫।৬ বিঘাৰ একোখনি বাগিচা থাকিব লাগে।

৩। আজি কালি লৰা আৰু ছোৱালীৰ পাঠ্য পুস্তক একে। ইয়াৰ দ্বাৰা আমালোকে প্ৰকৃতিৰ নিয়ম ভঙ্গ কৰিছোঁ। পৰম পিতা পৰমেশ্বৰে মুনিহ আৰু তিৰোতা দুই শ্ৰেণীৰ মানুহ সৃজন কৰিছে আৰু সংসাৰিক জীৱনত তেওঁলোকৰ কৰ্ত্তব্য পৃথক। মাইকী মানুহৰ শিক্ষাৰ বেলেগ কিতাপ ৰচনা কৰিব লাগে। তেওঁবিলাকৰ প্ৰধান অঙ্গ হব লাগে ধাতৃশিক্ষা, স্বাস্থ্যৰক্ষা, সূতা কটা, কাপোৰ বোৱা, ৰন্ধাবঢ়া আৰু সংসাৰৰ পৰিয়ালৰ প্ৰতি কৰ্ত্তব্য। কিন্তু বৰ পৰিতাপৰ বিষয় যে বৰ্ত্তমান প্ৰনালীৰে শিক্ষা পোৱা শতকৰা ৮০ জনেই এই বিলাক বিষয়ত সম্পূৰ্ণ অনভিজ্ঞ। আজি কালি বিলাসিতা শিক্ষাৰ অঙ্গ হৈ পৰিছে। আমাৰ বৰ্ত্তমান দুৰাৱস্থাৰ দিনত বিলাসিতাত খৰচ কৰিবলৈ কেই জনে সাহ কৰিব পাৰে? এইবিলাক কাৰণতে সৰ্ব্বসাধাৰণে তেওঁলোকৰ ছোৱালীহঁতক স্কুললৈ পঠিয়াবলৈ ভয় কৰে। আশা কৰো স্ত্ৰী শিক্ষাৰ উপযোগী কিতাপ ৰচনা কৰিবলৈ সাহিত্য সভাই যত্ন কৰিব।

৪। মজলীয়া আৰু মধ্য ইংৰাজী স্কুলৰ ওপৰ শ্ৰেণী বিলাকত, নৰ্ম্মাল স্কুলৰ সকলো শ্ৰেণীত, হাই স্কুলৰ ৭ম মানৰ পৰা ১০ম মানলৈ, কলেজৰ ১ম আৰু ২য় বাৰ্ষিক শ্ৰেণীবিলাকত ব্ৰহ্মচৰ্য্য বিষয়ে শিক্ষা দিব লাগে। সেই বিষয়ে নানা শ্ৰেণীৰ উপযোগী কিতাপ ৰচিব লাগে। সাহিত্য সভাই এইবিলাক কিতাপ ৰচোতাক উপযুক্ত বটা দিয়াৰ বন্দবস্ত কৰিব লাগে। বৰ্ত্তমান শিক্ষা প্ৰনালীত ধৰ্ম্ম শিক্ষা নাই। যি শিক্ষাৰ লগত ধৰ্ম্মৰ সংশ্ৰৱ নাই সেই শিক্ষা লাভ কৰি কেতিয়াও মানুহে উন্নতি কৰিব নোৱাৰে। আজি কালিৰ শিক্ষাই কিছুমান কেৰাণী সৃজন কৰিছে মাথোন।

৫। প্ৰত্যেক স্কুলতে লৰাবিলাকক লাঠি খেলা আৰু ছোৱালীবিলাকক তৰোৱাল খেলাৰ শিক্ষা দিব লাগে। এই কথা কওঁতে যেন কোনেও উচাপ নাখায়। ইয়াৰ ভিতৰত আমাৰ কোনো দুৰভিসন্ধি নাই। ৰেল জাহাজৰ সুচলৰ লগে লগে নানা ঠাইৰ বিদেশী মানুহ আহি আমাৰ দেশত খুনী ডকাইতী বলৎকাৰ আদি

ভীষণ অপৰাধৰ সংখ্যা বঢ়াইছে। অকল পুলিচৰ ওপৰত ভাৰসা কৰি থাকিলে আমাৰ গা নবয়। আজি কালি অনেক সময়ত দেখা গৈছে, যে কোনো এঘৰত ডকাইতী হলে গাঁৱৰ ১৫।২০ জন মানুহ লগ লাগিও ডকাইতৰ সন্মুখলৈ যাব নোৱাৰে। এনে ঘটনাও মোৰ জনা আছে, যে গাঁৱৰ মানুহে লৰা ছোৱালী লৈ হাবিত আশ্ৰয় লয়। আজি কালি কিছুমান স্কুলত "Boys scout" প্ৰনালী উলিয়াইছে। যদি গভৰ্ণমেণ্টে দয়া কৰি লাঠি খেলা আৰু তৰোৱাল খেলাৰ সুবিধা কৰি দিয়ে তেনেহলে দেশৰ প্ৰকৃত মঙ্গল হব। আমাৰ সাহিত্যিকসকলে নজাই গৈতে লাঠি খেলা আৰু তৰোৱাল খেলাৰ শিক্ষাৰ উপযোগী এক শ্ৰেণীৰ সাহিত্য প্ৰকাশ কৰিবলৈ যত্ন কৰিব লাগে।

৬। আমাৰ দেশৰ বেহা বেপাৰ আৰু শিল্প সকলো বিদেশীৰ হাতত। গৌৰৱৰ বিষয় যে অসমীয়াৰ ভিতৰত বৰপেটা, গোৱালপাৰা অঞ্চলৰ কিছুমান ভদ্ৰলোকে এই বিষয়ে অলপ মনোযোগ দিছে, কিন্তু উপযুক্ত শিক্ষা, যথেষ্ট মুলধন, আৰু তেওঁলোকৰ ভিতৰত একতা নথকাৰ কাৰণে, তেওঁলোকো উধাব পৰা নাই। দেশৰ কল্যানৰ উপায় হৈছে বেপাৰ, অথচ আমাৰ দেশত সেই বিষয়ে শিক্ষাৰ একো বন্দবস্ত নাই। যি ইংৰাজ জাতি ইমান প্ৰতাপ আৰু ক্ষমতাশালী হৈছে তেওঁলোকৰ উন্নতিৰ প্ৰথম সোপান বাণিজ্য। বৰ দুখৰ বিষয় যে, এনেকুৱা উন্নত বণিক সম্ভূত ৰজাৰ শাসনত এশ বছৰ থাকিও আমালোকে বাণিজ্যৰ অলপো শিক্ষা কৰিব নোৱাৰিলোঁ।

অকল অসমীয়া নহয়, ভাৰতৰ বহু অংশতে জুটিয়া কাৰবাৰৰ উন্নতি কৰিব পৰা নাই। সেই বাবে আমালোক নিৰাশ হব নেলাগে। সকলো দেশতে প্ৰথম অৱস্থাতে এনেবিলাক অসুবিধা হয়। এতিয়া বানিজ্য শিক্ষা কৰিবলৈ আমাক কিছুমান কিতাপ লাগে। সুখৰ বিষয় যে ডিব্ৰুগড়ৰ প্ৰাচীন কাৰবাৰী শ্ৰীযুত শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্যৰ যত্নত কাৰবাৰ ও কাৰবাৰী নামেৰে এখনি মাহিলী কাকত প্ৰকাশ হৈছে। আশা কৰোঁ যেন সেই কাগজ খনিয়ে উন্নতি কৰি আমাক এই বিষয়ে বাট দেখুৱাবলৈ দীৰ্ঘ জীৱন লাভ কৰে।

৭। অসমৰ প্ৰত্যেক গাঁৱতে একোটি নামঘৰ কিম্বা মচজিদ আছে, সেইবিলাকৰ লগতে একোটি লাইব্ৰেৰি অৰ্থাৎ পুস্তকাগাৰ থাকিব লাগে। সেই লাইব্ৰেৰিতে গাঁৱৰ ভিতৰত যাৰ ঘৰত যিবিলাক পুৰণি পুথি দোৱা চাঙ্গতে নিগনি পইতাচোৰাৰ আহাৰ হৈছে সেই সকলো বিলাক গোটাই যত্ন কৰি ৰাখিব লাগে। প্ৰত্যেক সপ্তাহে একোদিন এই মন্দিৰত ধৰ্ম্ম পুথি পাঠ কৰিব লাগে আৰু উপযুক্ত পুৰণি পুথি অপ্ৰকাশিত থাকিলে সেইবিলাক ছাপা কৰি প্ৰকাশ কৰিব লাগে। এইবিলাক কামলৈ প্ৰত্যেক গাঁৱতে একোটি ধনৰ ভঁৰাল থাকিব লাগে। এই ধন ভঁৰাললৈ ধন গোটাবৰ এটি সহজ উপায় আছে। গাঁৱৰ ভিতৰত যিবিলাক বিয়া সবাহ, শ্ৰাদ্ধ আৰু অন্যান্য উৎসৱ হয়, সেইবিলাকত গৃহস্থৰ অৱস্থা চাই ১০৲ টকাৰ পৰা ।০ অনা লৈকে চান্দা তুলিব লাগে। আৰু অৱস্থাপন্ন মানুহৰ বেছি লাভ হলে তেওঁলোকৰ পৰাও কিছু চান্দা আদায় কৰিব লাগে। এইদৰে কিছুদিন চান্দা তুলিলে শেহত এটি পুঞ্জি হব। সেই টকা গাৱঁলীয়া বেঙ্কত জমা থলে তাৰ পৰা সুদো পোৱা হব।

৮। পাণ্ডুৰ নগৰত মাননীয় শ্ৰীযুত মদনমোহন মালব্য ডাঙ্গৰীয়াই প্ৰকাশ্য বক্তৃতাত কৈছিল যে গোটেই ভাৰতবৰ্ষৰ ভিতৰত অসমীয়া মানুহবিলাক অতি সৰল। এই হোজা মানুহবিলাকৰ ভিতৰত মোকৰ্দ্দমা লাগিলে পদে পদে কেনেকৈ অনৰ্থক অৰ্থব্যয় হয় ভুক্তভোগীৰ বাহিৰে অন্য মানুহে অনুমান কৰিব নোৱাৰে। তদুপৰি মাজে মাজে গাৱলীয়া পঞ্চায়ত স্থাপন হৈছে। এইবিলাক অনুষ্ঠানত কাম কৰিবলৈ আইন জনা নিতান্ত দৰকাৰ। কিন্তু আমাৰ সাধাৰণ মানুহৰ আইন শিক্ষাৰ সুবিধা নাই। সেইবাবে অসমীয়া ভাষাত দণ্ডবিধি আইন, কাৰ্য্যবিধি আইন, পুলিচ মেনুয়েল, ষ্টাম্প একট আদি কিছুমান দৈনিক ব্যৱহাৰী আইনৰ কিতাপ সৰ্ব্ব সাধাৰণে বুজিব পৰা কৰি লিখিব লাগে। এই কাম আমাৰ দয়ালু গভৰ্ণমেণ্টে হাতত লোৱা উচিত। আশা কৰোঁ কাউন্সিলৰ মেম্বৰসকলে এই বিষয় যত্ন কৰিব।

৯। আমাৰ দেশত মাদকতা নিবাৰণৰ কাৰণে কিছুমান কিতাপ লিখিব লাগে। বৰ্ত্তমান মদ, কানি, ভাং চুৰট, আদি নানা বিধ মাদক বস্তুৱে অসমীয়াৰ হাড় মগজু সকলো শুহিছে। এইবিলাক বস্তুৰ অপকাৰিতা সম্বন্ধে তেওবিল লিখি গাঁৱে গাঁৱে বিলাই দিব লাগে। মাদকতা এৰিব নোৱাৰিলে কি সাহিত্য কি বানিজ্য একোতে আমালোকে উন্নতি কৰিব নোৱাৰো।

১০। অসমলৈ বঙ্গদেশৰপৰা বহুতো মানুহ আহি বসতি কৰিছেহি। তেওঁলোকৰ বহুতে নানা ৰকমৰ কৃষি কৰি অলপ দিনতে অনেক টকাৰ মালিক হৈছে। আমাৰ মানুহে কৃষি সম্বন্ধে তেওঁলোকৰপৰা বহুতো শিকিব লগা আছে। তেওঁলোক যেতিয়া আমাৰ ইয়াত চিৰকাল থাকিবলৈ আহিছে তেঁওলোকক আমাৰ নিজৰ কৰি লব লাগিব। মহাপুৰুষ শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱে যেনেকৈ "বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্ম" গ্ৰহণ কৰিলে অহিন্দুকো হিন্দু কৰিছিল সেই দৰে আমলোকেও "অসমীয়া ভাষা" গ্ৰহণ কৰিলে কি বঙ্গালী, কি হিন্দুস্থানী, কি মাৰোৱাৰী, কি পঞ্জাবী, কি বোম্বাইৱালা, কি মাদ্ৰাজী কি হিন্দু কি মুছলমান কি জৈন, কি বৌদ্ধ সকলোকে নিজৰ ভাই ককাইৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগিব। তেতিয়াহে আমালোকে এটি বিৰাট অসমীয়া জাতি বুলি পৰিচয় দিব পাৰিম আৰু আমাৰ ভাষাৰো বহুত উন্নতি হব।

১১। বৰ্ত্তমান অসমত পৃথিবীৰ নানা ঠাইৰ মানুহ আহি বসতি কৰিছে। এই সকল মানুহৰ লগত কথা বাৰ্ত্তা কওঁতে আমালোকে সদায় অসমীয়া ভাষাতে কব লাগে; তেতিয়াহে তেওঁলোকে আমাৰ ভাষা গ্ৰহণ কৰিব। দুখৰ বিষয় যে যিবিলাক বিদেশী অসমত ২।৩ পুৰুষ আছে তেওঁলোকেও কিছুমানে অসমীয়া কথা কব নেজানে।

সেইবাবে তেঁওলোকৰ গাত দোষ নাই। আচল দোষ আমাৰ গাতহে। বঙ্গালী ভদ্ৰলোকজন পালেই বঙ্গলা ভাষাৰে কথা কওঁ। হিন্দুস্থানী ভদ্ৰলোক পালে, হিন্দিৰে কথা বাৰ্ত্তা কওঁ। নেপালী ভদ্ৰলোক পালে, তেওঁলোকৰ ভাষাৰে কথা কওঁ। সেইবাবে তেওঁলোকে আমাৰ ভাষা শিকিবলৈ সুবিধা নেপায় আৰু আমাৰ ভাষা শিকাৰ আৱশ্যক যেন নেভাবে। নিজৰ নিজৰ মাতৃ ভাষাৰে কাম চলাব পাৰিলে কোনেও পৰা পক্ষত অন্যৰ ভাষা শিকিব নোখোজে। এতেকে আমালোক সকলোৱে দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ হোৱা উচিত যে অসমীয়া ভাষাৰ বাহিৰে অন্য কোনো ভাষাৰে বিদেশীৰ লগত কথা বাৰ্ত্তা নকওঁ। তেতিয়া দেখিব ১০ বছৰৰ ভিতৰতে সকলো বিদেশীয়ে অসমীয়া ভাষা শিকি অসমীয়া হৈ উঠিব।

১২। অসম এখন কৃষিপ্ৰধান দেশ। ইয়াত কৃষি জীবীৰ সংখ্যাই বেছি, অথচ কৃষি সম্বন্ধে অতি পুৰণি কালৰ "কেকোৰা নাঙ্গল"টিৰো একো উন্নতি কৰিব পৰা নাই। কৃষি সম্বন্ধে বৰ্ত্তমান অসমীয়াৰ কোনো কিতাপ নাই বুলিলেই হয়। আমাৰ মাতৃৰ সুযোগ্য সন্তান ৰায় চাহাব শ্ৰীযুক্ত নাৰায়ণচন্দ্ৰ বৰুৱা ডাঙ্গৰীয়াই ২।১ খনি কিতাপ লিখিছিল। দুখৰ বিষয় সেই কিতাপ কেইখনৰো বেছি প্ৰচলন নাই। বৰ্ত্তমান অসমীয়াৰ ভিতৰত কৃষি বিষয়ৰ উচ্চ শিক্ষিত ভদ্ৰলোকৰ অভাৱ নাই। আমি আশা কৰো যেন তেখেতসকলে সৰল অসমীয়া ভাষাৰে নানা ৰকমৰ কিতাপ ৰচনা কৰি আমাৰ দেশৰ আৰু সাহিত্যৰ উন্নতি কৰিব।

বন্ধুসকল, এই অভাজনে একে উশাহে অমুকটো কৰিব লাগে তমুকটো কৰিব লাগে বুলি বহুতৰ হিচাব দিলোঁ। কিন্তু আমালোকে কেইটিনো কৰিবলৈ সমৰ্থ হব পাৰোঁ সেইটোহে ভাবিব লগীয়া। এই সকলো বিলাকতে আমাক লাগে অৰ্থ, লাগে নিস্বাৰ্থ কৰ্ম্মী। আমাৰ দুৰ্ভাগ্যবশতঃ বৰ্ত্তমান দুয়োটাৰেই অভাৱ।

প্ৰথমে টকা পাবলৈকে টান, কিন্তু মোৰ মনেৰে টকাতকৈয়ো প্ৰকৃত কৰ্ম্মী পাবলৈ আৰু টান। অনেক সময়ত দেখা হৈছে যে কোনো এটি ৰাজহুৱা কামলৈ টকা তুলিলে যাৰ হাতত থাকে তেওঁৰ হাততে চিৰকাললৈ থাকে বা তেওঁ কোনো এটা কাৰবাৰত লগায়। আৰু বহুত মানুহ দেখা হৈছে যে কোনো এটা অনুষ্ঠানৰ গুৰিয়াল হলেই তেওঁলোকৰ আত্মীয় কুটুম্ব, বন্ধু বান্ধৱৰ ভৰণ পোষণৰ ব্যৱস্থা কৰিবলৈ ব্যস্ত হয়। এইবিলাক কাৰণতে ৰাজহুৱা কামলৈ কোনো মানুহে মুক্ত হস্তে দান নকৰে, আৰু এনে ৰাজহুৱা কামত মানুহৰ আস্থা

নাই। এতেকে আমালোকে প্ৰথমৰেপৰা অতি সাৱধানে আগ বাঢ়িব লাগিব, নহলে আমাৰ এই ক্ষুদ্ৰ অনুষ্ঠানটিও সোনকালে লোপ পাব।

মোৰ মৰমৰ ছাত্ৰবৃন্দ, তোমালোকেই আমাৰ ভৱিষ্যৎ আশাৰ মূল, অসম মাতৃৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ মুখ উজ্জ্বল কৰাৰ ভাৰ তোমালোকৰ ওপৰতেই। তোমালোকে চাকৰি কৰিবৰ উদ্দেশ্য লৈ লিখা-পঢ়া শিকিব নালাগে। সেই উদ্দেশ্যে লিখা পঢ়া শিকিলে প্ৰকৃত মানুহ হব নোৱাৰা। নিজৰ নিজৰ ধৰ্ম্ম ভাৱ কেতিয়াও নেৰিবা। ভাৰতবৰ্ষৰ মানুহ চিৰকাল ধৰ্ম্মভীৰু। আমালোকে ধৰ্ম্মৰ ভিতৰেদি উন্নতি নকৰিলে অন্য গতি নাই। এতেকে তোমালোকে এতিয়াৰেপৰা ধৰ্ম্ম পথে চলি নিজৰ আৰু দেশৰ মঙ্গল সাধন কৰিবা; মোৰ মাত্ৰ এই প্ৰাৰ্থনা।

উপস্থিত ভদ্ৰ মহোদয়সকল, সামৰণিত পৰম পিতা পৰমেশ্বৰৰ চৰণত সকলোৱে প্ৰাৰ্থনা কৰো যেন আমাৰ এই সভাখনি সুচাৰুৰূপে চলে আৰু এই সভাৰ কৰ্ম্মী সকলক মাতৃ ভাষা আৰু স্বদেশ সেৱা কৰিবলৈ দীৰ্ঘজীৱী কৰে। ইতি ৩০।১।২৭

শ্ৰীভুবনচন্দ্ৰ দত্ত।

গুৱালপাৰ জিল্লাৰ পুৰণি তথ্য।

গুৱালপাৰ নামটো পুৰণি নহয়। বৰ্ত্তমানৰ গুৱালপাৰ জিল্লাৰ ঠাইডোখৰ ১৭৬৫ খৃষ্টাব্দত ইংৰাজৰ হাতলৈ যায়। ১৮৩৪ খৃঃ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ইংৰাজ অধিকৃত ঠাইবোৰ গুৱালপাৰ, কামৰূপ, দৰং আৰু নগাঁও এই চাৰি জিল্লাত বিভক্ত হয়। তেতিয়াৰে পৰা গুৱালপাৰ নামেৰে এখন বেলেগ জিল্লাৰ সৃষ্টি হয়। ইংৰাজবিলাকে পোন প্ৰথমতে গুৱালপাৰ চহৰত হেড্ কোৱাৰ্টৰ পাতে। এই চহৰখনৰ নাম ধৰি এই চহৰৰ ওচৰ চুবুৰীয়া চাৰিও পিনৰ ঠাইবোৰ লৈ গুৱালপাৰ জিল্লা নাম দিয়া হয়।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈৰ দাঁতিত বৰ্ত্তমান গুৱালপাৰ চহৰৰ প্ৰায় ডুমাইলমান পশ্চিমে পঞ্চৰত্ন নামেৰে এটা পাহাৰ আছে। মুছলমানবিলাকে কামৰূপ আক্ৰমন কৰাৰ সময়ত বহুত গুৱাল জাতিৰ মানুহ ৰংপুৰ, বগুৰা, বৰ্দ্ধমান আদি ঠাইৰপৰা মুছলমান চুবেদাৰৰ অত্যাচাৰতে হওক নাইবা আন কোনো কাৰণেই হওক, গুৱালপাৰ জিল্লালৈ আহে। এই গুৱালবিলাকৰ কিছুমানে ধুবুৰী অঞ্চলতে বসতি কৰে আৰু ভালেমানে পঞ্চৰত্ন পাহাৰৰ নামনিত ঘৰ চুৱাৰ কৰে। ইয়াৰ কেবছৰমান পিচত মানবিলাকে আহি অসমত বৰ অত্যাচাৰ কৰে। গুৱালপাৰলৈকে আহি ইহঁতে লুট-পাট কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। ১৮২৬ খৃঃ মানবিলাকে হাবৰাঘাট পৰগনাত সোমাই লুট পাট কৰে। ইংৰাজ অধিকৃত ঠাইতো মানবিলাকৰ ইমান অত্যাচাৰ দেখি ইংৰাজবিলাকে মানক খেদি দিবৰ কাৰণে যোগীঘোপালৈ আহি দুৰ্গ সাজে আৰু মানবিলাকক খেদি দিয়ে। এই সময়ত পঞ্চৰত্ন পাহাৰৰ নামনিত থকা গুৱালবিলাকে যোগীঘোপাত থকা ইংৰাজ সৈন্য সামন্তক গাখীৰ, ঘিউ যোগাইছিল। আৰু গুৱালবিলাক থকা ঠাইডোখৰক গুৱালপাৰ বোলা হৈছিল। পাচত ইংৰাজবিলাকে গুৱালপাৰ চহৰত সোমায় আৰু গুৱালপাৰ চহৰখন দখল কৰি তাতে হেড্ কোৱাৰ্টাৰ পাতে। গুৱালপাৰ চহৰ দখল কৰাৰ পিচত গুৱালবিলাকে গুৱালপাৰতো ঘিউ, গাখীৰ যোগাৰ লগাত পৰিল। সেই কাৰণে গুৱালবিলাকক গুৱালপাৰ চহৰত আহি পূৰ্ব্বকালে বসতি কৰিবলৈ হুকুম দিয়া হয়। ইয়াত গুৱালবিলাকেই পোন প্ৰথমতে ইংৰাজৰ প্ৰজা হয়। ঠাইখনত গুৱালবিলাকে বাস কৰা দেখি চহৰ খনৰ নাম ৰখা হ'ল গুৱালপাৰা, অৰ্থাৎ গুৱালৰ পাৰা।* তেতিয়াৰেপৰা চহৰ খনৰ নাম গুৱালপাৰ বুলিয়েই চলি আছে। পিচত এই চহৰৰ নামানুযায়ী জিল্লাখনৰো নাম গুৱালপাৰেই হ'ল।

তাহানি কালত আমাৰ দেশখন প্ৰাগ্‌জ্যোতিষপুৰ বা কামৰূপ নামে জনাজাত আছিল। প্ৰাচীন কামৰূপৰ বিশদ বিৱৰণ মহাভাৰত, পুৰাণাদি সকলো শাস্ত্ৰতে দেখিবলৈ পোৱা যায়। বৰ্ত্তমান গুৱালপাৰ জিল্লাৰ ঠাইডোখৰ অতীজৰপৰা এই প্ৰাচীন কামৰূপৰ অন্তৰ্গত আছিল। গুৱালপাৰ বুলি কোনো ঠাইৰ পুৰণি ইতিবৃত্ত পোৱা নেযায়। গুৱালপাৰৰ কোনো বেলেগ বুৰঞ্জী নাই, কাৰণ গুৱালপাৰৰ তেতিয়া গুৱালপাৰ নাম নাছিল। ই কামৰূপ ৰাজ্যৰ এটা অংশ আছিল। গতিকে গুৱালপাৰৰ প্ৰাচীন বুৰঞ্জী কামৰূপৰ প্ৰাচীন বুৰঞ্জীৰ লগত সানমিহলি হৈ আছে। গুৱালপাৰৰ পুৰণি তত্ত্ব জানিবলৈ হ'লে প্ৰাচীন কামৰূপৰ বুৰঞ্জী আলোচিব লাগিবই।

কামৰূপ বৰ ডাঙৰ ৰাজ্য আছিল। ৭ম শতাব্দীত যেতিয়া হিউৱেনচাং ভাৰতলৈ আহে তেতিয়া কামৰূপৰ বিস্তাৰ ১০০০০ লি বুলি তেওঁ লিখি যায়। প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্য পশ্চিমে কৰতোয়া নৈৰ পৰা পুবে দিক্কৰবাসিনী বা দিক্ৰাই নৈলৈকে বিস্তৃত আছিল।

> কৰতোয়াং সমাৰভ্য যাবদ্দিক্কৰবাসিনী।
> কামৰূপেতি তং লোকাঃ গায়ন্তি গিৰিনন্দিনী॥

কৰতোয়া নৈ ৰংপুৰ জিল্লাৰ মাজেদি আৰু দিক্ৰাই নৈ বৰ্ত্তমান শদিয়াৰ ওচৰেদি বৈ আছে। গতিকে তাহানি কালত কামৰূপ ৰাজ্য বৰ্ত্তমান অসম উপত্যকাতকৈও ডাঙৰ আছিল। কোন সময়ত কাৰ দ্বাৰাই এই বিশাল ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠিত হৈছিল তাক জানিবৰ উপায় নাই। প্ৰবাদ আছে যে অতি পুৰণি কালত অমূৰ্ত্ত নামেৰে চন্দ্ৰবংশীয় এজন ৰজাই পুণ্ড্ৰভূমি অতিক্ৰম কৰি কামৰূপৰ দৰ্শাৰণ্যত প্ৰাক্‌জ্যোতিষপুৰ নামে আৰ্য্য ৰাজ্য স্থাপন কৰে। তেতিয়াৰপৰা আৰ্য্যবিলাকে কামৰূপত বসতি বিস্তাৰ কৰে। তেওঁলোকৰ সভ্যতাৰ জেউতি আদিম অধিবাসী জাতিবিলাকৰ ওপৰত ক্ৰমাৎ বিয়পি পৰে। যি হওক কামৰূপৰ ৰজাবিলাকৰ ভিতৰত সৰ্ব্ব প্ৰথম মহীৰঙ্গ দানৱৰ নাম পোৱা যায়। দানৱ বংশৰ পিচত কিৰাত বংশই, তাৰ পিচত অসুৰ বংশই কামৰূপত ৰাজত্ব কৰে। নৰকাসুৰ অসুৰ বংশৰ প্ৰধান ৰজা আছিল।

> নৰকাসুৰনামা তু বিষ্ণুবীৰ্য্যসমুদ্ভৱঃ
> ধৰনীগৰ্ভসম্ভূতো দানৱানামধীশ্বৰঃ।
> তস্মৈ বিষ্ণু দদৌ ৰাজ্যং কামৰূপং মহাকলং
> পৃথিবী বচনাৎ সোঽপি দানৱো যুদ্ধদুৰ্দ্ধৰঃ॥

নৰকাসুৰ বৰ পৰাক্ৰান্ত ৰজা আছিল। তেওঁৰ সময়ত কামৰূপ ৰাজ্যৰ বিস্তৃতি বেছি হয়। যোগিনী তন্ত্ৰত কামৰূপ ৰাজ্যৰ যি সীমা নিৰ্দ্দেশ কৰা আছে সি বোধ কৰো নৰকাসুৰৰ ৰাজ্যৰ সীমা।

> উত্তৰস্যাং যক্ষগিৰিঃ কৰতোয়াতু পশ্চিমে
> তীৰ্থশ্ৰেষ্ঠা দিক্ষুনদী পূৰ্ব্বস্যাং গিৰিকন্যকে।
> দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰস্য লক্ষায়াঃ সঙ্গমাবধি
> কামৰূপ ইতি খ্যাতঃ সৰ্ব্বশাস্ত্ৰেষু নিশ্চিতঃ।

শ্ৰীহট্টও ইয়াৰ ভিতৰতে পৰে।

অসুৰ বংশৰ পিচত কেবাটা বংশৰো মানুহে কামৰূপত ৰাজত্ব কৰে, কিন্তু তেওঁলোকৰ সময়তো দেশৰ কি অৱস্থা আছিল তাক বিশেষকৈ জানিব নোৱাৰি। কাৰণ তেওঁলোকৰ ভিতৰত বুৰঞ্জী লিখাৰ পদ্ধতি নাছিল। আহোমবিলাকেই প্ৰথমে আমাৰ দেশত বুৰঞ্জী লিখাৰ প্ৰথা চলায়। হিউৱেনচাঙৰ নিচিনা ধৰ্ম্ম পৰিব্ৰাজকে, আমাৰ দেশ আক্ৰমন কৰিবলৈ অহা মুছলমানে আৰু ইংৰাজবিলাকে আমাৰ দেশৰ যি বিৱৰণ লিখিছে তাকেই বুৰঞ্জী বুলি মানি আমি আমাৰ দেশৰ ইতিবৃত্ত গোটাব লগাত পৰিছো। কিন্তু আমাৰ দেশৰ প্ৰাচীন বুৰঞ্জী এতিয়াও আন্ধাৰত ভেকুৰিছে। অসুৰ বা দানৱ বংশৰ সময়ত আমাৰ ৰজাবিলাকৰ বা ৰাজ্যৰ সম্বন্ধে

---

* ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈৰ পাৰত গুৱাল থকা বাবে ঠাইখনক "গুৱালপাৰ" বোলা হ'ল, এই বুলিও কোনোৱে কয়।

সম্পাদক অ, সা, স, প,।

যি দুটা এটা ঘটনাৰ কথা মহাভাৰত পুৰাণাদিত উল্লেখ পোৱা যায় তাৰপৰা ভালকৈ অনুমান কৰিব পাৰি যে আমাৰ অতীত বৰ উজ্জ্বল। গুৱালপাৰ তাহানি স্মৰণাতীত কালৰপৰা কামৰূপ ৰাজ্যৰ ভিতৰতে আছে। পুৰাকালত এইডোখৰ ঠাই যে কোনো পুৰণি ইতিবৃত্ত লৈ গৌৰৱৰ স্থল নাছিল আমি তাক কোন সাহেৰে কওঁ?

গুৱালপাৰত বহুত পুৰণি কীৰ্ত্তি-চিন বিদ্যমান আছে; তাৰপৰা অনুমান হয় যে তাহানি কালত গুৱালপাৰ ইতিহাস প্ৰসিদ্ধ ঠাই আছিল। কোচ ৰজাবিলাকৰ সময়ত গুৱালপাৰৰ গৌৰৱৰ কথা সকলোৱে জানে। ধুবুৰীত শিৱ কৈলাসপুৰী আৰু নেতাই ধুবুনীৰ ঘাট আছে; আৰু গদাধৰ নৈয়েদি বেহুলা উটি গৈছিল। ভৈৰৱ, টুকুৰেশ্বৰী, মহাদেৱৰ পাহাৰ আদি পীঠস্থান আৰু ৰাম ৰজাৰ গৰ, লালমাটীত নবাবৰ কিল্লা, চিক্‌নাপাটি আৰু যোগীঘোপাৰ পাহাৰ আদি অতীত কীৰ্ত্তিৰ নিদৰ্শন।

অঁসুৰ বংশৰ পিচত কামৰূপত পাল, সেন বংশ আদিয়ে ৰাজত্ব কৰে। তেতিয়া কামৰূপক "কমতাৰাজ্য"ও বোলা হৈছিল। তেতিয়া বঙ্গদেশত মুছলমানৰ ৰাজত্ব। মুছলমানবিলাকে কামৰূপ আক্ৰমন কৰে। ১১৯৮ খ্ৰীষ্টাব্দত বক্তিয়াৰ খিলিজি, ১২২৭ খ্ৰীষ্টাব্দত গেয়াচুদ্দিন আৰু ১২৭৮ খৃষ্টাব্দত তুগ্ৰলখাই কামৰূপ আক্ৰমন কৰে। সেই সময়ত কামৰূপৰ ৰজাবিলাকৰ প্ৰধান ঠাই আছিল গুৱালপাৰ। মুছলমানবিলাকে গুৱালপাৰলৈ আহিয়েই ব্যৰ্থ মনোৰথ হৈ উভতি যাব লগাত পৰে। পিচত কিন্তু হুচেন চাহে কমতাপুৰ জয় কৰে। মুছলমানবিলাকে কামৰূপ ৰাজ্য এৰি যোৱাৰ পিচত দেশত কিছুমান দিন অৰাজকতা আৰু নানা উপদ্ৰৱ ঘটে। কমতাপুৰত কেবাখনো স্বাধীন ৰাজ্য স্থাপিত হয়। পিচত কোচৰাজ বিশ্বসিংহই ফুলগুৰি, বিজনী আদি সকলো সৰু সৰু ৰজাবিলাকক পৰাস্ত কৰি কামৰূপ জয় কৰে। ১৫১৫ খৃষ্টাব্দত তেওঁ এখন ডাঙৰ ৰাজ্য স্থাপন কৰে। তেওঁ কোচবিহাৰত নতুনকৈ ৰাজধানী পাতে আৰু কনৌজ কাশী আদি ঠাইৰপৰা বৈদিক শ্ৰেণীৰ বহুত বামুণ আনে।

কোচ ৰজাবিলাকৰ আগেয়ে গুৱালপাৰৰ কোনো সঠিক বিৱৰণ পোৱা টান। যি কোচৰজাবিলাকে পূৰ্ব্ব বঙ্গ আৰু অসমত ইমান প্ৰতাপেৰে ৰাজত্ব কৰি গৈছে তেওঁলোকৰ আদি পুৰুষ আছিল গুৱালপাৰৰ মানুহ। আৰু গুৱালপাৰেই আছিল তেওঁলোকৰ প্ৰধান ঠাই। খুটাঘাট পৰগণাৰ চিকনগ্ৰামত কোচৰজাবিলাকৰ আদি পুৰুষ হাৰিয়া মণ্ডলৰ জন্ম হয়। তেওঁ সেই পৰগণাৰ পানাৰ, ফেদেলা, ফেদ্‌ফেদা, বৰিহানা, কাঠিয়া, তুৱাৰৰ, মেদা, বৈশাগু, জগাই, গুৱিকটা, গুগচৰ আৰু দাগাৰু নামেৰে বাৰটা বেলেগ বেলেগ সম্প্ৰদায়ৰ মানুহৰ ভিতৰত প্ৰধান আছিল আৰু মণ্ডল উপাধি পাইছিল। কোচ বংশৰ আদি পুৰুষ হাজোৱে কামৰূপৰ পশ্চিম ফালে এখন ৰাজ্য স্থাপন কৰে। হৰি মণ্ডলে হাজোৰ হীৰা আৰু জীৰা নামেৰে দুজনী ছোৱালীক বিয়া কৰে। তেওঁৰ দুটা লৰা হয়, হীৰাৰ গৰ্ভত বিশু আৰু জীৰাৰ গৰ্ভত শিশু। কালত বিশুৱে বিশ্বসিংহ নাম লৈ পৰাক্ৰমেৰে ৰাজ্য শাসন কৰে; তেৱেঁই প্ৰথমতে ৰংপুৰ জয় কৰে।

বিশ্বসিংহৰ পাচত নৰনাৰায়ণ কোচৰাজ্যৰ ৰজা হয়। তেওঁৰ সময়তে বোধ কৰোঁ কামৰূপ ৰাজ্য চাৰি খণ্ড বিভক্ত আছিল যেনে--

১। কামপীঠ—কৰতোৱা নৈৰপৰা সুবৰ্ণৰেখা বা সোণকোষ নৈলৈকে (বঙ্গদেশৰ ৰংপুৰ জিল্লা)।

২। ৰত্নপীঠ—সুবৰ্ণৰেখা নৰপৰা ৰূপসী বা ৰূপহী নৈলৈকে (গুৱালপাৰ আৰু কামৰূপ)।

৩। স্বৰ্ণপীঠ—ৰূপহী নৈৰপৰা ভৈৰবী বা ভৰলী নৈলৈকে (কামৰূপ আৰু দৰং)।

৪। সৌমাৰপীঠ ভৰলী নৈৰপৰা দিক্ৰাই নৈলৈকে (লক্ষীমপুৰ আৰু শিৱসাগৰ)। আহোমবিলাক আহি পোন প্ৰথমতে সৌমাৰ পীঠতে ৰাজত্ব কৰে।

নৰনাৰায়ণ জীয়াই থাকোতেই তেওঁৰ ভায়েক চিলাৰায়ৰ পৰলোক হয়। চিলাৰায়ৰ মৃত্যুৰ পিচত তেওঁৰ পুতেক ৰঘুৰায়ে বৰনগৰত নিজকে স্বাধীন ৰজা বুলি ঘোষণা কৰি বিদ্ৰোহী হবৰ উপক্ৰম কৰে। তেতিয়া নৰনাৰায়ণে বিশাল কোচৰাজ্যক দুভাগ কৰি দিয়ে। পূব অংশত ৰঘুৰায় ৰজা হয়। আৰু পশ্চিম অংশ নৰনাৰায়ণৰ পুতেক লক্ষ্মীনাৰায়ণে অধিকাৰ কৰে। বৰ্ত্তমান গুৱালপাৰ কামৰূপ জিল্লা আৰু মঙ্গলদৈ মহকুমা জুৰি ৰঘুৰায়ৰ ৰাজ্য আছিল। বৰনগৰৰপৰা এই ৰাজ্যৰ ৰাজধানী হাজোত পতা হয়। সেই কাৰণে এই ৰাজ্যৰ নাম হৈছিল কোচ-হাজো। ৰঘুৰায়ৰ মৃত্যুৰ পিচত পৰীক্ষিত নাৰায়ণ ৰজা হয়। গুৰুলীলাত পৰীক্ষিত নাৰায়ণৰ ৰাজ্য বিজয়পুৰৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়।

"বিজয় নগৰখান উপমাক নাহি থান
কি কহিবো তাৰ যে মহত্ব।
ৰজতৰে যাৰ গড় ঠাই ঠাই কচিকয়,
শোভে হাতী হয় সব যত॥
চতুৰ্দ্দিকে সেনাচয়, নানা ভাবে প্ৰকাশয়
কোনে তাক কৰিবেক অন্ত।
গদাধৰ নদীবৰ, মধ্যে মধ্যে নগৰৰ
বহি ব্ৰহ্মপুত্ৰত পড়ন্ত॥
হেনয় 'বিজয়পুৰ' নগৰত যেন সুৰ
পতি পৰীক্ষিত নৃপবৰ।
শত্ৰু জিনি বাহুবলে কৃষ্ণে ৰাজ্য অধিকলে,
মহাৰাজা কামৰূপেশ্বৰ"॥ —গুৰুলীলা।

বিজয়পুৰ বোধ কৰোঁ বৰ্ত্তমান বিজ্‌নী। কোনো কোনোৰ মতে গুৰুলীলাত যি পৰীক্ষিতৰ ৰাজধানীৰ বৰ্ণনা আছে সি বৰনগৰৰ বৰ্ণনা, কাৰণ তেখেতসকলৰ মতে পৰীক্ষিতৰ পুতেক বিজিতনাৰায়ণেহে বিজ্‌নীত ৰাজধানী পাতে।

পৰীক্ষিতনাৰায়ণে লক্ষ্মীনাৰায়ণৰ ৰাজ্য আক্ৰমন কৰে। লক্ষ্মীনাৰায়ণে ঢাকাৰ নবাবৰ আশ্ৰয় লয়। মুছলমানে কোচহাজো আক্ৰমন কৰে। কমলখাই ধুবুৰী অৱৰোধ কৰে। তেতিয়া পৰীক্ষিতনাৰায়ণে মোগল সম্ৰাট জাহাঙ্গীৰৰ সাহায্য বিচাৰি দিল্লীলৈ যাওঁতা হয়। উভতি আহোঁতে বাটতে তেওঁ ঢুকায়। পৰীক্ষিতৰ পুতেক বিজিতনাৰায়ন বঙ্গৰ নবাবৰ তলতীয়া এজন জমিদাৰ হৈ বিজ্‌নীত থাকে। ৰজা কুমুদনাৰায়ণৰ সময়ত ডুমুৰিয়াত নতুনকৈ ৰাজধানী পতা হয়। তাৰ পিচত অভয়াপুৰীলৈ ৰাজধানী নিয়া হয়। ৰাণী অভয়েশ্বৰী দেবীৰ নাম অনুসৰি ঠাইডোখৰৰ নাম অভয়াপুৰী ৰখা হৈছে। বৰ্ত্তমানে ৰজা যোগেন্দ্ৰনাৰায়ণ ভূপ বাহাদুৰৰ পক্ষে কোৰ্ট্ অৱ্ ৱাৰ্ডচে জমিদাৰী চলাইছে।

কোচবিহাৰৰ ৰজা প্ৰাণনাৰায়ণ, আহোম আৰু মুছলমানবিলাকৰ ভিতৰত ধুবুৰী আৰু যোগীঘোপাত কেবাখনো ৰণ হয়। সেই সময়তে মীৰজুমলাই অসম আক্ৰমন কৰে। আহোমবিলাকে যোগীঘোপাত এটা প্ৰকাণ্ড দুৰ্গ সাজে। দুৰ্গটোৰ বিশদ বিৱৰণ "ফাটিয়া-ই-ইব্ৰিয়াত" পোৱা যায়। এই সময়ত কোচহাজো আৰু কোচবিহাৰ ৰজাৰ অৱস্থা বৰ বেয়া হয়। এই সুযোগতে এই দুখন ৰাজ্যৰ তলত ডাঙৰ বাব লৈ থকা কেবা জনো মুখিয়াল মানুহে একোডোখৰ ঠাই লৈ নিজকে স্বাধীন বুলি ঘোষণা কৰে। ১৬৮২ খ্ৰীষ্টাব্দত মুছলমানে কোচৰাজ্যৰপৰা গুৱালপাৰ কাঢ়ি নিয়ে। তেতিয়াৰপৰা কিছুমান দিন মোগল সম্ৰাজ্যভুক্ত থাকি গুৱালপাৰ বঙ্গদেশৰ নবাবৰ শাসনাধীনত আছিল।

মানবিলাকে অসম আক্ৰমন কৰাৰ সময়ত দেশখন অৰাজক হৈ পৰিছিল। দেশত কেবাটাও দল গঠিত হৈছিল। ইপিনে মানবিলাকৰ যৎপৰোনাস্তি অত্যাচাৰত, এই সময়ত উজনি অসমৰ বহুত মুখিয়াল মুখিয়াল মানুহ নিম্ন অসমত আহি আশ্ৰয় লয়হি। "The Ahom nobles and great Gosains, with few exceptions, had retired to Goalpara after losing the whole or the bulk of their property; and they were followed by large numbers of the common people. The former eventually returned to their homes, but the poor refugees did not and their descendants still form a large proportion of the inhabitants of the eastern part of Goalpara."—E. A. Gait.

এই সময়তে বাৰভূঞা বংশৰ দুজন ভায়েক ককায়েক আহি গুৱালপাৰ চহৰত আশ্ৰয় লয়। এওঁলোকৰ লগত বহুত মানুহ আহে। বৰ্ত্তমানে গুৱালপাৰ চহৰত থকা নদীয়াল মানুহবিলাক এওঁলোকৰ লগতে অহা। তেতিয়া চহৰখন প্ৰায় গাৰোবিলাকেই অধিকাৰ কৰি আছিল। এই দুজন ভাইককাইৰ ভিতৰত মনোমালিন্য হৈ এজনে গৌৰীপুৰৰ ফালে গৈ কোচ ৰজাৰ অধীনত কানুনগুৰ কাম লয়। কোচ ৰজাই গৌৰীপুৰত এডোখৰ

মাটি দিয়ে। তেঁৱেই গৌৰীপুৰ ৰাজ্যৰ প্ৰতিষ্ঠাতা। আন-জনে গুৱালপাৰ চহৰতে নিজকে স্বাধীন বুলি ঘোষণা কৰে। তেঁৱেই গুৱালপাৰ চহৰত পৰ্ব্বতী শ্যামৰায়ৰ মন্দিৰ সজায়। মানক খেদি দি ইংৰাজবিলাকে যোগীঘোপাৰ পৰা পাৰ হৈ গুৱালপাৰলৈ আহিলত, তেওঁ মেচপাৰালৈ পলাই যায়। কিন্তু ইংৰাজে তেওঁক অভয় দিয়ে আৰু শ্যামৰায়ৰ খৰচ নিৰ্ব্বাহৰ কাৰণে বহুত দেৱোত্তৰ মাটি দিয়ে।

গৌৰীপুৰ ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠাৰ সময়ত কোচৰজাৰ তলত ডাঙ্গৰ বাঁৰ লৈ থকা কেবাজনেও একোডোখৰ ঠাই লৈ নিজকে স্বাধীন বুলি ঘোষণা কৰে আৰু মুছলমানৰ অনুমতি আনে। বৰ্ত্তমানে গুৱালপাৰ জিল্লাত যিবিলাক সৰু সৰু জমিদাৰী দেখিবলৈ পোৱা যায় এইবিলাক সেই সময়তে প্ৰতিষ্ঠিত হয়। ভুটানৰপৰা ভোটবিলাকে আহি নামনিত বৰ অত্যাচাৰ কৰে। পৰ্ব্বতজোৱাৰ গুমা, যিদলি, বিজ্ নী আদি ঠাই ভোটবিলাকে দখল কৰে। তেতিয়াৰপৰা ভোটেই বিজ্ নীত ৰজা পাতে। ভোটান যুদ্ধৰ পিচত ইংৰাজে এইবিলাক ঠাইৰ জমিদাৰ বিলাকক দোধাত কৈছিল যে এইবিলাক ঠাই তেওঁলোকে ভোট ৰাজাৰপৰা পায়। তেতিয়াৰপৰা এইবিলাক খাছ মাটি।

১৭৬৫ খ্ৰীষ্টাব্দত যেতিয়া ইষ্ট্ ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে বঙ্গদেশৰ মুছলমানৰ ৰাজ্য দখল কৰে তেতিয়া গুৱাল-পাৰ ৰংপুৰ জিল্লাৰ এটা অংশ আছিল। গুৱাল-পাৰ বাণিজ্যৰপ্ৰধান ঠাই আছিল। ইংৰাজবিলাকে যোগীঘোপাত সৈন্য সামন্ত ৰাখিছিল। কিন্তু গুৱালপাৰত কোনো চিভিল অফিচাৰ নাছিল। ১৮২২ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ১০ নং ৰেগুলেচন মতে গুৱালপাৰক এখন বেলেগ জিল্লা কৰা হয়। ডেভিড্ স্কট্ স্পেচিয়েল চিভিল কমিচনাৰ নিযুক্ত হয়। তেতিয়াৰপৰা গুৱালপাৰ অসমৰ কমিচনাৰৰ তলতীয়া জিল্লা হয়। সেই সময়ত গাৰো পাহাৰক গুৱালপাৰ জিল্লাৰ ভিতৰত ধৰা হৈছিল। ১৮৬৭ খ্ৰীষ্টাব্দত গুৱালপাৰ অসমৰপৰা কোচবিহাৰৰ কমিচনাৰৰ তললৈ অনা হয়। গাৰোবিলাকে গুৱালপাৰলৈ আহি প্ৰায় লুট-পাট কৰিছিল সেই কাৰণে সিহঁতক দমন কৰি ৰাখিবৰ নিমিত্তে ১৮৬৯ খ্ৰীষ্টাব্দত সকল গাৰোপাহাৰকে এখন জিল্লা কৰি তাৰ শাসন ভাৰ এজন ডিপুটি কমিচনাৰৰ ওপৰত দিয়া হয়। ১৮৭৪ খ্ৰীষ্টাব্দত অসম প্ৰদেশ গঠিত হয়; তেতিয়া গুৱালপাৰ আৰু গাৰো পাহাৰ এই নতুন প্ৰদেশত ভুক্ত কৰি লোৱা হয়।

আগেয়ে কোৱা হৈছে যে আমাৰ কোনো লিখিত ইতিহাস নাই। এতিয়া আমি যিবিলাক কথা জানিব পাৰিছো সি কেৱল আহোম বুৰঞ্জী, দৰং ৰাজবংশাৱলী আৰু অনুসন্ধিৎসু ইংৰাজ লিখকসকলৰ কলমৰপৰা ওলোৱা। যেতিয়া আহোম ৰজাসকলে গোটেই অসম অধিকাৰ কৰি শাসন কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে, তেতিয়া অসমৰ বুৰঞ্জী ৰীতিমতে লিখা হৈছিল। দুজনমান মুছলমান পৰি-ব্ৰাজক আহি অসমৰ বিবৰণ লিখি যায়। গুৱালপাৰৰ মানুহে এসময়ত গৌৰৱৰ মুকুট শিৰত পিন্ধিছিল, আৰু ইয়াৰ মানুহেই এসময়ত মহা প্ৰতাপেৰে ৰাজ্য শাসন কৰিছিল আৰু দেশৰ ভাল বেয়াৰ নিয়ন্তা আছিল। এই জিল্লাৰ মানুহেই প্ৰথমে বৃটিছ সৈন্য শ্ৰেণীভুক্ত হৈ মানৰ উপদ্ৰব আদি দেশৰ অপায় অমঙ্গল দূৰ কৰাত বৃটিছ গবৰ্ণমেণ্টৰ সহায় হৈছিল। এই গুৱালপাৰৰ পৰাই আজিও ইংৰাজৰ সৈন্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। মানবিলাকৰ বৃটিছেৰে সৈতে সংঘৰ্ষ হয় গুৱালপাৰত। আৰু তাৰপৰাই মান উভতি পলাব লগাত পৰে।

গুৱালপাৰত বহুত জাতিৰ মানুহ আছে। দ্ৰেভি-ডিয়ান আৰু মঙ্গোলিয়ান জাতিৰ মানুহেই ইয়াত সৰহ। মেচ, গাৰো আদি জাতিৰ মানুহবিলাকেই বোধ কৰো ইয়াৰ আদিম অধিবাসী। আৰ্য্যবিলাক অসমত সোমোৱাৰ পিচত ইহঁতে হাবিয়ে পৰ্ব্বতে আশ্ৰয় লয়। অসমৰ ভিতৰত গুৱালপাৰ জিল্লাতেই কোচ আৰু ৰাজবংশী জাতিৰ মানুহ সৰহ। বৰ্ত্তমান কোচ আৰু ৰাজবংশী এই দুটা বেলেগ বেলেগ জাতিক এটি জা বুলি ভুল কৰে। কোচবিলাক মঙ্গোলিয়ান। পু আৰু তন্ত্ৰত এওঁলোকক "কুবাচ" বুলি উল্লেখ কৰি ৰাজবংশী জাতিৰ মানুহবিলাকক দ্ৰেভিডিয়ান বুলিব পাৰি। মুছলমান আক্ৰমনৰ সময়ৰপৰা ইয়াত মুছলমান আৰু শিখ জাতিৰ মানুহ বাস কৰে। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱৰ সময়ত ৰজা নৰনাৰায়ণে কনৌজ কাশী আদি

ঠাইৰপৰা বৈদিক শ্ৰেণীৰ বামুণ আৰু ভাল কায়স্থ মানুহ আনে। ইয়াৰ বাহিৰে ইয়াত কলিতা নদীয়াল সাউ, নমশূদ্ৰ আৰু আন আন কেবাজাতিৰো মানুহ আছে। কোনো কোনোৰ মতে অসমৰ নদীয়াল বা কৈবৰ্ত্ত-বিলাক দ্ৰেভিডিয়ান মানুহ। কোচ আৰু ৰাজবংশীবিলাকে ক্ষত্ৰিয় বুলি পৰিচয় দিয়ে।

গুৱালপাৰত প্ৰায় সকলো ধৰ্ম্মৰ মানুহ আছে। গুৱালপাৰৰ আদিম অধিবাসীবিলাক বোধ কৰো চীন সম্ৰাজ্যৰ মঙ্গোলিয়া প্ৰদেশৰপৰা আহে। সিহঁতে ভুতপ্ৰেত পূজা কৰিছিল। এতিয়াও ইয়াৰ পাৰ্ব্বত্য জাতিবিলাকৰ ভিতৰত বেলেগ বেলেগ ধৰ্ম্ম আছে। যেতিয়া গোটেই ভাৰত জুৰি বৈদিক ধৰ্ম্ম বিয়পি পৰে, তেতিয়াৰেপৰা শাক্ত ধৰ্ম্মৰ মানুহ গুৱালপাৰত আছে। ইয়াৰ ৰজা জমিদাৰবিলাক শাক্ত। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ সময় ইয়াত বহুত মানুহ তেওঁৰ ধৰ্ম্মত দীক্ষিত হৈছিল। চৈতন্য-পন্থী মানুহো ইয়াত আছে। মেচবিলাকৰ বহুত ব্ৰাহ্ম হৈছে। ইংৰাজবিলাক অহাৰ পিচৰপৰা পাৰ্ব্বত্য জাতিৰ সৰহ ভাগ মানুহ খ্ৰীষ্টান হৈছে।

আন জিল্লাতকৈ গুৱালপাৰত বিদেশী মানুহৰ সংখ্যা বেছি। কাৰণ জিল্লাখন অসম আৰু বঙ্গ দুই প্ৰদেশৰ মাজত। মান ভাঙ্গনিৰ সময়ৰেপৰা বহুত মানুহ উজনি অসমৰপৰা আহি গুৱালপাৰ চৰ্ ডিভিজনত বসতি কৰি আছে। আৰু ধুবুৰী চৰ্ ডিভিজনখনত বঙ্গলা দেশৰ মানুহ বহুত আছে।✓

"For Goalpara, the adjoining Bengal districts are Rangpur, Jalpaiguri and Cooch Behar State. Some of the 26,000 immigrants from these districts are casual and temporary visitors, but many of them are permanent settlers, as Goalpara is the nearest Assam Valley district with land available for cultivation. * * * Nearly 20 p. c. of the population is made up of settlers from Mymensing, Pabna and Bogra."

—Census Report of Assam 1923.

গুৱালপাৰৰ ভাষা লৈ বহুত গোলমাল। মেচ গাৰো আদি জাতিবিলাকৰ ভিতৰত তো বেলেগ বেলেগ ভাষাৰ চলন আছেই, তদুপৰি গুৱালপাৰ চৰ্ ডিভিজনৰ ভাষাৰ লগত ধুবুৰী অঞ্চলৰ ভাষাৰ বহুত গৰমিল আছে। বৰ্ত্তমান গুৱালপাৰৰ ভাষাৰ অসমীয়া ভাষাৰ লগতো মিল নাই আৰু বঙ্গলা ভষাৰ লগতো মিল নাই। অসমীয়া আৰু বঙ্গলা ভাষাৰ মজা-মজি এটা ভাষা গুৱাল-পাৰত ব্যৱহাৰ হয়। "We may take it as a settled fact that, so long we attempt to work upon a basis of "Bengali" and "Assamese" the language statistics of Goalpara district will be worthless. The plain fact is that the people of Goalpara district all speak "Goalpari". At the Bengal end they speak it with a tinge of Bengali, at the Assam end with a tinge of Assamese, and in the middle with a tinge of both",—Census Report of Assam, 1923.

পণ্ডিত সকলে যি কেইটা শ্ৰেণীত ইণ্ডো-চীন (Indo-Chinese) ভাষা কওঁতাসকলক বিভাগ কৰিছে, তাৰে তিনটা থাই শ্ৰেণীত অসমলৈ অহা সেই বংশৰ মানুহ-বোৰ পৰে। (১) মন-খেমৰ (Mon-khemer), (২) তিব্বত-বৰ্ম্মা (Tibeto-Burman), (৩) শ্যাম-চীন (Siamese Chinese)। চীন ভাষা শ্যাম-চীন ভাষাৰ বংশৰ ভিতৰুৱা। আহোম ভাষা চান্ ভাষাৰপৰা ওলোৱা। মন-খেমৰ কওঁতাবিলাক অসমলৈ প্ৰথমতে আহে। তেওঁলোকৰ পিচত তিব্বত-বৰ্ম্মা ভাষাৰ ভিতৰুৱা ভাষা কওঁতা বিলাক এটা ফৈদৰ পিচত আন এটাকৈ অসমত সোমায়হি। তিব্বত-বৰ্ম্মা ভাষাৰ পৰিয়ালৰ ভিতৰুৱা তিনি শ্ৰেণীৰ ভাষা অসমবাসী অনাৰ্য্যবিলাকৰ ভিতৰত আজি কালি প্ৰচলিত আছে—(১) নগা-ভাষা, (২) কুকি-চীন ভাষা; (৩) বড়ো ভাষা। আৰ্য্য অনাৰ্য্য অসমীয়া, বঙ্গালী, সকলো ভাষাৰ সানমিহলি হৈ গুৱাল-পাৰৰ ভাষা উৎপন্ন হৈছে। কোচবিলাকৰ এটা বেলেগ ভাষা আছিল। এতিয়া সি লুপ্তপ্ৰায়। আমাৰ বিশ্বাস

যে কোচ ৰজাবিলাকৰ সময়ত যি ভাষা গুৱালপাৰত চলিত আছিল, সেই ভাষাই বোধ কৰোঁ গোটেই অসমৰ ভাষা আছিল। তাহানি কালৰ ভাষাত লিখা কিতাপ আদি পোৱা যায়। পুৰণি কামৰূপৰ ভাষা আৰু গুৱালপাৰৰ ভাষা একে। পুৰণি কামৰূপী ভাষাই বিদেশী কেবাটা ভাষাৰো লগত সানমিহলি হৈ গুৱালপাৰত বৰ্ত্তমান ৰূপ ধৰিছে।

সামৰণিত আমি স্বীকাৰ কৰিবই লাগিব যে অতীজতে গুৱালপাৰ কামৰূপৰ বা অসমৰ অংশ আছিল আৰু বৰ্ত্তমানেও ই অসমীয়া জিল্লা। যদিও ৰাজনৈতিক কাৰণত গুৱালপাৰ কিছু দিনৰ কাৰণে বঙ্গদেশৰ লগত চামিল হৈ আছিল, তথাপি গুৱালপাৰ অসমীয়া জিল্লাহে। অৱশ্যে বঙ্গদেশৰ লগত থকাত গুৱালপাৰৰ অলপ চেহাৰাৰ পৰিবৰ্ত্তন হৈছে, আৰু ই হবই। লৰ্ড কৰ্ণৱালিচৰ দিনত বঙ্গদেশত চিৰস্থায়ী বন্দবস্ত চলে; তেতিয়া গুৱালপাৰ, ধুবুৰী আৰু কৰাইবাৰী ঠানাৰ এলেকাৰ মাটিও চিৰস্থায়ী বন্দবস্তৰ ভিতৰত সোমায়। গুৱালপাৰত ১৯ টা চিৰস্থায়ী বন্দবস্তৰ জমিদাৰী আছে। ইয়াৰ কালি ৩,৯৫৪ বৰ্গ মাইল। এই জিল্লাত খাচ মাটি ২,৩৭৩ বৰ্গ মাইল। অৰ্থাৎ গোটাই জিল্লাখনৰ প্ৰায় ⅔ অংশ চিৰস্থায়ী বন্দবস্তৰ। গুৱালপাৰ জিল্লাৰ মানুহৰ নীতি নিয়ম, আচাৰ ব্যৱহাৰ সকলো অসমীয়া। তেওঁলোকৰ ভাষাও অসমীয়া। গুৱালপাৰ জিল্লা বঙ্গদেশৰ দাঁতিত। গতিকে বঙ্গদেশৰ যে কোনো কোনো বিষয়ে ইয়াত অলপ অচৰপ আধিপত্য কৰিব ই স্বভাবিক। পৃথিৱীৰ বুৰঞ্জীত ইয়াৰ প্ৰমান বহুতো দেখিবলৈ পোৱা যায়। বৰ্ত্তমানে গুৱালপাৰ সকলো বিষয়ে হীন। কাৰণ ইয়াৰ দুই নাৱত দুই ভৰি হৈছে। গুৱালপাৰে অসমীয়া ভাবেহে উন্নতি কৰিব পাৰিব। জমিদাৰবিলাকে জিল্লাখনৰ উন্নতিৰ কাৰণে চেষ্টা কৰক আৰু উজনি অসমে ভনীয়েকক সম্ভাষন কৰি নিয়ক। *

শ্ৰীসুৰেন্দ্ৰমোহন দাস।

* এই প্ৰবন্ধৰ লিখকগৰাকী এজন শিক্ষিত গুৱালপৰীয়া। এই প্ৰবন্ধত তেখেতে প্ৰকাশ কৰা মতেই আচল গুৱালপৰীয়া শিক্ষিত মানুহৰ মত। তথাপি, গৌৰীপুৰৰ বৰ্ত্তা বাহাদুৰ আৰু তেওঁৰ লগৰ নকৈ বঙ্গালী হব খোজা জনদিয়েকে কয়, বোলে গুৱালপাৰৰ হেনো বঙ্গালৰ দেশ। সম্পাদক—অ, সা, স, প,।

বেদান্ত দৰ্শনত ঈশ্বৰ আৰু মানুহৰ সম্বন্ধ।

সংসাৰত জীৱ মাত্ৰেই অৱস্থাৰ দাস। জীৱই অৱস্থা গঢ়িব নোৱাৰে; কিন্তু পাৰিপাৰ্শ্বিক অৱস্থাই জীৱক গঢ় দিয়ে। জীৱশ্ৰেষ্ঠ মানুহো অৱস্থাৰ দাস। যি জ্ঞানে মানুহক ইতৰ জীৱৰপৰা পৃথক কৰিছে আৰু যি জ্ঞানৰ বলত তেওঁ আজি তেওঁৰ চাৰিওফালৰ বাহ্যৰ অৱস্থাৰ ওপৰত কিছু প্ৰভুত্ব কৰিবলৈ ধৰিছে সেই জ্ঞানে তেওঁৰ পূৰ্ব্ব পুৰুষসকলৰ নিজ অৱস্থা হৃদয়ঙ্গম কৰাই তেওঁবিলাকৰ নিঃসহায়তাৰ ভাবটো তেওঁবিলাকৰ মনত গভীৰতৰ কৰি দিছিল। তেওঁবিলাকে দেখিলে, প্ৰাণ ধাৰণ আৰু বংশ ৰক্ষাৰ কাৰণে মানুহে নিজৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰি চলিব নোৱাৰে; নিজৰ শক্তি সামৰ্থ্য খটাইও বাহিৰা শক্তিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লাগে। মানুহক পাণী লাগে, বতাহ লাগে, জুই লাগে, বেলিৰ তাপ লাগে, পোহৰ লাগে, আহাৰৰ কাৰণে শস্য লাগে, শস্যক আকৌ ৰ'দ লাগে বৰষুণ লাগে, ইত্যাদি। এইবিলাক প্ৰাকৃতিক উপাদানৰ সহায় নহলে মানুহৰ খিতাতে মৰণ। অথচ এইবিলাক উপাদান মানুহৰ নিজ হাতে গঢ়া নহয়; মানুহে নিয়ম কৰি এইবিলাক চলাব নোৱাৰে। ভাৰতীয় আৰ্য্যসকলে এইবিলাকৰ প্ৰত্যেকতে একোজন নিয়ন্তা দেৱতা ধাৰণা কৰি ললে।

এই দেৱতাসকলক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ, অভাৱ মোচনৰ নিমিত্তে তেওঁবিলাকৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ আৰু তেওঁবিলাকৰ ওচৰত কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিবলৈ ঋষি-মুনিসকলে একোজন দেৱতাৰ উদ্দেশে একোটি স্তুতি গান ৰচনা কৰিবলৈ ধৰিলে। এই স্তুতি গানবিলাকেই ঋক্‌বেদ।

এইদৰে যদিও দেশত হিন্দুসকলৰ বহুত দেৱদেৱী হল, একোটা উপলক্ষত একোজন দেৱতাক পূজা কৰোতে সেই জনকেহে প্ৰাধান্য দিছিল; আনবিলাকক সেই সময়ৰ কাৰণে পাহৰিছিল। এইদৰে প্ৰাধান্য দি পূজা কৰোতে কৰোতে ঋষি মুনিসকলৰ মনত ধাৰণা হল দেৱতাসকলৰ ওপৰত এজন দেৱৰো দেৱতা আছে, যিজন সকলোৰে সৃষ্টিকৰ্ত্তা পালনকৰ্ত্তা আৰু সংহাৰ-কৰ্ত্তা। তেতিয়া তেওঁবিলাকে সেই পৰম দেৱতা এক ঈশ্বৰৰ পূজা কৰিবলৈ ধৰিলে। যিজন ঈশ্বৰ দেৱৰো দেৱতা সেইজনৰ সমসৰ আৰু থাকিব নোৱাৰে। গতিকে সেই ঈশ্বৰ অদ্বিতীয়। ধৰ্ম্ম শাস্ত্ৰৰ এই ঈশ্বৰৰ প্ৰকৃতি নৰ-প্ৰকৃতিৰ দৰে। এওঁ মাতিলে মাত দিয়ে, ভাল কাম কৰিলে পুৰস্কাৰ দিয়ে আৰু বেয়া কাম কৰিলে শাস্তি দিয়ে। দৰ্শনে কিন্তু এওঁৰ লগত ইমান হলিগলি কৰিব নোখোজে; এওঁক আঁতৰত বা আঁৰত ৰাখি চলিবলৈ ভাল পায়। কোনো দৰ্শনে আকৌ সোনকালে এওঁৰ লোকান্তৰ হলেহে ভাল পায়। মুঠতে কবলৈ গলে ঈশ্বৰ আৰু ধৰ্ম্মশাস্ত্ৰৰ ভিতৰত জানিবা গাৱঁলীয়া পিতা পুত্ৰৰ সম্বন্ধ; ঈশ্বৰ আৰু দৰ্শন শাস্ত্ৰৰ ভিতৰত জানিবা নগৰীয়া পিতা পুত্ৰৰ সম্বন্ধ। নগৰীয়া পুতেকে যেনেকৈ বাপেকৰ উল্লেখ কৰোতে দেউতা নুবুলি Father বোলে, দৰ্শনেও তেনেকৈ ঈশ্বৰ নুবুলি "Absolute" "Being," "Infinite" ইত্যাদি বোলে। বেদান্ত দৰ্শনত ঈশ্বৰক ব্ৰহ্ম বোলে।

মানুহক আৰু বেছিকৈ চিনাব নালাগে। প্ৰাণ, মন দশ ইন্দ্ৰিয় আৰু স্থূল শৰীৰেৰে আবৃত আত্মাই মানুহ। আত্মাৰ এইবিলাক আৱৰণক বেদান্ত দৰ্শনে উপাধি বোলে। মানুহৰ ভিতৰত আত্মাইহে সাৰ বাকীখিনি ফলস। সাৰখিনিহে দৰ্শনৰ আলোচ্য বিষয়। গতিকে বেদান্ত দৰ্শনত ঈশ্বৰ আৰু মানুহৰ সম্বন্ধ মানে ব্ৰহ্ম আৰু আত্মাৰ (জীৱাত্মাৰ) সম্বন্ধ।

এতিয়া কথা হৈছে এই ব্ৰহ্মৰ স্বৰূপ কি? আন বস্তুৰ দৰে ব্ৰহ্মৰ ব্যাখ্যা দিব নোৱাৰি। ব্ৰহ্ম এনে, ব্ৰহ্ম তেনে বুলি ব্যাখ্যা কৰিব নোৱাৰি; ব্ৰহ্ম এনে নহয় তেনে নহয় বুলিহে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰি। বেদান্তৰ মতে ব্ৰহ্ম "সেই সৰ্ব্বজ্ঞ, সৰ্ব্বশক্তিমান কাৰণ, যাৰপৰা এই বহুনাম আৰু বহুৰূপধাৰী সংসাৰৰ উৎপত্তি, যাত এই সংসাৰৰ স্থিতি আৰু যাত এই সংসাৰৰ লয়"। এই ব্যাখ্যা-মতে দেখা গল নামৰূপধাৰী এই সংসাৰৰ মূল কাৰণ ব্ৰহ্মই।

ব্ৰহ্মৰ অস্তিত্ব সম্বন্ধে বেদান্তই প্ৰমাণৰ আৱশ্যক বোধ নকৰে। ইন্দ্ৰিয়গোচৰ বস্তুৰহে অস্তিত্ব নাস্তিত্ব প্ৰমাণ কৰিব পাৰি। মই যিখন কাগজত লিখিছোঁ সেইখন কাগজ ছুই পাইছোঁ, দেখি পাইছোঁ, মোৰ স্পৰ্শানুভূতি দ্বাৰাই কাগজখনৰ অস্তিত্ব প্ৰমাণিত হৈছে। আলিয়ে মই হাতী যোৱা দেখা নাই; কিন্তু আলিত হাতীৰ খোজ দেখিছোঁ। খোজৰপৰাই অনুমান কৰিছোঁ আলিয়েদি হাতী গৈছিল; আলিয়ে হাতী যোৱাৰ এয়েই যথেষ্ট প্ৰমাণ। ইয়াত যদিও হাতী এই উপলক্ষত ইন্দ্ৰিয় গোচৰ হোৱা নাই ইতিপূৰ্ব্বে হৈছিল। আগেয়ে আলিয়ে হাতী যাওঁতে আলিত হাতীৰ খোজ পৰি যোৱা দেখিছিলোঁ। সেই উপলক্ষতে হাতীৰে হাতীৰ খোজেৰে সম্বন্ধ পাটিলে। এতিয়া খোজ দেখি হাতী অনুমান কৰাটো আগেয়ে হাতী যাওঁতে হাতীৰ খোজ পৰি যোৱা দেখা প্ৰত্যক্ষ অনুভূতিৰ স্মৰণ মাত্ৰ। দেখা গল অনুমানো প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণতে নিৰ্ভৰ কৰে। ব্ৰহ্ম কিন্তু একমেবাদ্বিতীয়ম্। তেওঁৰ বাহিৰে দ্বিতীয় নাই যাৰ দ্বাৰা তেওঁ অনুভূত হব পাৰে; যি তেওঁক দেখিব শুনিব বা স্পৰ্শ কৰিব পাৰে। আৰু ব্ৰহ্ম নিৰ্গুণ, তেওঁৰ নাম আৰু ৰূপ নাই। নাম আৰু উপাধি নোহোৱা বস্তু অনুভূতি আৰু অনুমানৰ অগোচৰ। গতিকে সাধাৰণ জ্ঞানে নিৰ্ভৰ কৰা প্ৰত্যক্ষ আৰু অনুমান প্ৰমান ব্ৰহ্মত নাখাটে। তেন্তে ব্ৰহ্ম আছে বুলি কেনেকৈ জানোঁ? উত্তৰত বেদান্তই কয় বেদেই ব্ৰহ্মৰ প্ৰমান। বেদ কোনো মানুহৰ ৰচিত নহয়—অপৌৰুষেয়। বেদ

ব্ৰহ্মবাণী। বেদে যি ব্ৰহ্মৰ অস্তিত্ব স্বীকাৰ কৰিছে সেই ব্ৰহ্মৰ অস্তিত্বৰ আৰু পৃথক্ প্ৰমাণৰ আৱশ্যক নাই।

দেখা গ'ল ব্ৰহ্ম আছে আৰু সেই ব্ৰহ্ম এক আৰু অদ্বিতীয়। যদি সেয়ে হয় তেন্তে অতবিলাক সীমাবদ্ধ জীৱাত্মা আৰু অলেখ নাম আৰু ৰূপ উপাধিৰে বিভূষিত এই জগৎ কি? যদি ব্ৰহ্মত বাজে দ্বিতীয় নাই তেন্তে এই জগতৰ কাৰণ ব্ৰহ্মই। আৰু ব্ৰহ্মত বাজে আন একো উপাদান নাই যেতিয়া ব্ৰহ্মই পাপতাপ দুখকষ্ট অভাৱ-অভিযোগপূৰ্ণ এই বিশ্বৰ উপাদান হব লাগিব। কিন্তু বেদান্তই স্পষ্টকৈ এই কথা স্বীকাৰ নকৰে। অথচ এই বিশ্বৰ কাৰণ দ্বিতীয় কোনো এক বস্তুৰ পৃথক অস্তিত্বও স্বীকাৰ নকৰে। বেদান্তমতে বিশ্ব আৰু আমাৰ মনত বিশ্বৰ যি ধাৰণা সেই সকলো ভুল—অবিদ্যাজনিত। আৰু এই অবিদ্যা নাশ কৰাই বেদান্তৰ উদ্দেশ্য।

ভাৰতীয় দাৰ্শনিক গবেষণাক্ষেত্ৰত অবিদ্যাই বহুত ঠাই জুৰি আছে। কিন্তু এই অবিদ্যানো কি এই প্ৰশ্নৰ সংশয়চ্ছেদী সমিচাৰ কোনেও দিব পৰা নাই। এক ভাবে চাবলৈ গলে সংসাৰৰ পাপতাপ দুখকষ্ট আদি সকলো অসতৰ মূল অবিদ্যা এক পৃথক্ শক্তি; কাৰণ সৰ্ব্বজ্ঞ সৰ্ব্বশক্তিমান ব্ৰহ্মত এই বিলাকলৈ ঠাই কৰা টান। কিন্তু একব্ৰহ্মবাদী বেদান্তই এই কথা স্বীকাৰ নকৰে। উপনিষদত ব্ৰহ্মক স্ৰষ্টা বুলি ধৰিছে আৰু তেওঁৰেপৰা সংসাৰৰ সৃষ্টি, স্থিতি আৰু প্ৰলয় বুলি কৈছে। সেই উপনিষদেই আকৌ ব্ৰহ্ম এক আৰু নিৰ্ব্বিকাৰ বুলি কৈছে। ব্ৰহ্ম যদি নিৰ্ব্বিকাৰ তেন্তে বহুনাম আৰু বহুৰূপধাৰী সংসাৰৰ সৃষ্টি, স্থিতি প্ৰলয়ৰ কাৰণ হয় কেনেকৈ? যদি হয় তেন্তে নাম আৰু ৰূপ উপাধি কেৱল সীমাবদ্ধ জীৱাত্মাৰে নহয়; পৰন্তু পৰমাত্মাৰো। ইয়াৰ উত্তৰত বেদান্তৰ প্ৰধান ভাষ্যকাৰ শঙ্কৰাচাৰ্য্যই কয় নাম আৰু ৰূপ উপাধি ব্ৰহ্মতে যেন আছে তেনে লাগে। ব্ৰহ্মই নাম আৰু ৰূপ উপাধিৰ আশ্ৰয় লৈ ঈশ্বৰ ৰূপে বিশ্ব সৃষ্টি কৰিলে। এই উপাধি ঈশ্বৰত হলেও ঈশ্বৰৰ নহয়। এই উপাধি অবিদ্যাজনিত। বেদান্তৰ মতে ঈশ্বৰৰূপে বিশ্বসৃষ্টি কৰোতেও সত্যব্ৰহ্ম নাম আৰু ৰূপ উপাধিৰপৰা মুক্ত এক, নিৰ্ব্বিকাৰ। বেদান্তই ব্ৰহ্মৰ গাত অসতৰ ছাটোও পৰিব নিদিয়ে, অথচ অবিদ্যামূলক সংসাৰখন একেবাৰে মিছা বা শূন্য বুলি এৰিও নিদিয়ে। সাংখ্যদৰ্শনে কিন্তু অসতৰ মূলত প্ৰকৃতিক পৃথক্ অস্তিত্ব দি বহুৱাই থৈছে। বৌদ্ধদৰ্শনে অসতক এক মহাশূন্য বুলি এৰি দিছে।

ওপৰত উল্লেখ কৰা মূল অবিদ্যাই জীৱাত্মাক মন প্ৰাণ ইত্যাদি উপাধিৰে আবৰিলে। এইদৰে আবৃত হৈ মই, তুমি, ইত্যাদি জীৱাত্মাবিলাক সীমাবদ্ধ পৃথক্ পৃথক্ আৰু অৱস্থানিয়ন্ত্ৰিত বুলি ভাবিছো। অখণ্ড পূৰ্ণ ব্ৰহ্মৰ পৰা আমি বেলেগ যেন লাগিছে। এই ভ্ৰম অবিদ্যা-মূলক। জীৱাত্মাৰ এই ভ্ৰম কেৱল ইহ জগৰ অজ্ঞতাজনিত নহয়। ই জীৱাত্মাৰ জন্ম-জন্মান্তৰৰ সঞ্চিত কৰ্ম্মফলৰপৰা উৎপত্তি হোৱা অজ্ঞতা।

আকৌ জীৱাত্মা সমন্বিতে এই জগৎ নিত্য আৰু চিৰন্তন নহলেও একেবাৰে স্বপ্ন নহয়। স্বপ্নৰ দৃশ্য আৰু দিঠকৰ দৃশ্য একে নহয়। স্বপ্নৰ দৃশ্য, বিশৃঙ্খল অসম্বদ্ধ অসম্ভৱ। দিঠকৰ দৃশ্য শৃঙ্খলাযুক্ত, সম্বদ্ধ আৰু ব্যৱহাৰাৰ্থ সম্ভৱ। আকৌ জগৎ স্বপ্ন যি নহয়েই তোমাৰ মোৰ মনৰ কেৱল ধাৰণাও নহয়। গোলাপফুল এপাহ দেখিছা; তোমাৰ মনত গোলাপফুল এটিৰ ধাৰণা হৈছে, লগে লগে এই ধাৰণাৰ মূল গোলাপফুল এপাহ তোমাৰ বাহিৰত আছে বুলি তোমাৰ বিশ্বাস হৈছে। গোলাপ ফুল এপাহ দেখি যেনে সুখ অনুভৱ কৰা, মনত গোলাপফুলৰ ধাৰণা কৰি তেনে সুখ অনুভৱ নকৰা। পিয়াহত অণ্ঠকণ্ঠ শুকাই গলে কল্পহে কল্পহে পাণী খোৱাৰ কল্পনা কৰিও প্ৰকৃততে পাণী খোৱাৰ আনন্দ উপভোগ কৰিব নোৱাৰা। তোমাৰ ধাৰণাৰ মূলত তোমাৰ মানসিক ক্ৰিয়া; কিন্তু বাহিৰৰ সেই গোলাপফুলটিৰ মূলত ব্ৰহ্ম। শক্তিকে গোলাপফুল পাহৰ, সেইদৰে দৃশ্যমান জগতৰ চিৰন্তন নিত্যতা নথাকিলেও ব্যৱহাৰৰ অৰ্থে নিত্যতা আছে। যতিয়ালৈকে তুমি অবিদ্যাজনিত ভ্ৰান্তিৰ বশ হৈ "তোমাৰ ঘৰ", "তোমাৰ দুৱাৰ", 'তুমি খাইছা", "তুমি পিন্ধিছা" এইদৰে ভাবিবা তেতিয়ালৈকে তুমি যেনে আছা, যেনে ভাবিছা তেনেদৰেই ব্যৱহাৰাৰ্থে দেখাত সঁচা। সঁচা বোলা হৈছে, কাৰণ তুমি অবিদ্যাৰ বশত তোমাৰ বহুত অচিণ বস্ত্ৰ গাত মেটিয়াই লৈছা। আৰু আচৰিত কথা এইহে যে সেইবোৰকেহে তোমাৰ কুটুম বুলি ভাবিছা। সেইবোৰৰ ঢেকা লাগি তুমি নিজকে নিজে চিনিব নোৱাৰা হৈছা। কিন্তু তুমি ভাবিছা সেই ঢেকাবোৰ তোমাৰ অলঙ্কাৰ আৰু সেইবোৰে তোমাৰ সৌন্দৰ্য্য বঢ়াইছে। এইটো তোমাৰ মহা ভুল, তোমাৰ এই ভুল বেদজ্ঞানেহে গুচাব পাৰিব।

বেদান্তৰ মতে জ্ঞান দুবিধ—পৰা আৰু অপৰা। প্ৰথম বিধ হৈছে ব্ৰহ্ম সম্বন্ধীয় জ্ঞান আৰু দ্বিতীয় বিধ হৈছে এই দৃশ্যমান জগত সম্বন্ধীয় জ্ঞান। আত্মা অবিদ্যাজনিত উপাধিৰপৰা পৃথক্ কিন্তু ব্ৰহ্মৰে সৈতে এক - এই সত্যৰ উপলব্ধিয়েই ব্ৰহ্মজ্ঞান। এই জ্ঞান যাৰ উদয় হৈছে তেওঁৰ কৰ্ম্মবন্ধ ছেদ হল। তেওঁ আৰু সংসাৰচক্ৰত ভ্ৰমিব নালাগে; তেওঁৰ নিমিত্তে বেদবিহিত ক্ৰিয়াকাণ্ড আৰু ঈশ্বৰ উপা-সনা অনাৱশ্যক। যি অৱস্থাত ঈশ্বৰ আৰু ঈশ্বৰ উপাসনাৰ আৱশ্যক সেই অৱস্থা তেওঁ পাৰ হল। কিন্তু যাৰ এই ব্ৰহ্মজ্ঞান উদয় হোৱা নাই তেওঁ বেদবিহিত কৰ্ম্ম আৰু ঈশ্বৰ উপাসনা কৰিবই লাগিব। এই অৱস্থাত প্ৰতিমাত ঈশ্বৰ বুদ্ধি কৰি পূজা কৰাও বিগৰ্হিত নহয়। শঙ্কৰা-চাৰ্য্যই জলদ গম্ভীৰ স্বৰে গাইছিল—

"অষ্টকুলাচল সপ্তসমুদ্ৰাঃ
ব্ৰহ্মা পুৰন্দৰ দিনকৰ ৰুদ্ৰাঃ
নত্বং নাহং নায়ং লোকঃ
তদপি কিমৰ্থং ক্ৰিয়তে শোকঃ"।

সেই জনেই আকৌ দেৱদেৱীৰ প্ৰতিমা দেখিলে সেৱা কৰিছিল। তেওঁৰ প্ৰধান দেৱতা পূৰ্ণব্ৰহ্ম। তেওঁৰ মতে ব্ৰহ্মা, বিষ্ণু, শিৱ তল থাপৰ দেৱতা। জীৱাত্মাৰ দৰে এওঁবিলাকৰো উৎপত্তি, স্থিতি প্ৰলয় আছে। তথাপি তেওঁ এইবিলাক দেৱতা মানি চলিছিল।

এতিয়া তুমিও বেদবিহিত কৰ্ম্ম কৰা, ঈশ্বৰ উপাসনা কৰা। তোমাৰ ভুলৰ আদিতে কৰ্ম্ম, মধ্যত কৰ্ম্ম, অন্ততো কৰ্ম্মৰ দ্বাৰাইহে কৰ্ম্মবন্ধ ছেদ কৰিব পাৰিবা। বেদবিহিত কৰ্ম্ম কৰিলে চিত্ত শুদ্ধ আৰু স্থিৰ হব আৰু ব্ৰহ্মজ্ঞানৰ উপযুক্ত হব। তেতিয়া জ্ঞানমাৰ্গত প্ৰবৃত্ত হলে দেখিবা, যি জগতৰ লগত হাঁহিছিলা কান্দিছিলা সেই জগতৰ একো সাৰ নাই। আৰু দেখিবা তুমি জগতৰ ওপৰত বিৰক্ত হোৱাত, জগতো তোমাৰপৰা আঁতৰি গৈছে; এই অসাৰ জগতৰপৰা তোমাৰ মুক্তিলাভ হৈছে। ইফালে অবিদ্যাৰ আৱৰণ খহি পৰাত তুমি উপলব্ধি কৰিছা যে "তুমি তেৱেঁই" "তত্ত্বমসি"। সাগৰৰ পানী ভাপ হৈ উঁৰি গৈ আকাশত মেঘ হয়। মেঘ বৰষুণ হৈ পৃথিৱীত পৰে। পৃথিৱীৰ পানী নৈয়েদি গৈ সাগৰত পৰি সাগৰত্ব লাভ কৰে। এই "তত্ত্বমসি" ভাব—জীৱাত্মাৰ ব্ৰহ্মত্বভাব বেদান্তৰ উচ্চতম শিক্ষা। এই ভাবৰ সম্যক উপলব্ধি হলে পাৰ্থক্যভাব পূৰ্ণ স্ৰষ্টা আৰু সৃষ্টৰ সম্বন্ধ—ঈশ্বৰ আৰু মানুহৰ সম্বন্ধ—নাথাকে; থাকে মাথোন ব্ৰহ্ম আৰু জীৱাত্মাৰ সাভাব্য সম্বন্ধ।

ওপৰত আভাস দিয়া অদ্বৈতমত বেদান্তৰ প্ৰধান ভাষ্যকাৰ শঙ্কৰাচাৰ্য্যই প্ৰচাৰ কৰি থৈ গৈছে। ৰামানুজ নামেৰে আৰু এজন বেদান্তীয়ে বেদান্তৰ ব্যাখ্যা অলপ বেলেগ কৰি বিশিষ্টাদ্বৈতমত প্ৰচাৰ কৰিছিল। ৰামানুজৰ মতেও ব্ৰহ্ম এক সৰ্ব্বজ্ঞ, সৰ্ব্বশক্তিমান; কিন্তু নিৰ্গুণ নহয় সগুণ আৰু কৃপাময়, সগুণ ব্ৰহ্মই জড় জগৎ সৃষ্টি কৰিলে; এই জগৎ অনিত্য নহয়, নিত্য। জীৱাত্মা সৃষ্টি কৰিলে; এই জীৱাত্মাৰো পৃথক অস্তিত্ব আছে। সগুণ ব্ৰহ্ম জীৱাত্মা সমন্বিতে এই জগতৰ অন্তৰ্য্যামী,। জীৱাত্মাই মুক্তিলাভ কৰিও ব্ৰহ্মত লয় নাপায়; কিন্তু পৃথক ভাবে ব্ৰহ্মলোকত মহানন্দে থাকে। এই মতে ব্ৰহ্ম আৰু জীৱাত্মাৰ মাজত স্ৰষ্টা আৰু সৃষ্টৰ সম্বন্ধ।

এই ক্ষুদ্ৰ প্ৰবন্ধত বেদান্তত ঈশ্বৰ আৰু মানুহৰ সম্বন্ধ দেখুৱাৰ চলতে বেদান্ত দৰ্শনৰ যৎসামান্য আভাস দিয়া হল। বেদান্ত দৰ্শনে বহু শতিকাৰ আগতে ভাৰতবাসীক "তুমি তেৱেঁই" বুলি চিনাই দি মানুহৰ কিমান মূল্য চিনাই দিছিল। হায় ভাৰতবাসী! আজি বিশ্ব বজাৰত তোমাৰ মূল্য কিমান! বিশ্ব বজাৰত নালাগে, তোমাৰ ঘৰতেই বা তোমাৰ মূল্য কিমান! তোমাৰে এজনৰ ছাটো গচকিলে তুমি গা ধুব লাগে; কিন্তু গৰুটোৰ ছাটো গচকিলে তুমি গা ধুব নালাগে। তোমাৰ মানত সিজনৰ মূল্য তোমাৰ গৰুটোৰ মূল্যতকৈও কম। আন এজন আহি যদি তোমালোক দুয়োৰে মূল্য তেওঁৰ ঘোৰাটোৰ মূল্যতকৈও কম বুলি ধাৰ্য্য কৰে, তেতিয়া তোমাৰ কবলৈ কি আছে?

শ্ৰীপ্ৰেমধৰ গোহাঁই।

"অসম" নে "আসাম" ?

এই পত্ৰিকাৰ বাকলি পাতৰ ব্লকত "আসাম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা", কিন্তু ভিতৰৰ প্ৰত্যেক পাতৰ ওপৰত "অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকা" লিখা হয়। এই বাবে অনেকে আমাৰ দোষ ধৰিছে। আমাৰ মতেৰে "অসম" হে শুদ্ধ, "আসাম" শুদ্ধ নহয়। এসময়ত এই দেশৰ নাম "অশ্মি" দেশ আছিল। সেই "অশ্মি" শব্দই বাগৰি আহি "অসম" হ'ল বুলি আমি অনুমান কৰোঁ। মূল শব্দটো "অসম" ন'হৈ "আসাম" হোৱা হ'লে, তাৰপৰা ওলোৱা "অসমীয়া" শব্দটোও "অসমীয়া" নহৈ "আসামীয়া" বা আন কিবা এটা হ'লহেতেন। "অসম" শব্দই ইংৰাজৰ মুখত পৰি, বিকৃত ৰূপ ধৰি "আসাম" হ'ল। ইংৰাজৰ মুখত যেনেকৈ "জগন্নাথ" গুচি "জগৰ্‌নাথ" হ'ল, "চন্দন নগৰ" গুচি "চন্দৰ নগৰ" হ'ল, "বাৰানসী" গুচি "বেনাৰচ" হ'ল, "গঙ্গা" গুচি "গেঞ্জেচ্" হ'ল, "শ্ৰীহট্ট" "চট্টগ্ৰাম" গুচি "চিল্‌হেট্" "চাট্‌গাওঁ" হ'ল, সেই দৰেই "অসম" গুচি "আসাম" হল। কিন্তু সেই বুলিয়েই, আমি অসমীয়া লিখোতেও, জানি শুনি, এই ভুল ৰূপটোকে ব্যৱহাৰ কৰিবৰ কোনো কাৰণ নেদেখোঁ। সেই বাবেই, পত্ৰিকা প্ৰথমতে ছাপাখানাত দিওঁতে ভিতৰৰ পাতবিলাকত আমি "অসম" বুলি ছপা কৰাইছিলোঁ। পাচত কলিকতাৰপৰা যেতিয়া ব্লকটো পালেহি, তেতিয়া দেখা গ'ল যে তাত "আসাম" বুলি কটা আছে। পত্ৰিকাৰ জনমৰ পূৰ্ব্বেই সাহিত্য সভাক "আসাম সাহিত্য সভা" বুলি ৰেজেষ্টৰী কৰি থোৱা বাবে, সভাৰ সম্পাদকে ব্লকটোত "আসাম" বুলি কটাই আনিবলৈ বাধ্য হ'ল। সেই গুণে, তেতিয়াৰেপৰা বাহিৰত "আসাম", কিন্তু ভিতৰত "অসম" লিখি অহা হৈছে। আমাৰ মতেৰে, আমি দায়ত পৰি, নোৱাৰিলেহে "আসাম" লিখিব লাগে, নহলে সদায় "অসম" লিখাহে উচিত। তথাপিতো, একেখন কাকতৰ নামকে বাহিৰত এক ৰকম আৰু ভিতৰত আন ৰকমে লিখাটো যে দেখিবলৈ বেয়া হৈছে, এই কথা আমাৰ চকুত নপৰাকৈ থকা নাই। সেই নিমিত্তে এই সংখ্যাৰ পাচতো যদি এই কাকতেৰে সৈতে আমি আমাৰ সম্পৰ্ক ৰাখোঁ, তেনেহলে দ্বিতীয় বছৰৰ প্ৰথম সংখ্যাৰপৰা ভিতৰতো "আসাম সাহিত্য সভা প্ৰত্ৰিকা" বুলি ছপা কৰিবলৈ আমি দিহা কৰিম।

"অসম" আৰু "অসমীয়া"ৰ উচ্চাৰণ।

আজি অলপ দিনৰপৰা আমাৰ ডেকা তৰপৰ কোনো কোনোৱে "অসম" আৰু "অসমীয়া" এই শব্দ দুটাৰ "স" টো "সময়" শব্দৰ "স"ৰ দৰে উচ্চাৰণ কৰিছে। বয়সীয়াল তৰপৰ মানুহে হলে, "অচম" "অচমীয়া" এই দৰেহে উচ্চাৰণ কৰে। যোৱা নগাঁও সন্মিলনৰ অভ্যৰ্থনা সভাৰ সভাপতি শ্ৰীযুত জ্ঞানদাভিৰাম বৰুৱা ডাঙৰীয়াই তেখেতৰ অভিভাষণত এই বিষয়ে উল্লেখ কৰিছিল আৰু এই বেমেজালি গুচাবলৈ চেষ্টা কৰিবৰ কাৰণে সাহিত্য সন্মিলনক অনুৰোধ কৰিছিল। কিন্তু সেই সন্মিলনত ইয়াৰ একো মীমাংসা নহল। আমাৰ মনেৰে এই বেমেজালিটো গুচোৱা উচিত। এচমকা অসম দেশৰ এমুঠি মানুহৰ ভিতৰতে "অসম" শব্দটোৰে দুটা উচ্চাৰণ থকাটো আপচু কথা।

ডেকা তৰপৰ যুক্তি হৈছে—"স"ৰ উচ্চাৰণ আন ঠাইত যেনেকুৱা, এই শব্দ দুটাতো তেনেকুৱাই থাকিব লাগে। ওপৰে ওপৰে চাবলৈ হ'লে, এই যুক্তিৰ বিপক্ষে

কবলৈ একো নাই। কিন্তু বহু কালৰেপৰা নিৰ্ব্বিবাদে আৰু সৰ্ব্বসম্মতিক্ৰমে চলি অহা কোনো কোনো নিয়মে যে কেতিয়াবা যুক্তিকো তল পেলাই ওপৰ উঠে তাক সকলোৱে জানে। এই ঠাইতো হৈছে সেয়ে। "অসম" আৰু "অসমীয়া" এই শব্দ দুটাক কোনোবা কালৰেপৰা অসমীয়া মানুহে "অচম" আৰু "অচমীয়া" বুলি উচ্চাৰণ কৰি আহিছে। গতিকে, এই ঠাইত সাধাৰণ নিয়মৰ এটা ব্যতিক্ৰম ঘটি সেয়ে নিয়ম ৰূপে চলি আহিছে। এই ব্যতিক্ৰম প্ৰথমতে কিয় ঘটিল তাক আমি এতিয়া ক'ব নোৱাৰোঁ। সম্ভৱতঃ "অসম" শব্দটো আগৰ "অশ্মি" শব্দৰ অপ্ৰভংশ বাবে, যুক্তাক্ষৰৰ সংস্কৃত উচ্চাৰণটো হৈ গ'ল। সি যি হওক, "অচম" আৰু "অচমীয়া" এই উচ্চাৰণেই পূৰ্ব্বৰেপৰা চলি অহা দেখা যায়। ৺দুৰ্গেশ্বৰ বুঢ়া গোহাঁই ডাঙৰীয়া, ৺নৰনাৰায়ণ সিংহ সৰু মেলীয়া ৰজা, আউনীআটীৰ ৺দত্তদেৱ গোস্বামী প্ৰভু, ৺দীননাথ বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়া প্ৰভৃতি প্ৰাচীনসকলকো আমি "অচম" আৰু "অচমীয়া" বোলাহে শুনিছিলোঁ। তেখেতসকলৰ সকলোটি জনা বুজা পণ্ডিত মানুহ আছিল। "অচম" আৰু "অচমীয়া" বুলি উচ্চাৰণ আগৰেপৰা প্ৰচলিত নথকা হলে, আৰু সেই প্ৰচলনৰ কিবা ভাল যুক্তি নথকা হলে, তেখেতসকলে তাক ব্যৱহাৰ নকৰিলেহেতেন বুলি অনুমান হয়। ইংৰাজসকলেও প্ৰথমতে এই দেশলৈ আহি অসমীয়া মানুহৰ মুখত "অচম" উচ্চাৰণহে শুনিছিল বুলি মনে ধৰে। সেয়ে নোহোৱা হলে, তেওঁলোকে Assam নেলেখি Aham বা Ahom এনে কিবা এটাহে লিখিলেহেতেন। তদুপৰি আৰু এটা কথা ভাবিব লাগে। আমি "অসম"ৰ "স"টো "সময়ৰ" "স"ৰ দৰে উচ্চাৰণ কৰিলে, বিদেশী মানুহে, গোটেইখন ভূগোলৰ পাত লুটিয়াই চাইও, কোন দেশৰ নাম কোৱা হ'ল, তাক বিচাৰি নেপাব। অকল এই কাৰণৰে বাবে হলেও, ভুল উচ্চাৰণ হলেও (আমি ভুল বুলি স্বীকাৰ কৰা নাই) "অচম" আৰু "অচমীয়া" বোলাইহে যুগুত। অন্যান্য ভাষাতো এনে বেমেজালি পাচিয়ে পাচিয়ে দেখা যায়। ইংৰাজী ভাষাত But আৰু Put, Character আৰু Charter ইত্যাদি কথাই তাৰ প্ৰমাণ। বঙ্গালী ভাষাত "স" টোক "দন্ত্য স," বোলে যদিও, দাঁতৰপৰা উচ্চাৰণ নকৰে আৰু "যাওয়া" এই শব্দটোক "যাওৱা" বুলিহে উচ্চাৰণ কৰে। এইবিলাক কাৰণৰ বাবেই আমি "অচম" আৰু "অচমীয়া" এই উচ্চাৰণৰহে পক্ষপাতী।

ৰেফ্‌যুক্ত বৰ্ণৰ ৰূপ।

আজি কালি দুজন এজন অসমীয়া লিখকে ৰেফ্‌যুক্ত বৰ্ণৰ দ্বিত্ব গুচাই "ধৰ্ম্ম" "কৰ্ম্ম" প্ৰভৃতিৰ সলনি "ধৰ্ম" "কৰ্ম" প্ৰভৃতি লিখিছে। আমাৰো যোৱা সংখ্যাত "বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ আদি কথা" প্ৰবন্ধটো সেই মতেই ছপা হৈ ওলাল। আমাৰ অনুপস্থিতিত ছাপাখানাই লিখকে লিখি পঠোৱা দৰেই, সমূলি লৰচৰ নকৰাকৈ ছপা কৰি দিলে। এই পত্ৰিকাৰ কিন্তু সেই মত নহয়। এই দৰে লিখাটো সংস্কৃত ব্যাকৰণ মতে অশুদ্ধ নহলেও, অসমীয়া লিখাত আজিলৈকে প্ৰচলিত হোৱা নাই। সংস্কৃত পণ্ডিত সকলৰ লিখাত বা আন ভাৰতীয় ভাষাতো এই নিয়ম সচৰাচৰ চলনীকৈ সোমোৱা আমাৰ চকুত পৰা নাই। এই নিয়ম চলোৱাৰ পৰা কি সুবিধা হ'ব আৰু নচলোৱাত কি অসুবিধা হৈছে, তাকো আমি বুজিব পৰা নাই। বিশেষতঃ সংস্কৃতত যেতিয়া আজিলৈকে দ্বিত্ব নিয়ম চলি আছে, অসমীয়া লিখোতে তাক গুচাই সংস্কৃত শব্দবিলাক বিকৃত কৰিবৰ আমাৰ অধিকাৰ নাই বুলিহে আমি ভাবো। আমাৰ সাহিত্যিক সকলে এনেবিলাক নিয়ম চলাবলৈ গৈ, যুদ্ধ লগাই, সময় আৰু শক্তি খৰচ কৰাতকৈ, আন আন লাগতিয়াল কাম হাতত ললে, আমাৰ সাহিত্যৰ সৰহ লাভ হব বুলি আমি বিশ্বাস কৰোঁ।

আকৌ গুৱালপাৰ বিচ্ছেদৰ আন্দোলন।

আমাৰ গুৱালপাৰৰ জমীদাৰ ৰাজা প্ৰভাতচন্দ্ৰ বৰুৱা বাহাদুৰ আৰু তেখেতৰ লগৰ আৰু জনদিয়েক জমীদাৰে গুৱালপাৰ জিল্লাখন বঙ্গ দেশলৈ নিয়াৰ আন্দোলনত এতিয়াও কঁকালত টঙ্গালি বান্ধি লাগিয়েই আছে। সিদিনা হেনো ধুবুৰী নগৰত স্থানীয় জমীদাৰসকল আৰু তেওঁলোকৰ প্ৰতিনিধিসকলৰ আকৌ এখন সভা হৈছিল। উপৰুক্ত ৰাজা বাহাদুৰেই তাৰ সভাপতি আছিল। এই সভাত, এই আন্দোলন চলাবলৈ সভাপতিক ক্ষমতা দিয়া হৈছে। গৱৰ্ণমেণ্টে হেনো লিখিছে বোলে অহা ৰয়েল কমিশ্বনত, গুৱালপাৰ বঙ্গ দেশলৈ নিয়াৰ বিষয়ে আলোচনা হবনে নহয়, তাৰ ঠিকনা নাই। এই কথাৰে প্ৰতিবাদ কৰি সভাপতি ৰাজা বাহাদুৰে হেনো সভাত কৈছে বোলে শ্ৰীহট্ট জিল্লাখন বঙ্গ দেশলৈ নিয়াৰ বিষয়ে ৰয়েল কমিশ্বনত আলোচনা কৰিবলৈ যেতিয়া স্থিৰ হৈছে, গুৱালপাৰৰ বিষয়েও তাত আলোচনা হোৱাৰ প্ৰয়োজন।

আমি এই বিষয়ে একো নকওঁ; কাৰণ গুৱালপাৰখন বঙ্গদেশলৈ নিয়া নিনিয়াৰ আলোচনা আমাৰ গণ্ডীৰ বাহিৰ। কিন্তু আমি এইটো ন'কৈ নোৱাৰো, যে গুৱালপাৰ জিল্লাৰ অসমীয়া মানুহৰ ভাষা অসমীয়া; আৰু সেই দেখি সেই জিল্লাত অসমীয়া ভাষাৰ চৰ্চ্চা বঢ়াবলৈ অহো পুৰুষাৰ্থ কৰাটো অসমীয়া ৰাইজ আৰু অসম গৱৰ্ণমেণ্টৰ অপৰিহাৰ্য্য কৰ্ত্তব্য। গুৱালপাৰৰ যিবিলাক অসমীয়া বিদেশীৰ হেঁচাত পৰি বা প্ৰলোভনত ভোল গৈ আন ভাষাৰ গৰাহত পৰিছে তেওঁলোককো আকৌ সেই গৰাহৰপৰা পৰিত্ৰাণ কৰিবলৈ সকলো প্ৰকাৰে যত্ন কৰাটোও অসমীয়া আৰু অসম গৱৰ্ণমেণ্টৰ প্ৰধান কৰ্ত্তব্য।

অকল কেইজনমান জমীদাৰেই গোটেই গুৱালপাৰ জিল্লাৰ অধিবাসী নহয়। গুৱালপাৰৰ মানুহ অসমীয়া; তাত এতিয়া যিবিলাক বঙ্গালী আছে, তেওঁলোকে পাচতহে আহি বসতি কৰিছেহি। গুৱালপাৰৰ অসমীয়া প্ৰজাবিলাকক, বঙ্গদেশৰ নেগুৰত আৰি দি বিক্ৰতবীয়া কৰিবৰ কোনো জমীদাৰৰে লেশ মাত্ৰও অধিকাৰ নাই।

ৰাজা বাহাদুৰে কোৱামতে গুৱালপাৰক শ্ৰীহট্টৰ লগত বিজাৰও নোৱাৰি। কাৰণ, শ্ৰীহট্টৰ মানুহ বঙ্গালী আৰু গুৱালপাৰৰ মানুহ অসমীয়া। শ্ৰীহট্টক বঙ্গদেশলৈ নিয়াত শ্ৰীহট্টৰ অধিবাসী আৰু অসমৰ বাকী কেখন জিল্লাৰ অধিবাসীৰ সম্পূৰ্ণ সন্মতি আছে। কিন্তু গুৱালপাৰক বঙ্গদেশৰ নেগুৰ কৰি দিয়াত, জনদিয়েক জমীদাৰ আৰু গুৱালপাৰলৈ নকৈ উঠি অহা বঙ্গালীকেজনৰ বাহিৰে গুৱালপাৰৰ সকলো অসমীয়া প্ৰজাৰ আৰু অসমৰ বাকীবিলাক জিল্লাৰ সকলো মানুহৰ ঘোৰ আপত্তি।

দেশখনত সদায় এইদৰে অসুখ অশান্তি কৰি থকাতকৈ দোখোন এটা কাম কৰিলেই সকলো লেঠা ছিগে। বঙ্গালী বোলাবৰ হেপাহত গুৱালপাৰৰ কোনো কোনো জমীদাৰে আজি কালি বঙ্গালীৰ লগত বিয়া বাৰু কৰাইছেই। কোনো কোনোৱে আকৌ "আমাৰ মাতৃভাষা বাঙ্গলা" বুলি মিছাকৈয়ে কবলৈকো লাজ নোপোৱা হৈছে। তেনেহলে দোখোন বঙ্গালী বোলাবলৈ হেপাহ লগা জমীদাৰ কেগৰাকী একেবাৰেই বঙ্গ দেশলৈ উঠি গলেই, সকলো দিহা লাগি পৰে। তেতিয়া হলে তেওঁলোকো বিনা কষ্টে সুকলমে বঙ্গালী হৈ পৰিব পাৰে, আৰু ইফালে, গুৱালপাৰৰ নিৰীহ অসমীয়া প্ৰজাবিলাকেও তেওঁলোকৰ আজোৰৰপৰা ৰক্ষা পায়। তদুপৰি দেশখনৰ বাকীকেখন জিল্লাৰ মানুহেও এই আন্দোলনৰ অসুখ অশান্তিৰ হাত সাৰে। জমীদাৰ কেজনৰ জমীদাৰী চলোৱাতো তেতিয়া বিশেষ একো অসুবিধা নহয়। কত মানুহৰ ঘৰ এঠাইত আৰু সম্পত্তি আন ঠাইত আছে; অথচ সেই বাবে সম্পত্তি চলোৱাত একো আহুকাল হোৱা নাই। গুৱালপাৰত চিৰস্থায়ী বন্দবস্ত থকা বাবেই যে তাক বঙ্গদেশলৈ নিব লাগে, এই যুক্তিও তেনেই অসাৰ। তেতিয়া হলে দোখোন চিৰস্থায়ী বন্দবস্ত থকা আনবিলাক দেশো বঙ্গ দেশত আনি জাপি দিবহি লাগে।

গুৱালপাৰত অসম সাহিত্য সন্মিলন।

অহা অক্টোবৰ মাহত, পূজাৰ বন্ধত, গুৱালপাৰ নগৰত অসম সাহিত্য সন্মিলন বহিব। গুৱালপাৰৰ অসমীয়া অধিবাসীসকলে বৰ আগ্ৰহেৰে তালৈ সন্মিলন আহ্বান কৰিছে; আৰু অভ্যৰ্থনা সমিতিয়ে অতিথিসকলৰ থকা মেলাৰ বৰ সুন্দৰ দিহা কৰিছে বুলি আমি শুনিছো। গুৱালপাৰলৈ সন্মিলনৰ বাবে যোৱা আলহীসকলে থকা মেলা বিষয়ে তাত কোনো আহুকাল নেপায় বুলি আমাৰ বিশ্বাস। আজি বহু দিনৰ আগতে দ্বিতীয় সাহিত্য সন্মিলন গুৱালপাৰত বহিছিল। তেতিয়া গুৱালপৰীয়া ৰাইজৰ যি অতিথিসৎকাৰ দেখিছিলো তাৰেপৰা আমি এই কথা ডাঠি ক'ব পাৰো। আমাৰ কেউখন জিল্লাৰে, সাহিত্যত ৰতি থকা সকলো লোককে, দুহ বন কাতি কৰি হৈ, এই সন্মিলনত উপস্থিত হবলৈ আমি খাটিছো। সন্মিলনলৈ যোৱাৰ পৰা আন একো উপকাৰ নহলেও, ফুৰি চাকি, বহুত বন্ধু বান্ধৱক দেখা পাই আহি বহুদিনলৈ গা আৰু মন সতেজ লাগি থাকিব। গুৱালপাৰত অসম সাহিত্য সন্মিলন এটা বৰ ডাঙৰ আৰু অনেক কাৰণৰ বাবে বৰ লাগতিয়াল অনুষ্ঠান। ইয়াত আমাৰ সকলো সাহিত্যিকৰ উপস্থিতিৰ প্ৰয়োজন। সন্মিলনত কেতিয়াবা এনেবিলাক ডাঙৰ কথা ওলায় যে তাক আমাৰ সকলো সাহিত্যিকে গোট খাই স্থিৰ ভাৱেৰে মীমাংসা কৰিবৰ ন'হৈ প্ৰয়োজন হৈ পৰে। এই সন্মিলনৰ কাৰ্য্য সুচাৰুৰূপে সমাধা কৰিবৰ কাৰণে সকলো অসমীয়াই দেহে কেহে যত্ন কৰা উচিত। যোৱা বছৰৰ ধুবুৰীৰ সন্মিলনত আমাৰ আগ শাৰীৰ জনদিয়েক সাহিত্যিকক দেখা নেপাই আমি দুঃখিত হৈছিলো। এইবাৰ যেন আমি তেনে দুখ পাব নেলাগে, ইয়াকে সকলোকে প্ৰাৰ্থনা কৰিছো।

আমিনগাওঁ ৰেল ষ্টেচনৰপৰা ধুবুৰীলৈ ৰেলেৰে গৈ, ধুবুৰীৰপৰা জাহাজেৰে গুৱালপাৰলৈ যাব লাগে; এই বাটেদিয়েই আজি কালি গুৱালপাৰলৈ যাবলৈ চল। ধুবুৰীৰপৰা দিনৌ পুৱা গুৱালপাৰলৈ জাহাজ যায়। পূজাৰ বন্ধতে সন্মিলন বহিব যেতিয়া, যাত্ৰীসকলে, যত্ন কৰিলে, বোধ কৰো কন্‌চেচন্‌ (Concession) টিকট লৈ কম খৰচতে ৰেলত অহা যোৱা কৰিব পাৰিব। কিছু দিনৰ আগতে গুৱালপাৰৰ অভ্যৰ্থনা সভাৰ সম্পাদকলৈ লিখিলে তেখেতে তাত থকা মেলাৰ ভাল দিহা কৰি থব। লগত সকলোৱে শোৱা বিছনা লৈ গলেহে সুবিধা পাব।

পত্ৰিকাক মাহেকীয়া কৰাৰ সম্পৰ্কে একেষাৰ।

এই পত্ৰিকাখন মাহেকীয়া নকৰাত বহুতে বেয়া পাইছে। তেখেতসকলৰ সজ অভিপ্ৰায়ৰ আমি মোল বুজিছো; মাহেকীয়া কৰিব পাৰিলে আমিও ৰংহে পাওঁ, আৰু সময়ত মাহেকীয়া কৰাৰ অভিপ্ৰায়ো আমাৰ নোহোৱা নহয়। কিন্তু, আমি দেখি শুনি যি বুজিছো তাৰ পৰা হলে, সম্প্ৰতি মাহেকীয়া নকৰাটোহে আমি যুগুত দেখো। সককৈ জুৰি লৈ লাহে লাহে, কিন্তু দোপত দোপে উন্নতি কৰি গৈ থাকি, ডাঙৰ কৰাটোহে সকলো কামৰ নিমিত্তে ভাল নিয়ম। বিশেষতঃ পত্ৰিকাখন মাহেকীয়া কৰিবলৈ হলে যে এটা উপৰি খৰচ লাগিব, সাহিত্য সভাৰ বৰ্ত্তমান অৱস্থাত সিও এটা ভাবিব লগীয়া কথা। আন আন সমৃদ্ধিশালী দেশতো এই শ্ৰেণীৰ কোনো কোনো কাকত এতিয়াও তিনিমহীয়া হৈয়েই আছে। তিনিমহীয়া অৱস্থাতে ভালকৈ টনকিয়াল আৰু সকলো প্ৰকাৰে নিখুঁত আৰু

গুৰি শকত কৰি লৈছে এই পত্ৰিকাক মাহেকীয়া কৰাটো নহয়। সেই বাবে আমাৰ হিতাকাঙ্ক্ষীসকলক আৰু কিছু দিন বাট চাবলৈ আমি অনুৰোধ কৰোঁ। আমি ভাল দেখোঁ। ৰাইজৰ উপযুক্ত মতে সহানুভূতি হলে, পত্ৰিকাক মাহেকীয়া কৰাটো একো টান কথা

সমালোচনা।

বদন বৰফুকন—১৩০ পৃষ্ঠাৰ বুৰঞ্জীমূলক তাণ্ডব নাটক। শ্ৰীযুত নকুলচন্দ্ৰ ভূঞাৰ দ্বাৰাই লিখিত। দাম এটকা। এই কিতাপখনি পাই আমি সন্তোষ পাইছোঁ। অসম দেশৰ এনেকুৱা বুৰঞ্জীমূলক নাটকৰ আমাৰ আৰু প্ৰয়োজন। এই কিতাপখনিৰ বাবে, লিখকক আমি ধন্যবাদ জনাইছোঁ। তেওঁৰ ভাষা আৰু লিখাৰ প্ৰণালী ভাল।

কিতাপখনিৰ গোটাদিয়েক সামান্য আঁসোৱাহ আমি লিখকক আঙুলিয়াই দেখুৱাওঁ। আশা কৰোঁ ইয়াৰ পাচৰ বাৰ ছপা কৰোতে, তেওঁ তালৈ কাণ কৰিব।

(১) প্ৰথম অঙ্কৰ দ্বিতীয় পটৰ কথাখিনি ৰাজ-আলিত নহৈ জগধৰ বৰুৱাৰ ঘৰত হোৱা হ'লে ভাল আছিল। আৰু জগধৰ বৰুৱাক চৰাংচোৱাই চাবিঙ্গিয়া বৰুৱা বুলি সম্বোধন কৰাটো অশোভন হৈছে। সমনীয়াইহে সমনীয়াক পদবি ধৰি সম্বোধন কৰে। চৰাংচোৱা চাবিঙ্গিয়া বৰুৱাতকৈ বহুত তল খাপৰ মানুহ। তেওঁ সেইদৰে সম্বোধন কৰাটো অসঙ্গত।

(২) "হাতোৱাই বাটোৱাই" অশুদ্ধ; "হাটকৰা বাটকৰা" হে শুদ্ধ। সেইদৰেই হেম কোষত "থৌকিবাথৌ" আছে যদিও, মানুহে কোৱা মতে "থৌকি বাথৌকি" লিখিলেহে ভাল হয়।

(৩) দ্বিতীয় অঙ্কৰ ৫ম পটত, চৰাংচোৱাই ছদ্ম বেশ ধৰি, দেৱলীয়া বৰুৱাক বৰপেটীয়া মানুহ বুলি চিনাকি দি, উজনীয়া কথা কোৱাটো ভাল হোৱা নাই।

(৪) লিখকৰ লিখাত ঠায়ে ঠায়ে বিদেশী ঠাচ সোমাইছে, যেনে—"ইহকি সম্ভৱ?" "তত্ৰুখ অশান্তি একো হোৱা নাই তো?" "গুপ্ত প্ৰেম কৰিলে কি মানুহৰ পাপ হয়"? —ইত্যাদি।

(৫) চতুৰ্থ অঙ্কত ২য় আৰু ৩য় পটৰ ঘটনা বৰ ওচৰা-ওচৰি হৈছে। ২য় পটত বৰফুকন চিলিমাৰীত আছিল। কলিকতাত গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলে সৈতে কথা বাৰ্ত্তা হৈ এতাই, মানৰ উকিলেৰে সৈতেও সকলো পৰামৰ্শ ঠিক কৰি তেওঁ আকৌ ৩য় পটতে দেখা দিছেহি। এই দুই পটৰ ঘটনাৰ মাজত, সময়ৰ কিছু ব্যৱধান থাকিব লাগিছিল। ৩য় পটৰ কথাখিনি ৪ৰ্থ পটলৈ আনি, ৪ৰ্থ পটৰ কথাখিনি ৩য় পটলৈ নিয়া হলেই এই আসোঁৱাহ গুচিলহেতেন।

(৬) ৰাজমাৱে ৰূপসিঙ্গৰ হতুৱাই বৰফুকনক গুপ্ত হত্যা কৰোৱাত কিবা বুৰঞ্জী-মূলক সত্য থাকিলেও, ৰঙ্গমঞ্চত অলপ ৰহণ সানি বা ঢাকনি দি প্ৰকাশ কৰিলেহে সি দৰ্শকৰ উপাদেয় হয়।

(৭) লিখকে কিতাপৰ শেহৰ লিষ্টত সংশোধন কৰি দিয়া ভুলৰ বাহিৰেও, কিতাপখনত ঠায়ে ঠায়ে কিছু বৰ্ণাশুদ্ধি দোষ আছে।

এনেবিলাক সামান্য দোষ আছে যদিও, কিতাপখনি মুঠতে ভাল হৈছে। আমি আশা কৰোঁ ই ৰাইজৰ যথোচিত আদৰ পাব।

শোকৰ বাতৰি।

৺ লোকেশ্বৰ বুঢ়া-গোঁহাই ডাঙৰীয়া।

মাননীয় লোকেশ্বৰ বুঢ়া গোঁহাই ডাঙৰীয়া [illegible] এই দেশৰ অসমীয়া মাত্ৰেই নহৈ [illegible] পূৰ্ণানন্দ বুঢ়া গোঁহাই ডাঙৰীয়াৰ [illegible] আছিল। [illegible] নাতৰ [illegible] মাতে [illegible] মানুহৰ [illegible] পাবিল। লোকেশ্বৰ বুঢ়া গোঁহাই ডাঙৰীয়া [illegible] তেওঁ আৰু [illegible] আছিল। তেওঁৰ উদাৰ মন [illegible] ডাঙৰ [illegible] বুলি, তেখেতৰ [illegible] পাৰিছিল। দুখত পৰিও, তেখেতে [illegible] লৈছিল; আৰু যথা [illegible] নামৰ সন্মান ৰাখি [illegible] সেই বাবেই তেখেতে, এই [illegible] সন্মান লাভ কৰিব পাৰিছিল।

[illegible] পৰিয়ালক, এই শোকত, আমি [illegible] সমবেদনা জনাইছোঁ। ডাঙৰীয়াৰ এটি [illegible] ভাল হৈছে, আৰু তেওঁ উচ্চ শিক্ষা লাভ কৰি [illegible] পাইছে। আমি ঈশ্বৰক প্ৰাৰ্থনা কৰিছোঁ, তেওঁলোকৰ যেন আমাৰ পূৰ্ণানন্দ বুঢ়া গোঁহাইৰ নাম থাকে; [illegible] গোঁহাইদেৱে যেন বুঢ়া গোঁহাইৰ ঘৰৰ সন্মান যথা সম্ভৱ ৰক্ষা কৰিব পাৰে।

৺ [illegible]নাৰায়ণ বৰা।

"[illegible]" কাকতত বলীনাৰায়ণ বৰা ঢুকুৱাৰ সম্বাদ পাই আমি অতিশয় দুখিত হৈছো, আৰু অসমীয়া মাত্ৰেই দুখিত হ'ব। বলীনাৰায়ণ বৰাই গুৱাহাটীৰ এটি ম[illegible] বংশত উপজি, বিলাতৰ কুপাৰ হিলত ইঞ্জিনিয়াৰিং পাছ কৰি আহি, বহুদিন অসম দেশত সুখ্যাতিৰে একজিকিউটিভ ইঞ্জিনিয়াৰৰ কাম কৰি পেন্সন লৈ, শেষ জীৱনত শান্তিৰে পশ্চিমত বাস কৰিছিল। এখেত স্বৰ্গীয় ৰায় বাহাদুৰ জগন্নাথ বৰুৱা, কৰ্ণেল শিৱৰাম বৰা, মানিকচন্দ্ৰ বৰুৱা, আৰু গোবিন্দচন্দ্ৰ বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ সমনীয়া আৰু সমসাময়িক আছিল। এখেতৰ লগতে সেই শ্ৰেণীৰ অসমীয়া মানুহৰ অন্ত পৰিল।

বলীনাৰায়ণ বৰাই অসমত "মৌ" নামেৰে এখন অসমীয়া আলোচনী উলিয়াইছিল। সেই মৌৱেই, অকল চাইতা সংখ্যাহে ওলাল যদিও, অসমীয়া আলোচনীৰ বাট দেখুৱাইছিল।

বৰা ডাঙৰীয়াই, বিলাতলৈ যোৱাৰ আগতে এগৰাকী অসমীয়া মহিলাক বিয়া কৰাইছিল। তেওঁৰ লগত কিবা কাৰণত তেখেতৰ বিচ্ছেদ ঘটে। বিলাতৰপৰা আহি তেখেতে বঙ্গ দেশৰ সুবিখ্যাত ৺ ৰমেশচন্দ্ৰ দত্তৰ জীয়েকক বিয়া কৰায়। তেখেতৰ পুতেক এগৰাকী মাথোন। তেওঁ বিলাতত ডাক্টৰী পাছ কৰি আহি যোৰহাটৰ শ্ৰীযুত দোৰ্ঘোধন বৰুৱাৰ জীয়েকক বিয়া কৰাইছে।

বৰা পৰিয়ালক আমি সমবেদনা জনাইছোঁ আৰু মৃতকৰ আত্মাৰ সদগতি কামনা কৰিছোঁ।

অসম সাহিত্য সভা
ASAM SAHITYA SABHA

অসম সাহিত্য সভাৰ লাইব্ৰেৰীৰ অসমীয়া কিতাপৰ তালিকা।

নং	কিতাপৰ নাম।	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।
১।	অসমীয়া মহাভাৰত :—	
(ক)	বিৰাট পৰ্ব্ব	কংশাৰী দেৱ
(খ)	উদ্যোগ পৰ্ব্ব	ৰাম সৰস্বতী
(গ)	দ্ৰোণ ,,	ঐ
(ঘ)	কৰ্ণ পৰ্ব্ব	[illegible]
(ঙ)	গদা ,,	ৰাম মিশ্ৰ
(চ)	সৌপ্তীক ,,	দুৰ্গাপ্ৰসাদ শৰ্ম্মা
(ছ)	নাৰী ,,	ধৰ্ম্মেশ্বৰ মহন্ত
(জ)	শান্তি ,,	[illegible]
(ঝ)	পাশা ,,	গোপীনাথ শৰ্ম্মা
(ঞ)	গদা যুদ্ধ ,,	হৰিশ্চন্দ্ৰ গোস্বামী
(ট)	কিৰাট ,,	কংশাৰী দেৱ
(ঠ)	বভ্ৰুবাহ ,,	
(ড)	ঘটাসুৰ বধ	
(ঢ)	বধাসুৰ বধ (বন পৰ্ব্ব)	ভাৰতচন্দ্ৰ
(ণ)	কুৰ্ম্মৱলী বধ (কুমুদ পুৰাণ)	সাগৰ খৰি
২।	অসমীয়া ভাগৱত :—	
(ক)	২য় স্কন্ধ	ৰাম সৰস্বতী
(খ)	৪ৰ্থ ,,	শঙ্কৰ দেৱ
(গ)	৮ম ,,	ঐ
(ঘ)	১০ম ,,	ঐ
(ঙ)	১১শ ,,	ঐ
(চ)	১২শ ,,	ঐ
৩।	অসমীয়া নিদান	গায়ন গোস্বামী
৪।	,, ,, বৰ বেজালী	ঋষভ গোস্বামী
৫।	,, ধন্বন্তৰী নিদান (বা বৃহৎ বৈদ্যসাৰ)	কনকেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৬।	,, কৃষিতত্ত্ব	নাৰায়ণ বৰুৱা
৭।	অসমীয়া আৰু বঙ্গলা ভাষা	দেৱেশ্বৰ চলিহা
৮।	অন্ন-বস্ত্ৰ	ঐ
৯।	অসমীয়া লৰাবোধ ব্যাকৰণ	ধৰ্ম্মেশ্বৰ গোস্বামী

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক
১০।	অসমীয়া ব্যাকৰণ	[illegible]
১১	অৰ্চ্চনা	হৰিপ্ৰসাদ [illegible]
১২	অঞ্জলী	[illegible]
১৩	অসমীয়া স্বাস্থ্যবিধি	[illegible]
১৪	অমৰ লীলা	[illegible]
১৫	অগ্নি পুৰাণ	[illegible]
১৬	অৰ্জুন সংবাদ বা অৰ্জুন গীতা	[illegible]
১৭	অমূল্য ৰত্ন	[illegible]
১৮	অভীষ্ট পুৰাণ	[illegible] শৰ্ম্মা
১৯	অভিমন্যু বধ নাট	[illegible]
২০	অশোক চৰিত্ৰ	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
২১	অজামিল উপাখ্যান সৰু, বৰ (দুখন)	[illegible]
২২	অঙ্গদ ৰাইবৰ	[illegible]
২৩	অশৌচ তত্ত্ব সংগ্ৰহ	[illegible]
২৪	অসমীয়া গেতি	[illegible]
২৫	অসমীয়া লৰাৰ ইংৰাজী শিক্ষা	[illegible] দত্ত
২৬	অৰ্জ্জুন গীতা	[illegible]
২৭	অসমীয়া চাহাব বা নীগ্ৰো	দুৰ্গাপ্ৰসাদ দত্ত
২৮	অসমীয়া ৰাজভাষা	লক্ষেশ্বৰ বৰঠাকুৰ
২৯	অদ্ভুত গণনা জ্যোতিষ	তীৰ্থনাথ গোস্বামী
৩০	অসমীয়া সাহিত্য ৩য় ভাগ	ৰোহীতেশ্বৰ দত্ত
৩১	অদ্ভুত ৰামায়ণ (পাতাল খণ্ড)	ৰঘুনাথ দাস মহন্ত
৩২	অসম প্ৰতিভা	দৈৱচন্দ্ৰ তালুকদাৰ
৩৩	অসমীয়া গান	লক্ষ্মীৰাম বৰুৱা
৩৪	অসমীয়া স্তৱ কৱচ	তীৰ্থনাথ গোস্বামী
৩৫	অসমীয়া ব্যাকৰণ	হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা
৩৬	ঐ	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
৩৭	অসমীয়া লৰাৰ ব্যাকৰণ	দীনবন্ধু মিত্ৰ
৩৮	অনুবাদ শিক্ষা	তুলসী প্ৰসাদ
৩৯	অসম বুৰঞ্জী	কাশীনাথ তামুলিফুকন
৪০	ঐ	হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।
৪১	অসমীয়া সাহিত্যৰ বাছনি	গোলাপ গোস্বামী
৪২	[illegible] গীতা	খগেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৪৩	অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকী	হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী
	[illegible] ভাগ—১ম, ২য়, ৩য়, ৪ৰ্থ খণ্ড	
	৩য় ভাগ—১ম আৰু ২য় খণ্ড	
৪৪	অসমীয়া কবিতা	[illegible]
৪৫	অদ্ভুত কথা মালা	[illegible] দেৱী
৪৬	অসমীয়া সাহিত্যৰ সাৰ	[illegible]
৪৭	[illegible]	[illegible] শইকীয়া
৪৮	আনন্দৰাম বৰুৱা [illegible]	[illegible]
৪৯	[illegible]	[illegible]
৫০	[illegible] চৰিত	[illegible]
৫১	[illegible]	সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা
৫২	[illegible] ১ম, ২য় ভাগ	হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা
৫৩	[illegible]	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
৫৪	[illegible]	[illegible]ৰাম মহন্ত
৫৫	[illegible]	সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা
৫৬	[illegible]	জ্ঞাননাথ বৰা
৫৭	[illegible]	হৰিনাৰায়ণ
৫৮	অসম [illegible]	পদ্মনাথ গোহাঞি বৰুৱা
৫৯	[illegible]ৰাম ঢেকীয়াল ফুকন	গুণাভিৰাম বৰুৱা
৬০	[illegible] আই নাম	কিনাৰাম
৬১	আনন্দ[illegible] পৰিচয় ১ম ২য় ভাগ	জ্ঞানৰঞ্জন মিত্ৰ
৬২	আশুতোষ ব্যাকৰণ	নাৰায়ণ শৰ্ম্মা
৬৩	আভাস কাব্য	হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা
৬৪	অসমৰ আহোম জাতিৰ উৎপত্তি	কেশৱ কান্ত বৰুৱা
৬৫	আশীৰ্ব্বাদৰ পুথি	তীৰ্থনাথ মহন্ত
৬৬	আকাশ ৰহস্য	সত্যনাথ বৰা
৬৭	আয়ুৰ্ব্বেদ প্ৰশ্নসাৰ	জগন্নাথ বেজবৰুৱা
৬৮	আৱিমত বা গদাধৰ চৰিত	গোলাপচন্দ্ৰ শৰ্ম্মা
৬৯	ইন্দিবৰ বৰুৱা	উপেন্দ্ৰ নাথ বৰুৱা
৭০	ইংলণ্ডৰ বুৰঞ্জী	হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা
৭১	ঐ	ৰোমেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৭২	ইতিহাস পুৰাণ	ভাৰতচন্দ্ৰ

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।
৭৩	ঈশ্বৰ [illegible]	ৰোমেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৭৪	উ[illegible]	তীৰ্থনাথ মহন্ত
৭৫	[illegible]	এজেন্সি কোং
৭৬	[illegible] পাঠ	বলদেৱ মহন্ত
৭৭	উ[illegible] কবিতা	দুৰ্গাপ্ৰসাদ দত্ত
৭৮	উচ্চ মৌখিক	হৰিনাৰায়ণ আৰু ৰোহিতাশ্ব
৭৯	উষা হৰণ	বৃষকেতু
৮০	উৰ্ব্বশী উদ্ধাৰ	ধনিৰাম দত্ত
৮১	উদ্ধৱ সংবাদ বা ভক্তিতত্ত্ব সাৰ	ভদ্ৰসেন বৰা
৮২	এৰিমুগা শিক্ষা	ৰতিকান্ত বৰা
৮৩	এলিমেণ্টৰী কম্পজিচন্	বি. চি. শৰ্ম্মা
৮৪	ওমৰ তীৰ্থ	যতীন্দ্ৰ দুৱৰা
৮৫	ওভোটা গুৰুৰতি	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
৮৬	কীৰ্ত্তন ঘোষা	শঙ্কৰ দেৱ
৮৭	কামৰূপীয় বিয়া গীত ২য় খণ্ড	প্ৰসন্নকুমাৰ বৰুৱা
৮৮	কুঁহি	লক্ষেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৮৯	কথা মহাভাৰত	ৰোমেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৯০	কথা গীতা	বৈকুণ্ঠনাথ কবিৰত্ন
৯১	কমল কলি	সীতানাথ ব্ৰহ্ম চৌধুৰী
৯২	কুমৰ হৰণ	চন্দ্ৰ ভাৰতী
৯৩	কুকুৰি কণাৰ আঠ মঙ্গলা	মিত্ৰদেৱ মহন্ত
৯৪	কুঁহি মালা	দৈৱচন্দ্ৰ তালুকদাৰ
৯৫	কথা ৰামায়ণ	মহাদেৱ শৰ্ম্মা
৯৬	কৃষি শিক্ষা	মাদৰাম দাস
৯৭	কেন্দ্ৰ সভা	সত্যনাথ বৰা
৯৮	কলঙ্ক ভঞ্জন	মহেন্দ্ৰ চৰকাৰ
৯৯	কলিদৰ্প	শঙ্কৰ দেৱ
১০০	কবিতা কুসুম	কুমুদ বৰঠাকুৰ
১০১	কবিতা চন্দ্ৰিকা	ধনাই বৰা
১০২	কবিতা মালা ২য়	ভোলানাথ দাস
১০৩	ক—খ	কুমুদ বৰঠাকুৰ
১০৪	কৰ্ম্মফল	বিষ্ণুৰাম দাস
১০৫	কঠিন শব্দৰ ৰহস্য ব্যাখ্যা	গুণাভিৰাম বৰুৱা
১০৬	কাউৰী চৰিত	তীৰ্থনাথ গোস্বামী

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক
১০৭	কদবাজা	যদুনাথ চৌধুৰী
১০৮	কাৰ্য্য প্ৰৱেশ	কালীনাথ হাজৰিকা
১০৯	কাৰ্য্য পৰিচয়	বলদেৱ মহন্ত
১১০	কালিকা পুৰাণ	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
১১১	কীৰ্ত্তন (পুথি)	শঙ্কৰ দেৱ
১১২	ককাদেউতা নাতি লৰা	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা
১১৩	কদম কলি	ঐ
১১৪	কাচনী কুঁৱৰী	ভদ্ৰসেন বৰা
১১৫	কানিয়া চৰিত	হৰেন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য
১১৬	কেনেমজা	পদ্মধৰ চলিহা
১১৭	কৌতুক	দণ্ডিৰাম দত্ত
১১৮	কোঁহ	শুকদেৱ আৰু খগেশ্বৰ
১১৯	কংশ বধ	শঙ্কৰ দেৱ
১২০	কলিযুগ	বেণুধৰ ৰাজখোৱা
১২১	কবিতা লহৰি	সিংহদত্ত অধিকাৰী
১২২	কাণখোৱা	শ্ৰীধৰ কন্দলী
১২৩	কোৱাভাতুৰী	হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা
১২৪	কামত কৃতিত্ব লভিবৰ সংকেত	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা
১২৫	কাক চৰিত্ৰ	হলিৰাম হাজৰিকা
১২৬	কুলাচল বধ	কবি ভাৰত ভূষণ
১২৭	খণ্ডৰাকা কোষ	বেণুধৰ ৰাজখোৱা
১২৮	খোৱাখুৰি	ভাৱাৰাম শৰ্ম্মা
১২৯	খাজনা কৰা	ভদ্ৰসেন বৰা
১৩০	খনাৰ বচন	লক্ষেশ্বৰ দাস
১৩১	গধূলি গোষ্ঠ (প্ৰভাত)	হৰিচন্দ্ৰ গোস্বামী
১৩২	গৰুড় পুৰাণ	শঙ্কৰ দেৱ
১৩৩	গীতি লহৰি	পদ্মধৰ চলিহা
১৩৪	গল্পে চক্ৰ	ডি, আহমদ
১৩৫	গীতা গুণমালা	পৰশুৰাম দাস
১৩৬	গোপীৰ বস্ত্ৰহৰণ	দিবাকৰ ছৱৰা
১৩৭	গোপালকৃষ্ণ গোখেল	সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা
১৩৮	গো চিকিৎসা	ৰূপেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্য
১৩৯	গণিতাঙ্কুৰ	বলদেৱ মহন্ত

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক
১৪০	গুণমালা	শঙ্কৰদেৱ
১৪১	গীত মালিকা	সিংহদত্ত অধিকাৰী
১৪২	গুলেনাৰ	পজিৰুদ্দিন আহমদ
১৪৩	গা ভালে ৰখাৰ উপায়	হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা
১৪৪	গণনাৰ আদি পুথি	পানীন্দ্ৰনাথ গগৈ
১৪৫	গোপিনী কীৰ্ত্তন	দিবাকৰ ছৱৰা
১৪৬	গুপ্ত সাৰ	মাধৱদেৱ
১৪৭	গুপ্ত নিধি	ঐ
১৪৮	গাজিৰ উপদেশ	বাবুলা শৰ্ম্মা
১৪৯	গু বৰতি	এজেঙ্কি কোং
১৫০	গণক চৰিত্ৰ	হৰিশ্চন্দ্ৰ গোস্বামী
১৫১	ঘন পৰিমিতি	প্ৰাণনাথ বুজৰ বৰুৱা
১৫২	ঘৈণী পৰীক্ষা	জ্ঞানানন্দ ভাগৱতী
১৫৩	চন্দ্ৰ প্ৰভা	নবীন ভট্টাচাৰ্য্য
১৫৪	চোৰধৰা, পিপৰা গুচুৱা	মাধৱ দেৱ
১৫৫	চক্ৰ হাৰ	মিত্ৰদেৱ মহন্ত
১৫৬	চন্দ্ৰিকাখ্যান	কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ গোস্বামী
১৫৭	চাণক্য	কবি [illegible]পতি
১৫৮	চুপাহি	কেশৱকান্ত বৰুৱা
১৫৯	চিয়াৰ সঙ্কেত	ৰতিকান্ত বৰা
১৬০	চিন্তা তৰঙ্গিনী	ভোলানাথ দাস
১৬১	চিন্তানল	কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্য্য
১৬২	চপলা	দণ্ডিধৰ সোনোৱাল
১৬৩	চুতিয়া জাতি	দয়াৰাম শইকীয়া
১৬৪	চিকৰপতি নিকৰপতি	ঐ
১৬৫	চন্দ্ৰনাথ (কৰ্ম্মবীৰ)	দণ্ডিনাথ কলিতা
১৬৬	চক্ৰধ্বজ (নাট)	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা
১৬৭	জোৰালী পাঠ ১ম	কৃষ্ণকুমাৰ চৌধুৰী
১৬৮	জ্ঞান মালিনি	মফিজুদ্দিন আহমদ হাজৰিকা
১৬৯	জয়ন্তি ভাৰত (ভাৰত সাবিত্ৰী)	তীৰ্থনাথ
১৭০	জনা গাভৰু গীত	ৰূপেশ্বৰ দত্ত
১৭১	জিলিকনি	আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালা
১৭২	জ্ঞানাঙ্কুৰ ১ম, ২য় ভাগ	পূৰ্ণকান্ত শৰ্ম্মা
১৭৩	জীৱনী সংগ্ৰহ	পদ্মনাথ গোঁহাই বৰুৱা

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক
১৭৪	জ্ঞানোপাৰ্জ্জন	বালিৰাম হাজৰিকা
১৭৫	জীৱৰ তুতি	ভদ্ৰসেন বৰা
১৭৬	জহনী চিকিৎসা	শশীভূষণ [illegible]
১৭৭	জ্ঞান মঞ্জৰী	দুৰ্গা[illegible]
১৭৮	জোন বিৰি	লক্ষ্মীনাথ [illegible]
১৭৯	জুনুকা	ঐ
১৮০	জয়মতী উপাখ্যান	[illegible]
১৮১	জ্ঞান লহৰী	[illegible]
১৮২	জ্ঞান মালা	শ্ৰী[illegible]
১৮৩	জ্ঞান সোপান	ৰজনীকান্ত বৰদলৈ
১৮৪	জন্ম নিৰ্ণয় [illegible] পুৰাণ	[illegible]নাথ গোস্বামী
১৮৫	জ্যো[illegible]	ঐ
১৮৬	জোনাকি [illegible]	[illegible] শৰ্ম্মা
১৮৭	জ্ঞানোদয়	[illegible] বৰা
১৮৮	[illegible]	[illegible]নাথ শৰ্ম্মা
১৮৯	[illegible]	বৃন্দাবন গোস্বামী
১৯০	[illegible]	হলিৰাম ঠাকুৰ
১৯১	[illegible]	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
১৯২	[illegible]	যোগকান্ত বৰুৱা
১৯৩	[illegible] লক্ষণ চৰিত	দিবাকৰ ছৱৰা
১৯৪	[illegible] বিচাৰ	ভদ্ৰসেন বৰা
১৯৫	ডেকা বৰুৱাৰ বুলনি	মহানন্দ বৰুৱা
১৯৬	ঢোৰোক পণ্ডিত	কুমুদ বৰঠাকুৰ
১৯৭	তত্ত্ব আৰু তথ্য	সৰ্ব্বেশ্বৰ কটকী
১৯৮	তেজিমলা	ডিম্বেশ্বৰ বৰগোহাঁই
১৯৯	তুলসী চৰিত্ৰ	ভগীৰথ দ্বিজ
২০০	ত্ৰিবেনী	সৰ্ব্বেশ্বৰ কটকী
২০১	তুমি	অম্বিকাচৰণ ৰায়
২০২	তাঁতিৰ ঝুনা	ভদ্ৰসেন বৰা
২০৩	থুপৰী চৰিত্ৰ	দিবাকৰ ছৱৰা
২০৪	থুপীতৰা	ডিম্বেশ্বৰ নেওগ
২০৫	দ্ৰৌপদীৰ বস্ত্ৰহৰণ	ভদ্ৰসেন বৰা
২০৬	দহখনীয়া কৰতি	গঙ্গাধৰ বৰকটকী
২০৭	দীপ্তি	দণ্ডিনাথ কলিতা

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক
২০৮	দুৰ্গাবৰী	দুৰ্গাবৰ দাস
২০৯	দ[illegible] গীতা	ৰামচৰণ হাজৰিকা
২১০	[illegible]ৰ ব্যাখ্যা	ধনিৰাম দাস
২১১	[illegible] দামোদৰ	ৰজনীকান্ত বৰদলৈ
২১২	দোহাবলী	মহানন্দ বৰুৱা
২১৩	দেৱ দেৱীৰ বন্দনা	লক্ষেশ্বৰ মিশ্ৰ
২১৪	দ্ৰব্যনাম শিক্ষা	গঙ্গাৰাম দাস
২১৫	দুৰ্লভ প্ৰেম সঙ্গীত	দুৰ্লভ চন্দ্ৰ দাস
২১৬	দৈৱচক্ৰ	পূৰ্ণানন্দ গগৈ
২১৭	দেৱগীত	মাধৱ কন্দলি
২১৮	দেৱ সংবাদ	ভদ্ৰসেন বৰা
২১৯	দৈৱকোষ	বিনন্দৰাম গগৈ
২২০	দত্তদেৱ চৰিত	বাচাৰাম খাউণ্ড
২২১	দৰং ৰাজবংশাবলী	সূৰ্য্যখৰি দৈৱজ্ঞ
২২২	ঢোল মৃদঙ্গৰ উৎপত্তি	তীৰ্থনাথ গোস্বামী
২২৩	ধাৰাপাত	ঐ
২২৪	ঐ	মহেন্দ্ৰনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
২২৫	ধ্ৰুব চৰিত্ৰ	তীৰ্থনাথ
২২৬	ধৰ্ম্মতত্ত্ব ১ম আৰু ২য় ভাগ	দণ্ডিধৰ যম
২২৭	ধৰ্ম্ম সংবাদ	দ্বিজ শুভনাথ
২২৮	দুৰ্বলি কুঁৱৰী	দৈৱচন্দ্ৰ তালুকদাৰ
২২৯	ধৰ্ম্ম পুৰাণ	যোগেশ্বৰ লাহন
২৩০	নৰসিংহ মন্ত্ৰ	শিৱনাথ
২৩১	নন্দী সংবাদ	হৰেশ্বৰ শৰ্ম্মা
২৩২	ন-ঘোষা	দত্তদেৱ গোস্বামী
২৩৩	নাম ঘোষা	মাধৱদেৱ
২৩৪	নীতি শ্লোক	লক্ষ্মীনাথ শৰ্ম্মা
২৩৫	নৃত্য কৃত্যম্	হোমেশ্বৰ শৰ্ম্মা
২৩৬	নিৰ্ম্মল ভকত	ৰজনীকান্ত বৰদলৈ
২৩৭	নৱ-যুগ	মাধৱচন্দ্ৰ শৰ্ম্মা
২৩৮	নৰকাসুৰ বধ	অনন্ত কন্দলি
২৩৯	নতুন স্বাস্থ্য পাঠ	ই, মচিদেন্
২৪০	নামতী আই	দিবাকৰ ছৱৰা

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।
২৪১	নিম্ন প্ৰাইমেৰী পাঠ ১ম আৰু ২য় ভাগ	বসু আৰু মজিদ্
২৪২	নীতি শিক্ষা ১ম, ২য় ৩য়, ভাগ	পদ্মনাথ গোঁহাই বৰুৱা
২৪৩	নীতি মালা ২য়, ৩য়, ৫ম ভাগ	ৰামেশ্বৰ বৰুৱা
২৪৪	নীতি কথা	বিষ্ণু প্ৰিয়া দেৱী
২৪৫	নতুন ধাৰাপাত	দণ্ডিৰাম দত্ত
২৪৬	নক্সা	বিষয়চন্দ্ৰ বিশ্বাসী
২৪৭	নাৰদ চৰিত্ৰ	মহেন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য
২৪৮	নিবেদন	দুৰ্গেশ্বৰ শৰ্ম্মা
২৪৯	নিত্য কৰ্ম্ম পদ্ধতি	লোকনাথ শৰ্ম্মা
২৫০	নীতি মালা	গোলোকচন্দ্ৰ বৰুৱা
২৫১	নীতি সোপান	হলিৰাম মহন্ত
২৫২	নৈবেদ্য	গোপাল কৃষ্ণ দে
২৫৩	নাগেশ্বৰ যুদ্ধ	মাণিকচন্দ্ৰ দত্ত
২৫৪	নাম সংগ্ৰহ	পদ্মকান্ত কটকী
২৫৫	নিদান সাৰ সংগ্ৰহ	নন্দেশ্বৰ চক্ৰবৰ্ত্তী
২৫৬	নামতী বাই	এজেঞ্চি কোং
২৫৭	প্ৰহ্লাদ চৰিত্ৰ	হেম সৰস্বতী
২৫৮	পক্ষীৰাজ মন্ত্ৰ	যজ্ঞেশ্বৰ বৰপূজাৰী
২৫৯	পঞ্চ ৰত্ন	জ্ঞানদাভিৰাম বৰুৱা
২৬০	পঞ্চতীৰ্থ	হৰমোহন দাস,
২৬১	পঢ়াশালীৰ পৰা বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ড	অঘোৰনাথ অধিকাৰী
২৬২	পাঠমালা	হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা
২৬৩	পাটীগণিত (সম্পূৰ্ণ)	চন্দ্ৰনাথ দত্ত ফুকন
২৬৪	ঐ (সম্পূৰ্ণ)	যাদবচন্দ্ৰ চক্ৰবৰ্ত্তী
২৬৫	ঐ	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
২৬৬	প্ৰথম পাঠ	ম্যাকমিলান কোং
২৬৭	প্ৰতাপসিংহ	কীৰ্ত্তিনাথ দাস
২৬৮	প্ৰদীপ	দণ্ডিনাথ কলিতা
২৬৯	প্ৰবেশিকা ব্যাকৰণ	কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ গোস্বামী
২৭০	প্ৰহ্লাদ	বিপিনচন্দ্ৰ বৰুৱা
২৭১	প্ৰকৃতি পাঠ ৩য় আৰু ৪ৰ্থ খণ্ড	জে, টেলৰ,

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।
২৭২	প্ৰসন্নকুমাৰ ঘোষ	কুমুদ বৰঠাকুৰ
২৭৩	প্ৰেমকুঁহি	বিনন্দৰাম গগৈ
২৭৪	প্ৰেমপট	দৈবচন্দ্ৰ তালুকদাৰ
২৭৫	পাটেশ্বৰী প্ৰথম চুমা	জ্ঞাননন্দ জগাতী
২৭৬	পেৰিক্লিচ	শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী
২৭৭	পক্ষীপুৰাণ	সিদ্ধিৰাম শীল
২৭৮	পঞ্চ কবিতা	বেনুধৰ ৰাজখোৱা
২৭৯	পঞ্চ প্ৰেতোপাখ্যান	ছুঘুনাথ [illegible]
২৮০	পথ্য শিক্ষা	ডেৱনতউম্না [illegible]
২৮১	পৰাচিত নাট	সুৰেন্দ্ৰ নাথ দত্ত
২৮২	পক্ষী চৰিত	এজেঞ্চি কোং
২৮৩	পদ্ম হৰণ	কালীৰাম খাটনিয়াৰ
২৮৪	পুষ্পাঞ্জলী	হৰি নাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা
২৮৫	প্ৰবেশিকা ভাৰত বুৰঞ্জী	বসন্তকুমাৰ বৰুৱা
২৮৬	প্ৰেম চৰিত্ৰ	ভদ্ৰসেন বৰা
২৮৭	প্ৰফুল্লচন্দ্ৰ ৰায়	গুণাভিৰাম শৰ্ম্মা
২৮৮	প্ৰেম কলসী ঘোষা	শঙ্কৰ দেৱ
২৮৯	পদ্মপুৰাণ (স্বৰ্গখণ্ড)	সাৰ্ব্বভৌম ভট্টাচাৰ্য্য
২৯০	পৰীক্ষা	ৰূপচন্দ্ৰ ভাগতি
২৯১	পটন্তৰ মালা	গোলাপচন্দ্ৰ দাস
২৯২	পদ্যাৱলী	বিষয়চন্দ্ৰ বিশ্বাসী
২৯৩	প্ৰাকৃত ভূগোল	ঈশানন্দ ভৱালী
২৯৪	পাৰ্চনি	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা
২৯৫	পঞ্চমী	সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা
২৯৬	পচতি	লক্ষ্মীনাথ দেব শৰ্ম্মা
২৯৭	প্ৰতিমা	চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা
২৯৮	ফকৰা পুথি	হলিৰাম ঠাকুৰ
২৯৯	ফুল কোঁৱৰ	ভট্টাচাৰ্য্য এজেঞ্চি
৩০০	ফুল (উপাখ্যান)	দণ্ডিনাথ কলিতা
৩০১	ফুলকলি	কালীপ্ৰসন্ন দাস
৩০২	ফুলৰ মালা	হৰিদয়াল পাঠক
৩০৩	ফুলনী বাৰি	ঠাকুৰাম দাস
৩০৪	ফুল	দুৰ্গাপ্ৰসাদ দত্ত
৩০৫	বৈষ্ণৱী কীৰ্ত্তন	শঙ্কৰ দেৱ

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।
৩০৬	বাৰতনী বিধালি	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
৩০৭	বৃহৎ বিলাতি বেজিনী মন্ত্ৰ	ঐ
৩০৮	[illegible] বেজালি পুথি	ঐ
৩০৯	[illegible]	এম্, এন্, বৰুৱা
৩১০	বহুৱা শিক্ষা	নিগনি বৰুৱা
৩১১	[illegible] কীৰ্ত্তন	কৃষ্ণপদ বৰুৱা
৩১২	[illegible] চৰিত্ৰ	ঐ
৩১৩	[illegible]	তীৰ্থনাথ
৩১৪	[illegible]	অনন্ত কন্দলী
৩১৫	বৈকুণ্ঠ প্ৰয়াণ ([illegible])	[illegible] শৰ্ম্মা
৩১৬	[illegible]	[illegible] ভট্টাচাৰ্য্য
৩১৭	[illegible]	আনন্দৰাম বৰুৱা
৩১৮	[illegible]	বসন্তকুমাৰ বৰুৱা
৩১৯	[illegible]	বিচৰাম গগৈ
৩২০	[illegible]	মোহণচন্দ্ৰ বৰদলৈ
৩২১	[illegible] চৰিত্ৰ	কনকেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৩২২	[illegible]	উৎসৱানন্দ গোস্বামী
৩২৩	[illegible]	সুন্দৰ কবি
৩২৪	[illegible]	মিত্ৰদেৱ মহন্ত
৩২৫	[illegible] গীত	সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা
৩২৬	বুঢ়া আইদ্	পুৰুষোত্তম
৩২৭	[illegible]	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা
৩২৮	বৰ চৰিত ১ম ভাগ	দৈত্যাৰি ঠাকুৰ
৩২৯	বৰ গীত	শঙ্কৰ দেৱ, মাধৱ দেৱ
৩৩০	বিহু	গণেশ হাজৰিকা
৩৩১	বিষ্ণাৱতী (নাট)	শৈলধৰ ৰাজখোৱা
১৩২	বৈষ্ণৱী গীতা	ভদ্ৰসেন বৰা
৩৩৩	ঐ পুৰাণ	বড়লাম দাস
৩৩৪	বেউলা	সেনাপতি শৰ্ম্মা
৩৩৫	বৃদ্ধদেৱ	মহাদেৱ শৰ্ম্মা
৩৩৬	বুঢ়ি আইৰ সাধু	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা
৩৩৭	বিয়া নাম	ভুবন মোহিনী ৰৱাণী
৩৩৮	বাৰভূঞা	নকুল ভূঞা
৩৩৯	বৃষকেতু	দুৰ্গাপ্ৰসাদ দত্ত

নং	কিতাপৰ নাম।	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।
৩৪০	[illegible]	ৰামনাথ দেৱ শৰ্ম্মা
৩৪১	বুৰঞ্জী বোধ	পদ্মনাথ গোঁহাই বৰুৱা
৩৪২	ব্যাকৰণ পাঠ ১ম	হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা
৩৪৩	বৰাহ চৰিত্ৰ	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
৩৪৪	বিবাহ বিধি	কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ গোস্বামী
৩৪৫	বাল্মীকি	গোবিন্দচন্দ্ৰ দাস
৩৪৬	বহুৰূপী	দণ্ডিনাথ কলিতা
৩৪৭	বৃহৎ ব্যাকৰণ	সত্যনাথ বৰা
৩৪৮	বেইলুংগা পুৰাণ	বাপ্তাসিদ্ধি এজেঞ্চি
৩৪৯	বীণা	স্নেহলতা ভট্টাচাৰ্য্য
৩৫০	বদন বৰফুকন	নকুলচন্দ্ৰ ভূঞা
৩৫১	ভূগোল শিক্ষা	কনকলাল বৰুৱা
৩৫২	ভূগোল সাৰ	নবেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৩৫৩	ভীম চৰিত্ৰ	ৰাম সৰস্বতী
৩৫৪	ভাগ্য পৰীক্ষা	চন্দ্ৰধৰ বৰুৱা
৩৫৫	ভূগোল পাঠ	শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী
৩৫৬	ভোগ	ৰোমেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৩৫৭	ভবিষ্য সংগ্ৰহ	কৃষ্ণাচাৰ্য্য ভট্টাচাৰ্য্য
৩৫৮	ভক্তি ৰত্ন সিন্ধু	বিষ্ণুৰাম দাস
৩৫৯	ভক্তি প্ৰেমাৱলী	নৰোত্তম ঠাকুৰ
৩৬০	ভাই ককাই নাটক	ধৰ্ম্মেশ্বৰ গগৈ
৩৬১	ভাৰতবৰ্ষৰ বুৰঞ্জী ১ম আৰু ২য় খণ্ড	এম্, এন, বেজবৰুৱা আৰু ইউ, বেজবৰুৱা.
৩৬২	ভেকুলি বিয়া	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
৩৬৩	ভূগোল দৰ্পণ	পদ্মনাথ গোঁহাই বৰুৱা
৩৬৪	ভেনিচৰ সাওদ	জ্ঞানদাভিৰাম বৰুৱা
৩৬৫	ভূত নে ভ্ৰম	পদ্মনাথ গোঁহাই বৰুৱা
৩৬৬	ভদ্ৰশীল উপাখ্যান	ধৰ্ম্মেশ্বৰ গগৈ।
৩৬৭	ভাৰত সাবিত্ৰি	অনন্ত কন্দলি
৩৬৮	ভোবোলা চৰিত্ৰ	পহুৱা গগৈ
৩৬৯	ভটিমা	শঙ্কৰ দেৱ
৩৭০	ভাৰতবৰ্ষৰ বুৰঞ্জী বিষয়ক পাঠ মালা	ম্যাকমিলান কোং
৩৭১	ভাৰত বুৰঞ্জী	কমলাকান্ত শইকীয়া

নং	কিতাপৰ নাম।	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।	নং	কিতাপৰ নাম।	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।
৩৭২	ভূগোল	হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা	৪০৫	মুখেন মাৰিতং জগত	ৰামেশ্বৰ বৰুৱা
৩৭৩	মালীতা	ভদ্ৰসেন বৰা	৪০৬	মহাদেৱ পাৰ্ব্বতী চৰিত	ভট্টাচাৰ্য্য এজেন্সি
৩৭৪	মণিকোৱৰ	ঐ	৪০৭	মূলা গাভৰু	ৰাধাকান্ত সন্দিকৈ
৩৭৫	মেট্ৰিকুলেচন ট্ৰেন্সলেচন্ এণ্ড কম্পজিচন্		৪০৮	মুকুল	মাধৱচন্দ্ৰ শৰ্ম্মা
		চন্দ্ৰনাথ শৰ্ম্মা	৪০৯	মহিৰাৱণ বধ	ৰাম সৰস্বতী
৩৭৬	মৌ সিতা	পজিৰুদ্দিন আহমদ	৪১০	মহাসমৰ	শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী
৩৭৭	মিত্ৰলাভ	মহেশ্বৰ বৰুৱা	৪১১	মৌখিক	গোলোকচন্দ্ৰ শৰ্ম্মা
৩৭৮	মহাৰাণী	পদ্মনাথ গোহাই বৰুৱা	৪১২	মন্ত্ৰ সাৰ	ভদ্ৰসেন বৰা
৩৭৯	মন্দোদৰী মণি হৰণ	বিষ্ণুৰাম দাস	৪১৩	মনোহৰ কুমৰ	যোগেশ্বৰ গগৈ
৩৮০	মৎস্য বিবাহ	প্ৰসন্ন চন্দ্ৰ বৰুৱা	৪১৪	মণ্ডলাধ্যায়	দেৱেশ্বৰ শৰ্ম্মা
৩৮১	মিৰি দোৱান	ধৰ্ম্মানন্দ চুৱৰা	৪১৫	যুদ্ধক্ষেত্ৰত আহোম ৰমণী	হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা
৩৮২	মিঠা-ক, খ,	মিত্ৰদেৱ মহন্ত	৪১৬	যুগল মুৰ্ত্তি	দণ্ডিধৰ সোনোৱাল
৩৮৩	মোহন ভোগ	ঐ	৪১৭	যুগতত্ব	জ্ঞানাথ বৰা
৩৮৪	মুৰলি	সৰ্ব্বেশ্বৰ কটকী	৪১৮	ৰাম কৰতি	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
৩৮৫	মেঘ দূতম্	কুমুদ বৰ ঠাকুৰ	৪১৯	ৰামায়ণ (আদিকাণ্ড	
৩৮৬	মোহ মুদ্গৰ	কৃষ্ণকান্ত ভট্টাচাৰ্য্য		আৰু পাতাল কাণ্ড)	মাধৱ কন্দলি
৩৮৭	মহাভাৰতৰ বহুৰূপী	তাৰানাথ বড়পূজাৰী	৪২০	ৰাধা হৰণ	ভট্টাচাৰ্য্য এজেন্সি
৩৮৮	মৌ মহাভাৰত	মিত্ৰদেৱ মহন্ত	৪২১	ৰুক্মিণী হৰণ	শঙ্কৰ দেৱ
৩৮৯	মাহাত্মা গান্ধী	কেশৱানন্দ পাঠক	৪২২	ৰমিও জুলিয়েট	[illegible] ভট্টাচাৰ্য্য
৩৯০	মৌখিক আৰ্য্যা সংগ্ৰহ	হৰেণ ভট্টাচাৰ্য্য	৪২৩	ৰাম মালীকা	শঙ্কৰ দেৱ
৩৯১	মনোমতী	ৰজনীকান্ত বৰদলৈ	৪২৪	ৰত্নাৱলী (ভক্তি)	বিষ্ণুপুৰী সন্ন্যাসী
৩৯২	মহৰী	দুৰ্গাপ্ৰসাদ দত্ত	৪২৫	ৰংঘৰা	দণ্ডিনাথ কলিতা
৩৯৩	মজাৰ কথা	এম, মোচলেহ উদ্দিন আহমদ্	৪২৬	ৰগৰ	ঐ
৩৯৪	মহিষাসুৰ বধ	গোপাল বৰঠাকুৰ	৪২৭	ৰঙ্গিলী	ৰজনীকান্ত বৰদলৈ
৩৯৫	মণি মালা	সিংহদত্ত অধিকাৰী	৪২৮	ৰচনা শিক্ষা	আজিজৰ ৰহমান
৩৯৬	মনি ৰত্ন মালা	ৰূপচন্দ্ৰ হাজৰিকা	৪২৯	ৰাম চৰিত	ভদ্ৰসেন বৰা
৩৯৭	মালা	লক্ষ্মীনাথ ফুকন	৪৩০	ৰাম বনবাস	কীৰ্ত্তিনাথ গোস্বামী
৩৯৮	মল্লিকা	কামালউদ্দিন আহমদ	৪৩১	ৰাধা চৰিত	দ্বিজ কলাপ
৩৯৯	মালিকা	ডিম্বেশ্বৰ নেওগ	৪৩২	ৰেণু	সিংহদত্ত অধিকাৰী
৪০০	মালতীৰ বিয়া	টঙ্কেশ্বৰ চেতিয়া	৪৩৩	ৰতিশাস্ত্ৰ	কেশৱচন্দ্ৰ শৰ্ম্মা
৪০১	মনিকুট	ৰামচন্দ্ৰ দাস	৪৩৪	ৰাস ক্ৰীড়া	শঙ্কৰ দেৱ
৪০২	মিৰি দোৱান	সোণাৰাম মিৰি	৪৩৫	ৰচনা প্ৰনালী	সোনাপতি দেৱ শৰ্ম্মা
৪০৩	মিৰি জীয়ৰী	ৰজনীকান্ত বৰদলৈ	৪৩৬	ৰুদ্ৰ যামাল	পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ
৪০৪	মানিক	কুমুদ চন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ	৪৩৭	ৰঞ্জন	চন্দ্ৰধৰ বৰুৱা

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।	নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা প্ৰকাশক।
[illegible]	[illegible]	[illegible]		শঙ্খচুৰ বধ বা দেৱীভাগৱত	গোপাল দেৱ
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৭২	শঙ্খ ধ্বনি	বিনন্দচন্দ্ৰ বৰুৱা
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৭৩	শিশু লীলা	শঙ্কৰ দেৱ
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৭৪	শঙ্কৰদেৱৰ গুৰু ভক্তি	হৰিৰাম মহন্ত
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৭৫	শঙ্কৰ চৰিত	ৰামচৰণ ঠাকুৰ
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৭৬	শিক্ষাৰ সহচৰ	ম্যাকমিলান কোং
[illegible]	[illegible]	গোস্বামী	৪৭৭	শিশুপাল-বধ	শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
[illegible]	[illegible]	[illegible] দ্দিন আহমদ	৪৭৮	শব্দ মালা	ভ্ৰমৰচন্দ্ৰ শইকীয়া
[illegible]	[illegible]	[illegible] চন্দ্ৰ বৰুৱা	৪৭৯	শিক্ষা বিচাৰ	শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৮০	শত্ৰুঘ্ন্য [illegible]	[illegible] কন্দলি
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৮১	শুভঙ্কৰী মৌখিক অঙ্ক	মাধৱাম দাস
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৮২	শিশু চিকিৎসা	ৰূপেশ্বৰ শৰ্ম্মা
[illegible]	[illegible]	কুমুদ বৰঠাকুৰ	৪৮৩	শৈশৱ স্বাস্থ্য সহায়	ভাৰতচন্দ্ৰ চৌধুৰী
[illegible]	শকুন	[illegible] বৰা	৪৮৪	শ্লোক পুষ্পাঞ্জলী	দেৱেশ্বৰ শৰ্ম্মা
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৮৫	শিশু সাহিত্য	
[illegible]	[illegible]	[illegible] গোস্বামী		১ম, ভাগ ২য়,	হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা
[illegible]	শান্তি	[illegible]	৪৮৬	শ্লোক মালা সংগ্ৰহ	দণ্ডিধৰ শৰ্ম্মা
[illegible]	[illegible]	[illegible]	৪৮৭	শঙ্কৰ দেৱ	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা
[illegible]	শিক্ষক	[illegible]	৪৮৮	শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ	ভুষণ দ্বিজ
[illegible]	[illegible]	ভট্টাচাৰ্য্য এজেন্সি	৪৮৯	শোণিত কুঁৱৰী	জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা
[illegible]	শ্ৰীৰাম [illegible]	অনন্ত ঠাকুৰ	৪৯০	শ্ৰীশ্ৰীদেৱ দামোদৰ	ৰজনীকান্ত বৰদলৈ
[illegible]	শ্ৰীমৎ ভাগৱত গীতা	[illegible] মিশ্ৰ	৪৯১	[illegible]	দ্বিজনাথ
	(শ্ৰীকৃষ্ণ গীতা)		৪৯২	[illegible]	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা
৪৬০	শ্ৰীচৈতন্য দেৱ	[illegible] গোস্বামী	৪৯৩	সাধু কথাৰ কুঁকি	ঐ
৪৬১	শ্ৰীশ্ৰীগোপাল দেৱ চৰিত	[illegible]	৪৯৪	সাধু কথাৰ জোলোঙা	জ্ঞানানন্দ জগতি
৪৬২	শ্ৰীকৃষ্ণ চৰিত	ভদ্ৰসেন বৰা	৪৯৫	সাৰথি	সত্যনাথ বৰা
৪৬৩	শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণ [illegible]	ৰজনীপ্ৰভা এজেন্সি	৪৯৬	সাহিত্য বিচাৰ	ঐ
৪৬৪	শ্ৰীশ্ৰীগোবিন্দ চৰিত	ভদ্ৰসেন বৰা	৪৯৭	সতী কাহিনী	দণ্ডিনাথ কলিতা
৪৬৫	শ্ৰীশ্ৰীৰামকৃষ্ণৰ উপদেশ	উপেন্দ্ৰচন্দ্ৰ লেখাৰু	৪৯৮	সৰল চিকিৎসা	চক্ৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্য
৪৬৬	শ্ৰীশ্ৰীনতলা	মহেন্দ্ৰনাথ ভট্টাচাৰ্য্য	৪৯৯	স্বাস্থ্য পাঠ	ঠাকুৰাম দাস
৪৬৭	শ্ৰীভজন বিলাস পদ্ধতি	কাশীনাথ দাস	৫০০	স্বামী স্ত্ৰী	তিলোৰাম বৰুৱা
৪৬৮	শ্ৰীবৎস চিন্তাৰ বনবাস	চাৰুচন্দ্ৰ শৰ্ম্মা	৫০১	সুতিকা পতন	গোবিন্দৰাম চৌধুৰী
৪৬৯	শ্ৰীভগৱৎ কথা	লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা	৫০২	সমাজ কথা	হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা
৪৭০	শকুন্তলা	কবিৰাজ চক্ৰবৰ্ত্তী	৫০৩	সঙ্গীত মালা	ৰামেশ্বৰ চক্ৰবৰ্ত্তী

নং	কিতাপৰ নাম	গ্ৰন্থকৰ্ত্তা বা ...
৫০৪	সম্প্ৰদা চৰিত	নাৰায়ণ দেৱ
৫০৫	সীতাৰ বনবাস (লৱণ দৈত্য বধ)	গঙ্গাৰাম দাস
৫০৬	সীতা হৰণ (পদ্য)	তীৰ্থনাথ গোস্বামী
৫০৭	সীতাসয়ম্বৰ	প্ৰসন্ন বৰুৱা
৫০৮	সাধু চৰিত	সিংহ দত্ত অধিকাৰী
৫০৯	সংক্ৰান্তি কৌমুদী	পীতাম্বৰ সিদ্ধান্ত বাগীশ
৫১০	সুদৰ্শন চক্ৰ বায়ু কৰতি	মোহনচন্দ্ৰ বুঢ়াগোহাই
৫১১	সোণ তৰা	বিষয়চন্দ্ৰ বিশ্বাসী
৫১২	স্বপ্নাধ্যায়	তুলসীৰাম শৰ্ম্মা বৰুৱা
৫১৩	সাবিত্ৰী	মহাদেব শৰ্ম্মা
৫১৪	স্বপ্ন চৰিত	নন্দেশ্বৰ চক্ৰবৰ্ত্তী
৫১৫	সীতা হৰণ (নাটক)	ভুবনাথ খাওন্দ
৫১৬	সাধু সঙ্গ নিৰ্ণয়	শঙ্কৰ দেৱ
৫১৭	সৰ্ব্বব্যাধি মূলমন্ত্ৰ	তীৰ্থনাথ গোস্বামী
৫১৮	সাহিত্য প্ৰবেশ	বেণুধৰ ৰাজখোৱা
৫১৯	সৰল পৰিমিতি	গৌৰীকান্ত দেৱ শৰ্ম্মা
৫২০	সৰল ক্ষেত্ৰ জ্যামিতি	ভাৰতচন্দ্ৰ দাস
৫২১	স্যমন্ত হৰণ	শঙ্কৰ দেৱ
৫২২	সুকন্যা সুন্দৰী	দণ্ডীধৰ যম
৫২৩	সাদৰী	ৰঘুনাথ চৌধুৰী
৫২৪	সাতসৰি	দণ্ডিনাথ কলিতা
৫২৫	সামুদ্ৰিক লক্ষণ	বিষ্ণুৰাম দাস
৫২৬	সমালোচনা	দক্ষীণপাট সত্ৰাধিকাৰ
৫২৭	সন্মিলন প্ৰবন্ধাৱলী ১ম, ২য়, ৩য়, ৪ৰ্থ	ছাত্ৰ সন্মিলন
৫২৮	সন্তসাৰ	ৰমানন্দ
৫২৯	স্বপ্ন পৰ্ব্ব	দুৰ্গাপ্ৰসাদ দত্ত
৫৩০	স্বৰাজ	বসুকান্ত বৰকাকতী
৫৩১	সঞ্জয়ৰ প্ৰতি ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰশ্ন	ৰাম দেৱ শৰ্ম্মা
৫৩২	স্কুল জ্যামিতি	হল এণ্ড ষ্টিভেন
৫৩৩	সাধনি	পদ্মনাথ গোঁহাই বৰুৱা
৫৩৪	সীতা হৰণ কাব্য	ভোলানাথ দাস
৫৩৫	সেউতী কিৰণ	বেণুধৰ ৰাজখোৱা
৫৩৬	স্কুল সঙ্গীত	ধনেশচন্দ্ৰ ঘোষাল
৫৩৭	সখী লীলা	পূৰ্ণানন্দ গগৈ
৫৩৮	সৰ্ব্বজ্ঞান	লম্বোদৰাম দাস
৫৩৯	সাহিত্য সংগ্ৰহ	পদ্মনাথ গোঁহাই বৰুৱা
৫৪৪	[illegible]	[illegible]
৫৪৫	স[illegible]	[illegible]
৫৪৬	সঁকু[illegible]	[illegible]
৫৪৭	সতী[illegible]	[illegible]
৫৪৮	সৰ্ব্বচাক[illegible]	[illegible]
৫৪৯	স্ত্ৰী চিকি[illegible]	[illegible] শৰ্ম্মা
৫৫০	হৰিচন্দ্ৰ [illegible]	[illegible] শৰ্ম্মা
৫৫১	হৰি প্ৰসঙ্গ	[illegible]
৫৫২	হেমভাৰ	[illegible] বৰুৱা
৫৫৩	হিতোপদেশ	[illegible]
৫৫৪	হোমিওপেথিক চি[illegible]	[illegible]
৫৫৫	হৰধনুভঙ্গ	[illegible]
৫৫৬	হৰিচন্দ্ৰ উপাখ্যান	[illegible] দেৱ
৫৫৭	হৰিদেউ কানিয়াৰ কথা	[illegible] দাস
৫৫৮	হুচৰি কীৰ্ত্তন	[illegible] বৰুৱা
৫৫৯	হিত কথা	[illegible] শৰ্ম্মা
৫৬০	হোঁকা চৰিত	[illegible]
৫৬১	হিন্দুধৰ্ম্ম সাৰ	[illegible]
৫৬২	হেলচি	উমানন্দ [illegible]
৫৬৩	হেন্দবুক অব কমণ প্ৰভাৰ্বচ	[illegible]
৫৬৪	ক্ষেত্ৰপৰিচয়	[illegible] শৰ্ম্মা

ইয়াৰ উপৰিও কিছুমান অসমীয়া [illegible] সম্ভব। সকলো অসমীয়া কিতাপ আৰু পুৰণি আলোচনী অসম সাহিত্য সভাৰ পুথি ভঁৰালত ৰাখিবলৈ সভাৰ কাৰ্য্য-কাৰকসকলৰ একান্ত ইচ্ছা। ৰাইজসকলে সভাক অনুগ্ৰহ কৰি জনালে, তাৰাহেবে সভাই কিনি ল'ব।

ইয়াৰ বাহিৰেও এই পুথি ভঁৰালত কিছুমান ইংৰাজী, সংস্কৃত আৰু বঙ্গলা কিতাপো আছে। সুকীয়াকৈ সম্পূৰ্ণ তালিকা ছপোৱাৰ দিহা কৰা হৈছে।

শ্ৰীবোমেশ্বৰ শৰ্ম্মা।

অসম সাহিত্য সভাৰ লাইব্ৰেৰীয়ান।

অসম সাহিত্য সভা
ASAM SAHITYA SABHA

অসম সাহিত্য সভা
ASAM SAHITYA SABHA